

НОВИЙ ОБРІЙ

АЛЬМАНАХ

П'ЯТЬ РОКІВ НАШОГО ЖИТТЯ І ПРАЦІ В АВСТРАЛІЇ

Мистецьке оформлення — П. Вакуленко

THE NEW HORIZON

ALMANAC

LITERATURE, ART,
CULTURAL LIFE

Загальна редакція та упорядкування — Дм. Чуб

Редколегія: П. Вакуленко
Р. Драган
Г. Чорнобицька
Дм. Чуб

НОВИЙ ОБРІЙ

АЛЬМАНАХ

ЛІТЕРАТУРА, МИСТЕЦТВО,
КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ

В - ВО «ЛАСТІВКА»
МЕЛЬБОРН — 1954 — АДЕЛАЇДА
АВСТРАЛІЯ

М. Данченко та М. Свідерський
Українське Мистецьке Товариство в Сіднеї.

Г. ЧОРНОВИЦЬКА

Ч А Й К А

Закружляла клаптиком паперу
Біла чайка над моєю грядкою,
Кожним ранком гостю легкоперу
Привітаю усміхом і . . . згадкою.

Пам'ятаю зустрічі минулі,
Рідний берег і далекі гавані . . .
Дні пройшли . . . пробігли . . . промайнули . . .
Світлотінь їх завжди дорога мені . . .

Прилітай же, прилітай, пташино!
І кружляй згори у леті спадистім —
Я тобі шматочок хліба кину,
Ти мені — у серце краплю радості.

Аделаїда.

Engenia Savoy
70 Wilkes Ave., Herkville

Г. ЧОРНОВИЦЬКА

ПЕРЕДЧУТТЯ

Не озветься десь луною
далечінь,
Тільки тупає за мною білий кінь.
Він то ближче, то відстане,
б'є здаля.
Чути глухо, бо відтала
вже земля
І тривога серце гнітить,
серце ссе —
То когось же у сідлі там кінь несе.
Хто той вершник, що він хоче?
Може тінь?
Але ж гривовою тріпоче білий кінь,
Але ж чую, навіть, подих
на плечі.
Чи шука чого, що ходить
уночі?
І не бачу я ні тіні,
ні коня,
Чому ж острах до тремтіння
обійняв?
Бо я чую, бо я знаю,
що він тут,
Не від'їде, не звертає . . .
Довга путь . . .
Оглядаюся несміло —
темний шлях . . .
У душі незрозумілий
сум . . . і жах.

Вол. РУСАЛЬСЬКИЙ

Людина з похмурим обличчям

Н о в е л я

Сталось так, що наш старенький завідувач школи, Іван Максимович, однієї ночі несподівано зник. І так само несподівано з'явився в нашій школі новий завідувач - Іван Кирилиця - смішна, химерна людина, дрібного зросту і мізерного вигляду. На його піджаку не було жодного гудзика і комір завжди відстобурчувався назад, як на худому коневі хомут.

Великі рогові окуляри він носив не на носі, а десь на лобі, там, де, звичайно, їх люди не носять.

При його першій появі ми іронічно оглянули його з ніг до голови, Ніна Павлівна пирснула, але не розсміялася: це була дурна прикмета. Іван Кирилиця зашарівся, зблід, оглянувши учительську з таким похмурим виглядом і здивуванням, ніби потрапив до раю з чорного ходу. На обличчя його лягла якась, дивного кольору тінь, і вже не сходила протягом цілого дня.

І не сходила вже ніколи, скільки я собі пригадую. Навіть літнє сонце не могло відживити його, навіть удавано - улесливі усмішки Ніни Павлівни. Іван Кирилиця «пересфарбувався» на наших очах. Ми потім відверто шкодували, що почали таку неповажну гру.

З особистого його життя ми знали небагато. Насправді його звали Іваном Кириловичем, а Ніні Павлівні прийшла в голову наївна думка якось перехристити його — і вийшов поліцмайстер Іван Кирилиця, який, за певним доводом Ніни Павлівни, жив колись у нашому містечку і теж носив великі окуляри.

Іван Кирилиця приїхав до нас із Черкас парокінною підводою, високою, як Вавилонська гора, вздовж і впоперек перев'язаною мотузками. На самій горі невидимих дорогоцінностей Івана Кирилиці сиділа його старенька мама, у мами на руках спокійно сидів волохатий кіт. Це бачила з вікна Ніна Павлівна. Коли вносились до мешкання (колись Івана Максимовича) речі: стільці і столики, ящики і ящички - Ніна Павлівна теж бачила. І все те розповідала нам до дрібниць.

Вчорами, вже в новому мешканні, Іван Кирилиця розгадував ребуси. Поруч, на другому стільці, сидів кіт Маркітан і розгадував якісь свої, неписані ребуси, про які не міг знати навіть його найближчий друг - Іван Кирилиця. Кожний, одначе, думав про своє - життя без фарб і особливих зрушень.

Від гасової лампи світло падало просто на Івана Кирилицю, тінь його горойжилась на стіні, в оранжових плямах від дощових потьоків. І поруч, як тінь від тіні, - кіт Маркітан, згорблений і волохатий, дивно подібний до свого господаря.

Щодо матері Івана Кирилиці, то мала вона одну дивну прикмету: була нестримно балакуча вдень і безмовна увечері.

Вона завжди щось ретельно перекладала з ящика до ящика. Їх було двадцять дев'ять - різного формату й історичної давности: від миколаївських цукеркових коробок «Карамель», до картонок з ярликами «Советский Пищепром».

Якби комусь прийшло в голову ненароком заглянути в цей пізній час до мешкання Івана Кирилиці, то він міг би помітити і ще деякі цікаві речі: наприклад, чотири мишоловки, півколом розставлені від дверей. Ніхто вже не довіряв старому Маркітанові, він доживав свої дні, ніби ветеран війни, на пенсії. В сусідній кімнаті часом сполохано гелготав великий гусак, кілька днів тому куплений на базарі і якого власноручно напихав кукурудзою Іван Кирилиця. Коли ж кінчались головоломки з ребусами, тоді Іван Кирилиця витягав з коробки «Карамель» клубок вовняних ниток і, зсунувши окуляри на ніс (лише в цьому випадку), старанно в'язав шкарпетки. Це була людина з великими талантами, навіть в районному масштабі.

Одного дня, після навчання, ми всі ще сиділи в учительській, як Іван Кирилиця відчинив двері (було те саме похмуре обличчя) і дилетантськи сухо сказав:

— Зараз відбудеться нарада.

Він мовчки пройшов до столу, що стояв у кутку, і, дивно, - ми помітили, що стіл теж чимсь подібний до Івана Кирилиці: низький, з вивихнутими, рахітичними ніжками, кособокий і незграбний, - тесав його, мабуть, хтось з лівої руки і засунули його в темний куток теж, певне, люди, що не долюблювали світла, я навіть не пригадую, хто й коли.

Ніна Павлівна проясніла: треба сказати, що це була жінка, і взагалі, може, єдина жінка у нашому містечку, яка любила наради, могла висиджувати до пізньої ночі, брати десять разів слово і говорити найбільше про себе.

— Я так і знала, - сказала Ніна Павлівна, але в щирість цих слів я не міг повірити. Будучи математиком, вона тратила час, говорила багато зайвих слів, математики ненавиділа.

Високий красень Гейда зіщулювся і кособочив - то на Івана

Кирилицю, то на Ніну Павлівну. Він належав до нашого наймолодшого покоління вчителів, допускав деяку вільність у поводженні з іншими, а на лекціях, кажуть, завжди писав листи до своїх коханок, імена яких він ледве вмщав у своїй голові. Може тому його стіл був прикрасою кімнати - там була списана його біографія, його любовні пригоди і навіть да-ти зустрічей: «Зіна, біла косинка, міст, 22 - 4», «Леся, краси-вий бутон, зла», «У самовара я і моя Маша», 7 - 5», «Два ли-сти від Зіни. Набридла», «Завтра пікінік. Їх дві», «Кілограм са-ла», - мова йшла, певне, про сало, яке йому часом висилала мама з Кременчука. Гейда був романтиком. Він розклав перед собою на стіл руки і розглядав їх, як географічну мапу, по-тім спирався на лікті, - так, ніби збирався піднятися і сказати щось дивне, щось епохальне. Але він сидів мовчки, усміхався одними очима, ехидно мружився і чекав.

Іван Кирилиця підняв окуляри і блиснув ними з кутка, ні-би там одноразово спалахнули два вогники сірників.

Я ніколи не вірю ні в які чуда, ні в які чародійства, я за-вжди сміявся над тим, а тут раптом подумав, що перед нами сидить сам сатана. Я також подумав, що було б краще, якби його стіл стояв десь на освітленому місці, я не люблю говори-ти з людьми в напівтемряві, мені завжди здається, що я го-ворю до стіни.

— Наша школа потребує оздоровлення. Так, як було досі, бути не може, - це були стереотипні, блюзнірські слова, які говорять завжди в таких випадках. Такі слова у нас прийнято говорити навіть над могилами покійників. Здоровий розум їх не приймає, а мертвим, кажуть, байдуже, що про них гово-рять. Ми ж були живі слухачі - у кожного з нас сидів якийсь власний дух, невидимий диктатор і наставник - чи ж могли ми думати і сприймати все інакше?

Говорив Іван Кирилиця довго, багато вживав неологізмів, ніби видущував їх із себе. На хмурому обличчі його не з'я-вилось ні одного відсвіту.

— Я спитав учора одного учня, що таке дієслово, а він ка-же: «Дієслово зветься займенник». А стіл учителя мови спи-саний любовними рекліамами. Товариш Гейда, встаньте!

Гейда почервонів, дивився крізь пальці на стіл, ніби знову розглядав географічну мапу. Потім, піднявши голову, як в темну ніч, вглядався в непорушну постать Івана Кирилиці.

Він не встав. Він був приголомшений докраю.

Терень Петрович Волошин, старий, сивий учитель історії, що цілий час ліниво мняв у руці якусь газету, несподівано рвучо піднявся. Руки його тремтіли.

— Це що . . . чрезвычайка? Яке ви маєте право наказувати до вставання?

— Яке право?

Іван Кирилиця теж піднявся, при чому, так мовчав, ніби підіймав позад себе важку гирю: голова була на місці, тише вогники окулярів пересунулись на самий лоб, похмуре обличчя дивно видовжилось. Він уп'яв тепер свій гострий погляд на Волошина:

— У банді Зеленого служили? Відповідайте стоячи. Якщо забули, то пригадайте.

— Що?! Це напле! Це треба довести!

Навіть Ніна Павлівна була перелякана і перший раз не промовила жодного слова, до кінця наради не спускаючи очей з Волошина: чи то був подив, чи то була звичайна жіноча цікавість: дізнатись про людину більше, ніж знають інші.

Волошин нервово відсунув стілець, кинув дверима і швидко вийшов. Іван Кирилиця хмуро дивився вслід, злегка постукуючи олівцем по столі.

— Завтра ви приймете канцелярію школи, - звернувся він до Гейди, так спокійно, ніби нічого й не сталося. — Нам потрібний мовник, а не писар.

І ми розійшлись мовчки. Якийсь чумний вітер розігнав нас у всі сторони. Тільки я, обійшовши вулицю, знову вернувся до школи, ніби той чумний вітер неодмінно гнав мене назад, щоб знову звести з Іваном Кирилицею.

Я зустрів його біля зеленої фіртки, там, де, звичайно, учениці креслять крейдою квадрати і грають під час перерв у «Кляси».

— А чому у вас подвійне прізвище? - раптом спитав Іван Кирилиця, коли я, кутаючись полами піджака від вітру, хотів обійти його.

Коли б я відповів йому, чому, він би, напевне, затримав мене і почав допитуватись. Ця сповідь віч - на - віч злякала мене, і я лише розгублено сказав: «Чортів вітер!» Я таки обминув його, хоч і сповнений тривоги.

На ранок ми дізнались, що Волошин утік. Це була новина. Незвичайна новина в провінційному містечку, що вразила всіх, бо Волошина всі знали, як солідну і чесну людину.

Не вразила вона лише Івана Кирилиці: він був таким самим, як і в перші дні, як і щодня. І обличчя його було таке ж похмуре, таке ж безбарвне, а очі гострі і допитливі.

Дні тягнулись в якійсь тягучій напрузі, ми більше мовчали, Ніна Павлівна помітно осунулась, споважніла. Гейда став більше скептиком, ніж романтиком, він цілі дні висиджував за столом і явно нудгував. Двоє нових учителів тримались якось осторонь, ніби їх попередили, що тут будинок прокажених і руки нам подавати небезпечно.

Сім місяців я мучив сам себе, я не знав, що робити, я бояв-

ся духу Івана Кирилиці, та, нарешті, одного дня, я таки наважився, і втік, за прикладом Волошина. У великому місті, де, здається, найменше чекає тебе несподіванка зустрічі з далекими знайомими, одного разу я наткнувся на Івана Кирилицю.

— Аж он куди вас занесло, соколе - накинувся він на мене, він кричав на повний голос. — Яке ви мали право кинути школу без попередження? Га? Це дезертирство! Ви мусите відповідати! І взагалі мені цікаво знати: чому у вас подвійне прізвище?

— Бо мені так подобається, - сказав я йому на саме вухо, майже впівголоса, і обійшов його. В натовпі, серед людей, що перевищували його ростом, я загубив його, а він мене.

І коли, рік після цього, на одній із херсонських степових станцій, я, так само випадково, зустрівся з Волошиним, він від радости оторопів, і перше його запитання було:

— Ну, як той мишолов, Іван Кирилиця? Ще там?

Я розповів йому, що знав і чого ймовірно не знав, і слухав він з особливою цікавістю.

— Бачите, як воно буває. У Зеленого він уславився тим, що майстерно, з одного маху, умів стинати шаблею голови своїм жертвам. Коли ж зеленівців зліквідовано, а частина з нас розбіглась, хто куди, він перейшов до таращанців, там був майстром на дві руки, і, знаєте, виправдав себе: був навіть якимсь комісаром. Чи не дивно?

Сто разів я сам завдаю собі це нескладне запитання: «Чи дивно?». І в сто перший раз мені в голову лізе чомусь настирливо думка про ще одну неминучу зустріч з Іваном Кирилицею, - людиною з похмурих обличчям, з окулярами на носі, з відстовбурченим назад коміром, - якщо ця зустріч відбудеться ще раз, він неминуче спитає мене:

— А чому у вас подвійне прізвище?

І я не знаю, чим це може скінчитися.

В. Русальський
ЗИМА. Олія.

Євгенія Павловська

ВИДАТНА ОПЕРОВА СПІВАЧКА

Євгенія Павловська - українська оперова співачка Київської та Львівської опер. Закінчивши консерваторію Є. П. виступає в опері «Запорожець за Дунаєм» в ролі Оксани 1931 року.

Беручи участь переважно в класичному репертуарі, наша талановита співачка здобуває щоразу більший успіх серед публіки. Вона виконує головні ролі в операх «Наталка Полтавка», «Царева Наречена», «Травіята», «Мадам Батерфляй», «Фавст», «Кармен» та інших.

Опинившись на еміграції, вона працює в Німеччині в англійській зоні в театрі «Відродження» під керівництвом Гр. Ярошевича.

Прибувши до Австралії, Є. Павловська відразу захопила

слухачів своїм співом. Пригадуємо собі виступи п-ні Павловської в Беналлі, де було багато австралійців і різних емігрантів. Успіх нашої співачки був надзвичайний. Багато досвідчених австралійців казали, що такого співу вони ще не чули. Більше того, кожна національність із європейських емігрантів намагалась привласнити нашу співачку собі.

Росіяни казали: «Виступала наша русская певица из Киева».

Деякі поляки казали, що це польська співачка, а перекладач латись, що брав участь у організації концерту пішов ще далі: дякуючи, очевидно, йому, місцева газета «Беналла стандарт» надрукувала статтю під наголовком: «Латиська оперова співачка в концерті Голдінг - Центру», що змусило Є. П. звертатися до редакції із спростованням.

За чотири роки життя в Австралії, Є. П. здобула собі велику популярність. Її світлини були вже розміщені в багатьох газетах, а вона брала участь з великим успіхом як у щорічних інтернаціональних концертах, так і в багатьох концертах перед українськими слухачами.

Н. ЯХНЕНКО

ІВАСЬ

Івась тількищо вернувся із школи.

Власниця мешкання, пані Пекарська, відчинила на його дзвінок двері і зараз же щезла у дверях своїх кімнат.

Івась пройшов до себе. Він недбалим рухом кинув в'язку шкільних книг до свого кута так, ніби це була в'язка дров.

Тоді розглянувся по кімнаті. Нікого не було, не було навіть кого спитатися, чи нема чого їсти.

Його обличчя виявляло нудьгу й досаду. Він знехотя попростував до креденсу, з таким виглядом, мов наперед він знав, що нічого з того не вийде. Погляд його так само, ніби неохоче, недбало, але справді дуже гостро обстежив усі кути й полиці. «Нічого вартого уваги - одне можна сказати. Наприклад, оцей закоркований слоїк з муштардою. Боже, до чого може бути муштарда в такий час, коли нема м'яса».

Погляд його задумливо зупинився на буханцеві хліба, але зіслизнув далі. Не варто зачинати краяти буханець. Це була тяжка робота, а помастити і так не було чим.

Івась зідхнув і повернув свої кроки до кухні. Ще в коридорі він повів своїм гостреньким носиком, стараючись зорієнтуватись, що буде сьогодні на обід. Може, знову сочевиця, або знову клюски з разового чорного борошна, які попросту колють кишки, коли ви їх їсте. Запах не був виразний. Звичайно, переважав запах смаженої цибулі, сам по собі досить апетитний, але ще нічого не означав.

Кухарі пхають цибулю всюди, а особливо тепер, коли в їжі зовсім нема смаку.

У кухні була мама, пані Пекарська, пані Марія - це була польська пані, яка приходила варити, бо мама працювала в бюрі, - і ще одна молода жінка, яка називалася Ліауфер.

Івася це прізвище завжди смішило. Гордий своїм знанням німецької мови дружоклясника, він перехрестив її на пані Біганську. Це прізвище дуже підходило до неї, вона вічно бігала, щось постачала або продавала мамі, пані Пекарській, сестрі пані Пекарської, яка мешкала поверхом

вище, сторожисі кам'яниці і взагалі всім, хто хотів. Раніше вона була кравчиною жіночих бюстгальтерів та корсетів, але тепер вона цим не займалася, - раз, що не було матеріялів, а, подруге, коли б Івась умів висловитися, він би був сказав, що життя тепер іде занадто швидко і непевним темпом, щоб займатися таким спокійним ремеслом.

Крім того, пані Біганська була жидівкою, а жида мали забагато клопотів тепер, під час німецької окупації краю.

Пані Біганська саме оповідала про те, що сьогодні в деяких частинах міста були облави на жидів. І навіть у сусіднім районі. Мама і пані Пекарська були занепокоєні та раділи їй покищо не виходити на вулицю, а перечекати.

Івась слухав, що вони говорять, і дивився на пані Ляуфер. Вона мало подібна до жидівки, вирішив він. На вулиці поліція її не зачепить, хоч би і без опаски на рукаві.

Вона не має ні довгого горбатого носа, ні клапятих вух із закрученими мушлями. Вона мала низьке рівне чоло, темні рівні брови над карими очима, що дивилися просто і ніби з викликом. Ніс у неї був простий і недовгий. Вуста ледве - ледве заповні, але нічого. Івась дивився на її лице, скорочене в лінії і свіжої барви, на темне волосся, зачісане гладко, з проділом посередині, і раптом йому прийшла в голову думка, яку він висловив вголос.

— Пані Біганська, ви подібні до гуцулки.

Пані Біганська замовкла посеред речення і розгублено подивилась на Івася. Інші засміялися.

— Ваша сестра теж не подібна до жидівки, правда? - запитала мама.

— Так, мадам. І це дало їй змогу . . . Ви знаєте, як тепер є . . . вона на селі. Вона працює як служниця у одної докторової . . . Вона має метрику хрещення і все . . .

— Ви могли б спокійно зробити собі те ж, Лідо, - зауважила пані Пекарська. - До вас ніхто не матиме підозріння, що ви жидівка.

— Я знаю це, прошу пані. Але ви забули про мого чоловіка. Я не можу його покинути, а його ніхто не ризикне сховати. А як він загине, а й так того не переживу. Нехай вже я згину разом із ним.

Івась уявив собі її чоловіка. Він високий, спокійний, але якраз має і великі вуха, і довгий ніс, і відвислу спідню губу. Ні, він таки негарний. Шкода, що Лілі хоче загинути з таким чоловіком.

В шлунку в нього стиснуло раптом, і він пригадав собі, за чим прийшов.

— Мамо, чи скоро обід? - з'ягнув він своє.

— Зараз, зараз, - відмахнулася мама. - Іди до покою і

не набридай тут. І причепишся - до кого ти подібний?! І руки, певно, як у шмаровоза.

Івасеві довелося спішно забиратися з кухні. Навіть не можна спокійно запитатися про обід, щоб не дістати прочухана. І при чому тут зачіска і руки?

Він став проти дзеркала і похмуро розглядав себе. В дзеркалі було видко подовгасте, бліде личко одинадцятилітнього хлопця, з округлим, мов яйце носиком вниз, з темними очима та бровами. Над тим стирчала дикою хашчею неслухняна чуприна, що з неї вибивався на тім'ї вихор, властиво то два вихри. Чому в інших хлопців бувало на потилиці лиш по одному вихрові, а в нього аж два? Він витяг з кишені руки і пригладив ними волосся. Воно одразу ж стало назад. При тому в дзеркалі показався кулак, синій від чорнила і, дійсно, бруднуватий. Нема чого робити, довелося піти в лазничку, помити руки і помочити волосся, щоб воно не стирчало. А їсти таки не дають. Він зідхнув.

Він чув, як пані Біганська попрощалася і пішла по довгому коридору до вихідних дверей. Але кухня була зачинена, і голоси бриніли стиха, слів не було чути. Двері входові відчинилися, видко Лілі виходила на сходи. Але раптом ті самі двері з гуркотом затріснулися, і в коридорі хтось пролетів в шаленому бігу. В їдальню вскочила пані Біганська. Івась дивився на неї з роззявленим ротом. Вона була зовсім не подібна до тої пані Лілі, яку він лишив перед хвилиною в кухні. Очі її були дико вибалушені, вона була бліда і вся тряслася. У входові двері хтось сильно дзвонив і одночасно грюкав.

Голос Лілі був сам не свій.

— Івась, де мама? Там поліція. Захочай мене!

Вона вже сама відчинила двері до подальшої кімнати і вбігла туди. Це була кімната повна меблів, збірних, що залишилися від попередніх мешканців, советських урядовців, які втікали в поспіху з недобророзумного міста. Івась поспішав за нею і обмірковував на ходу: тут просто не було де сховатися. В порожньому креденсі були полиці, зіпсутий стоячий годинник був завузький, в шафі - зіпсутий затвір.

Коли звіря гонять, він знаходить сховок інстинктивно, відразу: чи то крілик, чи то вовк. Лілі шмигнула просто в шафу і присіла в кутку. Там висіло мамине кримське хутро. Не було часу думати: Івась чув голоси в передпокої. Він, не знімаючи хутра з гачка, прикрив ним Лілі. Вона була щупла, а хутро, чорне, широке, падало рівними фалдами. Ліліної фігури зовсім не можна було розпізнати під ним.

Івась відступив і подивився на свою роботу. Так, все було

гаразд. Потім він примкнув дверцята шафи і повернувся до першої кімнати. Треба було зорієнтуватися, що діється.

У вхідних дверях стояв поліцей і сперечався з пані Пекарською. Мама спішила з кухні. Польська пані Марія висунула голову й дивилася.

— Прошу пані, - говорив поліцей, - у вас сховалася жидівка. Вона забігла на ці сходи і вскочила в котресь помешкання.

— Чи то облава на жидів? - спитала пані Пекарська своїм повсякденним голосом дами, що завжди володіє собою, за кожної ситуації.

— Так. Вона напевно вскочила сюди. Оцей чоловік бачив. Він показав пальцем позад себе. На площинці сходів стояв невеличкий щуплий чоловічок у сірих клітчастих штанах та чоботях до їзди верхи. Івась знав його. Він мешкав у сусідній кам'яниці і багато часу простоював на вулиці.

Хлопці не раз згадували між собою, що він шпигель, - значить, шпигелі є, - подумав Івась з річевістю великомиської дитини.

— Я нічого не зауважила, - тим же сальоновим тоном казала пані Пекарська.

— Ви знаєте, що за переховування жидів сувора кара. Я мушу оглянути помешкання, - тяг далі поліцей.

Мама, яка на ходу обтирала руки рушником, знизала плечима: «Ну, як мусите оглядати, то оглядайте, трудно».

Івась занепокоївся. Невже мама не знає, що Лілі у нас? - запитував він сам себе. Але він не сказав ні слова і назовні нічим не виявив свого заклопотання.

Поліцей пішов по коридору просто до їх кімнати. За ним мама, а ззаду них Івась, з руками в кишенях. Поліцей увійшов у їдальню, заглянув під стіл і канапу. Потім пішов у спальню, побіжно заглянув під ліжко і в шафу. Із спальні були двері до лазнички, і туди він також заглянув. Потім він вернувся до їдальні і пішов до тієї непорядкованої кімнати. Тоді Івась за спиною поліцея підійшов до мами і відкрив рота, щоб сказати їй, що Лілі тут. Але мама якось дивно поглянула на нього і поклала палець на уста. Виглядало так, що мама не хоче про це знати.

І в цій кімнаті поліцей заглянув побіжно в креденс, під стіл і за гардини. Івась поглянув на шафу, де була Лілі, і вжахнувся: шафа стояла навстіж. Вона була маленька, невисока, з тонкої дикти. В ній був слабкий затвір, і вона сама собою відчинилась, обидві половинки. Вона була перероджена наполовину. В одній половині були полиці, на них була покладена білизна. В другій, майже порожній, самотньо чорніло мамине хутро, долом лежали якісь вузлики.

Поліцей сам дивився на ці вузлики і надумувався. Івась читав його думку: нічого не виглядало підозрілого. І поліцей повернувся і пішов до кухні. В коридорчику перед кухнею він заглянув до тумби на брудну білизну, потім до спіжарки, потім на кухонний балкон. Івась не відставав ні на крок. Потім поліцей пішов до кімнат пані Пекарської, побув там якийсь час і вийшов до залі. В передпокої стояла ще одна шафа, порожня, але зачинена, без ключа: ключ був загублений.

Поліцей поторгав її двері. Чоловік пані Пекарської, шляхетного вигляду, із сивою головою, вийшов із своєї кімнати і сказав ввічливо: «Запевняю вас, що у цій шафі нема нікого». Поліцей махнув рукою і вийшов на сходи.

— Добрий поліцей, - подумав Івась. - Не шукав занадто докладно.

Але там, на сходах, був ще й шпицель. Той, властиво, пильнував інтересу, паршива порода! Чути було, як вони радилися між собою, потім пішли нагору до помешкання сестри пані Пекарської.

Ніхто не озивався. Всі мовчки робили своє діло. Чути було, як ті ходили нагорі по всьому мешканні. Мама вийшла до кімнати і спитала Івася:

— Де Лілі?

Він мовчки показав на шафу.

— Випустити її геть? - спитав Івась.

— Скажи їй, щоб сиділа і не рухалась, - наказала мама.

— Не зачиняй, - додала вона на мимовільний рух Івася. Потім вийшла до кухні.

Стукіт і кроки нагорі припинилися. Ті вийшли з помешкання сестри пані Пекарської. За якийсь час задзвонили в двері. Мама пішла відчиняти.

— Вибачте, але я мушу перешукати ваше помешкання ще раз, - заявив поліцей. - Ніде нагорі її нема, внизу помешкання ремонтується і замкнене, а цей чоловік твердить, що на власні очі бачив, як вона бігла вгору по східцях.

Мама нічого не сказала, тільки повернулась від дверей, поліцей за нею. Івась добре знав обличчя своєї мами і бачив, що вона дуже сердита. Але шпицель знову лишився на сходах.

Цим разом поліцей переглянув помешкання ще докладніше. Він не тільки заглянув під ліжка, але підняв ковдри та матраци, заглянув за подушки, в лазничці він влучив електрику і зазирнув за газову колонку. Помацав всі стіни, чи нема де потайних дверей, заглянув у зіпсутий стоячий годинник, у креденс, під стіл, став на коліна, коли заглядав під канапу, і знову став проти шафи й уважно оглянув хут-

ро в розчиненій шафі. Івась стежив за кожним рухом поліцая і бачив те, що бачив поліцай. Задня стіна шафи була порожня. На ній висіло одне мамине хутро, а внизу під ним лежали якісь маленькі клунки, тільки всього

За тим поліцай знову пішов до кухні і до комірки і на балкон, і до пані Пекарської, і знову торгав двері земкненої шафи в передпокої, що не відчинялися. Тоді Івасеві стало його шкода, і він приніс свої столярські інструменти. Він подумав також про те, що цим не загаїть часу, а заспокоїть сумління поліцая - і дійсно, той нарешті пішов.

Вони знову стояли на сходах із шпичлем і радилися.

Івась побачив, що мама зодягає жакет і капелюх. Івасеві стало неприємно. Невже мама втече, а його лишить самого?

— Лілі, - сказала мама коло шафи, - сидіть тут і не виходьте з помешкання, аж поки Івась вам не скаже, що нікого вже нема. Вони підстерігатимуть вас на вулиці.

Потім мама звернулася до Івася:

— Ти йди на вулицю і пильнуй, що буде робити той в сірих штанях. Не входить у помешкання, поки він стоятиме на вулиці. Я йду до бюро, але вернусь скоро. - Після того мама взяла свою течку з паперами і пішла. Івась за нею.

Поліцай і агент стояли під дверима.

— Куди це пані? - запитав поліцай. Мама відповіла чемно і здивовано:

— Як куди? До бюро. Прецінь, я приїхала додому тільки на обідню перерву. Ми урядуюмо до чотирьох.

— «Моя мама мудра» - подумав Івась. Але це таки була правда, що мама приїхала з бюро лише на обід. Перед війною цього не було: це завели німці.

Івась повільно зійшов за мамою, яка швиденько побігла до трамваю. Він бачив, як вона на протилежній стороні вулиці сіла в трамвай. Він дивився вслід вагону, аж поки той скотився в самий діл вулиці і зник за закрутом. Потім оглянувся.

Агент в сірих штанях стояв на розі будинку. Що ж тепер робити? Івасеві якось не хотілося йти шукати товаришів до забави. Хіба піти подивитися, яка програма в кіні. Він ліниво, наскільки дозволяв вуличний рух, перейшов через площу напроти, до муру, де вже здаля побачив свіжу пляму нового оголошення серед старих та подертих. Але тоді він мало не плюнув. Це була не афіша кіна, а ще один новий наказ німецького командування.

Івась читав: «Забороняється переховувати жидів чи подавати їм будьяку поміч . . . за непослух буде суворо покараний законами військового часу, включно до розстрілу»

Оголошення було в трьох мовах. Івась прочитав усе по-

українськи, потім знечев'я по-польськи. Німецькою мовою йому вже не хотілося читати. Він обернувся лицем до своєї кам'яниці.

Колосальна маса будинку, де він жив, височіла до неба.

Нанизую її виднілася мала фігурка агента в кратчастих штанах. Івась пробував знайти очима вікна помешкання, де він жив. На третьому поверсі - один, два, три. . . Оцей балькон . . . праворуч . . . За котрим вікном сиділа Лілі.

Раптом нове видовисько прикувало його увагу. По хіднику поліцей провадив жида. Жид був високий, ще молодий, у синьому робочому одязі. На руках він ніс дитину років трьох. Коло нього, тримаючися за штани, дріботіла друга дитина, може літ п'яти.

Цей чоловік ішов спокійно, піднісши голову догори.

Здавалось, він нікого й нічого не бачив. Але такий тяжкий вираз резигнації та муки був на його лиці, що серце Івася ойкнуло. Та він знав, що нічого не можна зробити.

— «Куди їх забирають?» - думав Івась. — «Де його жінка? І чому деякі молодці так квапляться до служби в поліції?»

Напівдитина вулиці, він пригадав розмови простолюддя - «Жидів беруть на мило». Він не вірив, але знав, що за тим висловом стоїть тяжка пільма. І тепер, як і за дворічного перебування тут большевиків, тінь смерті, ганебної, непотрібної смерті, знижувала температуру його дитячого життя й обдавала своїм сморідливим подихом. Інстинктом молодшої тварини він старався відігнати примару від себе.

Він згадав своє завдання і повернувся до кам'яниці. Гудок просвистів чотири години п'ятнадцять хвилин. Вулицею полилася ріка робітників. Агента біля кам'яниці не було. Іще за яку хвилину з трамваєм висіла мама, а за нею й батько. Це було дуже дивно, бо вони ніколи звичайно не верталися разом.

Івась підбіг до них і повідомив: «Все гаразд». І вони всі разом пішли додому.

Лілі вже вийшла з шафи, але сховалася, як двері відчинилися.

— Тепер можете йти додому, - сказала мама. - Візьміть мій плащ і капелюх. Ми одного зросту, і кожний подумає, що то я. З подвір'я вийдіть дальшою брамою. Двірник же ваш приятель і вас не видасть. Ні, не дякуйте нічого.

— «Це правильно, бо ще не кінець», - подумав Івась заборонно.

Мама сіла на перший - ліпший стілець, бліда і задумана.

— Знаєш, - сказала вона до батька, - я ніколи не сподівалася, що пані Пекарська так опановано триматиме себе в усій історії.

Але це була тільки почасти правда. Справді ж мама думала про що інше. Вона знову в уяві сліdkувала за худю фігурою її хлопчика у светрі під шию, з руками в кишенях і з сконцентрованим виразом на гоструватому личку, з обережним і пильним поглядом карих очей, під нахмуреними бровами. Ні один м'яз не здригнув на ньому, ані вираз не змінився ні на хвилину. А ті інструменти! . . . Це ж не був її малий син, це був ніби незнайомий, що його вона спіткала вперше. Вона не могла надивуватися і не мала слів до виразу своїх почувань. Водночас вона зважувала.

Життя тепер ставило такі завдання, такі тяжкі і несподівані проблеми навіть перед дітьми . . . Чи значило б це, що можна думати . . . можна надіятися . . . що її син . . .

Івась по-своєму розумів мовчанку. Мама думає про щось інше. Неприємностей за сховання Лілі можна не сподіватися. Позбувшись одного тягару, він пригадав те, що мучило його цілий день:

— Мамо, я голодний, — плаксиво затагнув він.

Мама встала, провела рукою по чолі, ніби щось зганяючи, і вийшла до кухні.

Г. ЧОРНОВИЦЬКА

П Е Й З А Ж

Чорних гір верхи за хмарами,
Громовиці гра
Крутобокими примарами
Крие неба край.

А в долині лине хвилями
Золоте тепло.
Сонце зливу сяйва виляло,
Ось, сюди стекло,

Кида в тінь зірками, рисками —
Зайчик за кущем! —

Аж мімоза цвіт розбризкала
Запахним дошем,
Сіє листячка узорами,
П'є солодкий мед . . .
Чи не бачить, що над горами
Чорних хмар намет?

Австралія

МИХАЙЛО КМІТ

Михайло Кміт

Сьогодні це одна з наймаркантніших постатей серед українського мистецького світу. Сміливий, незалежний дух, що викликав здивування і захоплення серед культурної еліти Австралії. Ця надзвичайно цікава українська людина ширяє по вершинах людського сприймання, шукаючи нових мистецьких доріг для втомленого, заблуканого людства.

Велич української ментальности і традиції порскає вулканом кольорів і симфонією крилатих тонів сьогоднішнього дня від Рамелі по Сібеліуса.

Своєю невтомною працею М. Кміт здобуває третє місце (після Добела і Драйзена) серед модерних малярів Австралії.

Народжений на Західній Україні, він був професором Української Модерної Академії Мистецтв у Львові.

Виставляє свої картини по більших містах Європи й Америки. Його репрезентаційні картини висять в галеріях України, Польщі, Сіднею, Мельборну, Брізбену і Гобарту. Репродукції появлялися в безлічі газет і журналів різними мовами.

У 1953 р. одержав першу нагороду, т. зв. «Блейк прайз», за релігійну картину, брав участь у багатьох виставках. Три власні, надзвичайно успішні, виставки відбулися в Сіднеї. Готується до четвертої. Повінь відгуків у пресі. Загальний тон захоплення.

Ось деякі цитати: «Виставки М. Кміта - це найбільше хвилююча подія від часу виставки модерного французького малярства» («Де Сан»).

«Із усіх чужинських мистців, що сюди прибули, один М. Кміт зробив враження на сучасну генерацію місцевих малярів. Сильний пошмак візантійського, зм'якшений фантазією, подібною до Шагаля» («Сідней Гералд»).

«Ось велич кольору і відвага міркування захоплює дух свого простотою» («Енглікен»).

«Цей комплекс наснажила імміграція еліти з Європи. Серед лідерів цього «новоавстралійського» причинку прийдеється згадати М. Кміта з України» («Мистецтво в Австралії»).

Такі відгуки австралійської преси. Ляконічний підсумок

вимагає таких слів: повсякденний неспокій і шукання мистця - це сила, від якої вічно цвіте фенікс. Слідом за «філософією мистецтва» другої світової слави земляка Архипенка, в нашого мистця реалізується намагання визволити інтелект від баласту нажитого.

Чистий інтелект - це ніби добре настроєне фортепіано, на якому думки грають джерельні мелодії об'явлення.

Питання тільки, хто до кого прийде: чи Кміт до світу, чи світ до Кміта.

Р. Др.

За цю картину автор дістав на виставці 1953 р. в Сідней першу премію.

Ред.

М. Кміт
ЄВАНГЕЛИСТ МАРКО

Вас. ОНУФРІЄНКО

На озері

(Уривок з повісті «Район над Дніпром»).

Дмитро Іванович пішов понад затокою; в прозорій воді відбивалися хмари, що пропливали, загубившись від нічного дощу, неначе намагаючись наздогнати своїх сірих сестер.

Трава на березі розіслалася висока й густа — треба було вже косити. Понад водою тяглася добре втоптана стежка-втоптали її рибалки. В кущах над водою кипіло ранкове життя: цвірінкали якісь пташки, в воді піднімалася жаб'яча музика, щось десь неначе дзенькало — тонко й ніжно.

Дмитро Іванович любив бувати над водою і ранками, коли піднімалося сонце, і ночами, коли повітря наповнюється всяким шумом, гомоном, дзвоном нічних птиць і дзижчанням комарів, коли над травами й очеретами осідав холодний туман, зливаючись з водою в одну сіру непроникливу масу. Повітря тоді пахне водяною сирістю, сповняється різким запахом якихось терпких водяних рослин, дикої м'яти і очитнягу, тягнеться подих від трави й лугових квіток. А десь у нічній тиші на поверхні води скидається риба, і знову в вухо впинається одноманітне комарине гудіння та легкий пошум прибережного верболозу, занепокоєного раптовим вітром. І ніч стоїть чорна, непроглядна, тільки зірки виглядають з темряви, відбиваючись у чорній воді.

Тепер же в силу вступав погідний день. Соняшне тепло вже спало на вогку траву, блискучу, мов скло, на клучочки дрібних квітів, що просихали й підводили до сонця голівки, неначе всміхаючись під його промінням. В низькому вибалку в глибокій траві бродила лелека, мабуть, шукаючи поживи, а, може, просто гріючись на сонці, вже поснідавши поживою, що тепер так лунко давала про себе знати в оситнязі. Цвірінчали коники. Лелека бродила в траві поважно, повільно піднімаючи ноги і так же повільно опускаючи їх, немов би ходила не по землі, а по дротині, натягненій високо в повітрі.

Стежка тяглася між кущами, покручена й вузька. Десь

за гущавиною лози фиркнули коні. Дмитро Іванович глянув в той бік, звідки почулося фиркання й важкі удари спутаних кінських ніг. Чиї то коні? Ця трава була, здається, не кол-госпівська. Вона, мабуть, належала рибальській артілі, і якщо тут паслися чийсь коні, то тільки коні рибальські.

Обминаючи ще один куц верболозу, Дмитро Іванович ледве не наскочив на чоловіка, що лежав, прославши під себе якусь одежину, на стежці під гіллястим осокором, де земля, як видно, навіть після нічного дощу була не дуже мокра.

Дмитро Іванович хотів був уже непомітно повернутися назад, та побачив довгу, закручену люльку, бо голова чоловіка, що лежав під деревом, трохи повернулася в бік Дмитра Івановича. Під деревом лежав «люлешник» - конюх рибальської артілі, Федір Кириленко.

Федора в селі більше звали «люлешником», ніж справжнім ім'ям. У зимові вечори він робив люльки і часами возив їх продавати до міста, бо в селі, здається, крім нього, ніхто люльки не вживав. Він же ніколи з нею не розлучався: чи то лежав, чи їхав куди, чи грав у карти, - а це заняття він, здається, любив більше всього, - завжди в нього стирчала люлька в зубах. Вона часами зовсім пригасала, а він тримав її в зубах, смачно втягаючи в себе запах вже не диму, а тютюнового перегару, що ним смердить люлька навіть тоді, коли в ній немає й крихітки тютюну.

Дмитро Іванович, живучи поблизу рибальської артілі, не мало чув від своїх господарів про цього цікавого чоловіка.

Років десять тому він жив коло Дніпра, на хуторі, що складався всього з трьох чи чотирьох хат. Служив він «кужником» на березі Дніпра - світив «куги» вночі й гасив уранці. Потім почалася колективізація, і Федір, якому колективізація майже нічим не загрожувала, бо, крім жінки й малої доньки, він нічого не мав і не мав чого втрачати, спродав своє майно, що складалося з старої хати й якгось хатнього дріб'язку, й поїхав шукати кращої долі. Був він у Дніпропетровську, на Дніпрелестані, в Кривому Розі, на Уралі, на Кавказі.

Бачив палкооких кавказців і повільних степовиків, млявих, як каракумські піски, калмиків, і низькорослих мовчазних поморів. Працював з ними на заводах, давився в чергах за тулькою й чорним хлібом, різався з ними в карти, якщо мав гроші, і пив гірку, як вся радянська дійсність, горілку. Тепер, побачивши, що всю советську землю об'їздити неможливо, а знайти на ній добро також не легше, повернувся назад до Ковалівки. На свій хутір, правда, вже не пішов, бо й іти не було до чого, а приліпився до рибальської артілі на «посаду» конюха. Коней було всього шестеро, роботи було небагато, можна було щодня кудись чогось їздити, рухатися,

а якась неукраїнська пристрасть до вічного руху в Федора була, мабуть, вроджена, як у цигана або в невсипущого жида.

Дмитро Іванович, побачивши, що під деревом лежить Федір, підійшов до нього. Люлешник підвівся і, здобувши сірники, відразу запалив пригаслу люльку. На обличчі в нього відбивалася якась невиразна посмішка, можливо, глузлива, можливо, він намагався посміхнутися з ввічливості, але не мав настрою для усміху.

— Значить, гуляємо? - запитав він Дмитра Івановича, коли той підійшов та зупинився коло нього, привітавшись.

— Чи, може, рибалите?

— І те, й друге разом, - відповів Дмитро Іванович, відчувачи, що в Федора, мабуть, багато чого накопало на серці, бо тон, яким він питався, був недобрий, немов би злість змішувалася з глумом. Очі в Федора були трошки прижмурені, так, немов би він трошки недовбачав і хотів розглянути Дмитра Івановича уважніше.

— Із Вергуном приїхали? - поцікавився далі Федір.

— Так, із Вергуном і Костею.

— Де ж вони?

— Під вербою.

— Ну, то це й мені сьогодні веселіше буде. Ви що - й почуватимете тут? - Дмитро Іванович кивнув ствердливо головою.

— А то сам собі лежу - ні до кого слова сказати. Пів кисета тютюну спалив. Хоч до коней балакай. Хоч би було вудку взяти - бабі б рибину на борщ упіймав. Що ж вони там роблять? - Федір махнув головою в той бік, де зупинилися з човном Мусій Вергун і Костя. - Ятері, мабуть, поставили на день?

— О, сьогодні ятериками можна рибки хапнути!

Федір розумівся на рибальстві, бо працюючи «кужником» на пароплаванні, часто у вільний час помагав рибалкам, а інколи й сам вудив рибу з човна, якого мав у своєму розпорядженні, щоб їздити від одного ліхтаря до другого.

— А в вас тепер, значить, отпуск? - після деякої мовчанки знову заговорив Федір. — Гуляєте собі над водою, як на Кавказі. А чому це на курорт не поїхали? Я одне літо жив на Мінеральних Водах, на станції прибирав. То оце там із весни - мов черва ворущилася. Із Москви, з Ленінграду, з Уралу - звідусіль наїздили, хворі . . . — Федір зневажливо скрикнув і сплюнув. — Правда, були й справді хворі. А більше таких - приємно провести літо. Жінка на один курорт їде, чоловік - на інший. А болізни - та сама . . . - Федір помовчав, взяв цматочок сухої гілочки і поштрикав нею в люльку.

— З орденами багато було, а були й без орденів, так собі - заслужені. А я весь Советський Союз обганяв - і маленького ордену не дали. Натомість, мордена не раз получав.

— Що це за мордена? - поцікавився Дмитро Іванович, що стояв над сидячим Федором і бачив його обличчя лише тоді, коли той підводив голову, щоб глянути на Дмитра Івановича.

— А така штука, при випивці обов'язково буває. Один скаже слово, другий слово, третій слово, а тоді й починається потасовка. Ну, при такому ділі і в морду доводиться або дати, або вхопити. Ото й називають люди морденами . . . Легко заробляються. А мені треба було б хоч маленького орденчика дати.

— Навіщо він вам? - здивувався Дмитро Іванович.

Федір підвів голову й якийсь час мовчки дивився на Дмитра Івановича, неначе не знаючи, що відповісти: чудний ти, мовляв, чоловік - не розумієш такої простої речі. Потім повільно заговорив, тягнучи після кожних двох - трьох слів з люльки:

— Нашо орден, питаєте? А от мав би орден - поїхав би на Сибір, до Якутії б добрався, туди саме нашого брата багато переселяють. Подивився б, яка там життя, чи справді там так гарно, як у газетах пишуть.

— Туди й без ордену можна поїхати, - промовив Дмитро Іванович.

— В тім то й сук, брате, - Федір сам, мабуть здивувався, назвавши вчителя братом, але не звертаючи уваги, говорив далі. — Туди то можна поїхати, а назад як? Туди поїдеш, та там тобі жаба й молочка дасть . . . Скажуть: чого назад повертаєшся? - На Україну хочу, - скажеш.

— А тут тобі не подобається? - питають. — Ні, подобається, - скажеш. То зараз же питають: чого ж утікаєш, якщо подобається? А скажеш: не подобається, то вже известно, що заспівують . . . Тобі в Советському Союзі не подобається? — Федір промовив ці слова удавано низьким суворим голосом і плюнув у траву. — І поганяй на Соловки рибку ловити.

Так лет на десять. Враг народа будеш. Не, брате, мене вже на червяка не впіймаєш. Знаю й ходи, й виходи.

Бував у бувальцях.

— Що і в тюрмі сиділи? - Дмитро Іванович сам здивувався, коли в нього вихопилося таке питання, але сказаного назад не можна було повернути.

Федір кинув швидкий, пронизливий погляд на вчителя, нічого не відповів, а, помовчавши, неначе подумавши над тим, що казати, немов учень, що не знає, що казати вчителю: правду, чи щось збрехати, притишивши голос, процідив, не випускаючи люльки з зубів:

— В тюрюгу попасти - раз плюнути. Чекай, ще й ви її не минете. Так ото колись слово одне - друге скажете - і готова квартира. Або й так, для інтересу візьмуть, щоб ближче на

чоловіка роздивитися, що воно за птиця. . . .

Дмитро Іванович не розпитував уже, за що Хведір сидів у тюрмі, бо розмова заходила б не туди, куди треба. Треба було б або доказувати, що Федір помиляється, або погоджуватися з ним, а їй одне, й друге для Дмитра Івановича було неприємне.

Повівав вітрець, і вода стала рябіти на широкому плесі.

Шелестів очерет. За плесом купками розкинулися кущі, осоки й верби - аж до самого села. Вдалині білили хати, осяяні ранковим сонцем. Вони в оточенні свіжої зелені здавалися якимись урочистими, мов намальованими. Над водою пролетіла зграя диких качок, залопотіла крилами і з шумом, немов випущена з парового казана пара, осіла десь між оситнягом.

— «Як тут гарно, - подумав Дмитро Іванович, кидаючи поглядом на крайні хати села, що стояли над кручею невеличкої річечки. — Яюсь усе забувається, коли виїздиш сюди, на воду. Все тут якесь чисте, свіже, позбавлене хитрости.

— Щасливі були ті люди, що жили собі первісним життям у лісах, ловили рибу, звірів, не знали грамоти, не читали книжок, зате мали те, чого вже ніколи не матиме сучасна людина, - свободу. Людмила Степанівна мусить сюди колись приїхати».

Дмитро Іванович дивився на трави, кущі, на воду, але думав тепер про Людмилу Степанівну. Вона дуже любила сільську природу. Тоді, ввечорі, вона раділа, що житиме в такому місці, де і зелень є, і річка, і простір. Раділа радістю людини, покищо нічим не зв'язаної. Не зв'язаної, головне, одруженням. Дмитро Іванович випадково залишився цього літа в селі довше, ніж звичайно. Скоро повинні були початися курси, на яких йому треба було читати лекції хемії та природознавства, і, не бажаючи втратити нагоди заробити зайву сотню карбованців, він пожертвував частиною літньої відпустки. В селі, кілометрів за сорок від Ковалівки, жила його дружина з двоохрічною донькою. Жила в своїх батьків, і Дмитро Іванович час від часу висилав їй грошей, яких, звичайно, не вистачало на прожиток, але батьки, в яких Галя була єдиною донькою, не домагалися ніякої плати, хоч і самим жилося нелегко. Дмитра Івановича цього літа чекала не тільки дружина, а й двоохрічна Зіна, що вже почала говорити і між різними словами, яких вона вже навчилася, часто згадувалося коротке слово «тато», при чому промовивши це слово, поглядала на двері, так немов би тато мусив обов'язково явитися відразу, як тільки його ім'я згадувалося.

Дмитро Іванович був останньо дома місяців два тому; вивпросивши в одного з учителів велосипеда, він в суботу по

обіді поїхав додому, щоб повернутися в неділю увечорі.

Зіна тоді дуже радо продемонструвала свої знання, охоче показуючи батькові, як говорить собака, кішка та інші тварини, яких їй доводилося бачити. Коли Дмитро Іванович жартома запитав, як говорить Шевченко, Зіна трошки подумала, а потім, не знаючи, до якої категорії відомих їй істот належить згадане ім'я, трошки несміливо, непевно промовила:

— Няв — Няв! . . .

Цілий вечір Дмитро Іванович сміявся, згадуючи своє запитання й Зініну відповідь, і пояснив дитині, що Шевченко — це чоловік, а щоб мале краще зрозуміло, що «няв - няв» він не міг казати, додав, що Шевченко — це дід, з вусами, в кожусі й шапці, з чого Зіна зробила висновок, що якщо такий дід не міг казати, як киця «няв - няв», то обов'язково мусив казати страшне ввечорі, протяжне «Хо - хо - о - о», і що він мусив ходити з великим мішком і був дуже - дуже страшний дід.

Дмитро Іванович уявив собі Зіну саме тепер, в теплій літній ранок, в біленькій суконці, на траві, і йому страшенно захотілося додому. Та в думці мигнула Людмила Степанівна. «Чорт знає що, — подумав Дмитро Іванович. — Невже таке буває кожному, хто живе далеко від родини?»

Дмитро Іванович, може, ще думав би про Людмилу Степанівну, якби понад берегом не пролунало протяжне:

— Аго - о - ов!

То дід Мусій гукав його до сніданку, бо виїхав рано, і ніхто ще нічого в роті не тримав.

— То ви, Федоре, приходьте до нас, - промовив Дмитро Іванович до Федора, що, схилившись на лікоть, лежав на простеленому піджаку, дивлячись кудись у кущі. - Веселіше буде, може, щось розкажете.

Мусій і Костя вже чекали його. Ніде немає більшого апетиту, як на рибальстві, над водою. Те, що рибалка з'їсть дома за три дні, на воді зникає за один день. Дід Мусій знав це й тому набрав із собою хоч не вишуканих харчів, зате звичайних сільських і досить: взяв хліба, свіжих і солоних огірків, пиріжків із картоплею й кропом, вареної риби та вареників з ягодами. Все це тепер лежало на раднині, коли Дмитро Іванович підійшов.

— Ну, то тут уже й пир почався! - вигукнув Дмитро Іванович, забачивши привабливу картину та відчуваючи, що їсти вже давно пора. Побачивши на капустяному листку жарену линину, Дмитро Іванович миттю присів до дідів.

— Ні, Дмитре Івановичу, пиру ще не почали - вас чекаємо, ви грамотний, то будете в нас за попа, поблагословите трапезу, - промовив, усміхаючись у вус, дід Мусій. - Правда.

Косте?

— Буде діло й без попа, - буркнув Костя. — І без нього поблагословимо так, що з твоєї риби тільки кістки залишаться.

— Кавунчика сюди не зашкодило б мати, - забідкався дід Мусій. — Але де його візьмеш?

— Буде діло й без кавуна, - знову буркнув Костя, якому, мабуть, кортіло вже починати сніданок без довгих розмов.

— То почекайте, і я щось дістану, бачу, що сніданок буде в нас вскладчину, - промовив Дмитро Іванович і рушив до човна, прив'язаного під деревом, - там у нього в течці лежала пляшка якогось червоного напою, якого він сам ще не пробував. Пляшка коштувала щось із вісімнадцять карбованців, а було в ній менше, ніж пів літра.

Він підійшов до дідів, тримаючи пляшку, на яку з цікавістю дивилося четверо очей. Костя, правда, дивився, здавалося, байдуже, але дід Мусій не приховував свого бажання скоріше бачити пляшку розкупореною. Він не витримав і поспішно провів пальцями по вусах, так, немов би вже спробував напою або прочищав дорогу до рота смачному частункові.

— То гарна в вас річ, Дмитре Івановичу, - промовив він, пильно стежачи за вчителем. Дмитро Іванович присів на попереднє місце, витяг з кишені невеликий складаний ніжик і почав відкривувати корок.

— Але знаєте що? - заговорив далі дід Мусій. - Почнемо, мабуть, простішою. Косте, в тебе там є щось? Почнемо простою. І ми прості, і питво наше просте, і жисть наша проста. Советський простой человек, як кажуть. Вашою закусямо Дмитре Івановичу. Бо то таке щось, тільки для пропагандистів та служащих.

Костя витяг із торби, що лежала поруч, пляшку горілки. Вдаривши в дно долонею широкої, сильної руки, він за одним разом вибив корок і налив у невеликий залізний кухлик. Спочатку випив Мусій, хоч і відмовлявся та хотів передати кухлик Дмитрові Івановичеві, але той переконав його, що з старших починають, потім випив Костя, а потім уже Дмитро Іванович. Діди випили відразу, одним духом. Мусій перехилив голову назад, неначе півень, що збирається кукурікати, і вилив у рот горілку так швидко, немов би хтось її від нього намагався відняти. Супроти поширеної звички відразу заїдати чимось випите, Мусій повільно взяв огірок і подивившись на нього так, немов би бачив його вперше або не наважувався його з'їсти, відкусив шматок і почав жувати половиною зубів, що залишилися в роті. Так же само випив і Костя, з тією хібащо різницею, що не закидав по-півнячо-

му голови. Зате, випивши, голосно крикнув, так немов би висловлював і задоволення від випитого, і жаль з приводу того, що горілки було мало.

Випиваючи свою порцію, Дмитро Іванович побажав, щоб риба добре ловилася. Він також випив свою горілку за одним разом, але тримаючи наготові солоний огірок, відразу ж забив ним гострий горілчаний дух, якого він, правду кажучи, не любив.

Коли дід Мусій взяв пляшку й хотів був налити по другій чарці, до гурту підійшов Федір.

— О, а тут робота йде! - вигукнув він, кинувши метким оком на розкладені страви. — Доброго ранку вам!

— Просимо до гурту, - замість привітання, промовив дід Мусій і наливши повний кухлик горілки, простяг його Федорові. — Змерз, мабуть, як панський собака. Сідай, погрієшся трохи, тепленької потягнеш . . .

— Та що змерз, то трохи було такого гріха. Вночі над водою не тепло, та ще дощ огрів такий, що аж - аж . . . - говорив Федір, не спускаючи очей з кухлика. — В вас там і в самих не дуже товсто з горілкою. — Федір, правда, бачив, що пляшку тільки було почато, але дотримуючись неписаного звичаю братися за чарку чи який частунок лише після третіх запросин, не дуже певним голосом відмовлявся.

— А що там довго відбалакуватися! - буркнув, не підвищуючи й не понижуючи голосу, Костя. — Бери, людей не затримуй! Кажуть: сідай, значить, сідай.

Прийнявши Костині запросини за треті, Федір вхопив тонкими, чорними пальцями, неначе кігтями, кухлик і, не дивлячись на нього, відразу вилив горілку в рот.

— Оце по-козацькому! - вигукнув Мусій.

— А чого з нею панькатися! - витираючи вуса й пережовуючи огірок, промовив Федір. — На те її роблять, щоб люди пили. Якби ще горілки не було, то тоді й жити нічого.

— Є такі, що й не п'ють, - заперечив Костя. — І також живуть.

— Чого ж, є й такі. Але як правду сказати, то це тільки й нашого - випити, - говорив Федір, непомітно для самого себе простягаючи руку та беручи з ряднини все, що траплялося під пальці.

— Бо куди не повернися - всюди тобі - як корові на льоду. Так і дивися, щоб не брикнув. А як брикнеш, то підводиться важко. А як кому як піде - то тільки підведеться, та й знову брязне, та й знову.

Дмитро Іванович задумався над Федоровим порівнянням.

Дійсно, йому також здавалося, що життя слизький лід. Хто добре підкований, той іде собі, лише час від часу підсковз-

ється. А в кого чоботи нековані - так і падає раз - по - разу. Правда, в житті людина здобуває досвід, пристосовується до обставин, робить помилки, вчиться на них, і знову робить нові. З людськими помилками, здавалося Дмитрові Івановичеві, було точно так, як із людською ходою по слизькому льоду. Зробивши раз якийсь необережний вчинок, людина підсковзніється і намагається далі йти обережно, щоб знову не впасти. Дехто ж, лише підвівшись, іде й далі так само, як і раніше, не можна сказати, щоб сміливо, а просто - роззявивши рота, і безперечно падає, або поки набридне падати, або поки взагалі впаде й не підведеться, або поки, в кращому випадку, закінчиться лід.

Почавши думати над тим, що значить падати і які види падіння можуть бути, вірніше, які саме помилки людина в сучасному житті може робити, Дмитро Іванович кинув свої міркування. Він не слухав всього, що говорив Федір, і тепер знову звернув увагу на нього.

— А чарку випиш - відразу тобі легше, - говорив Федір. Випивши лише один кухлик горілки, він вже був веселий, очі вже іскрилися, на устах під чорними, спущеними по-козацькому донизу вусами, тонкими й закрученими в тоненькі кінці вишу, помітно було усмішку. Як усяка людина, що зникла до горілки, Федір швидко відчував її дію, і якщо для полючого перша чарка була гіркою, то для Федора перша чарка завжди була солодкою, а якою була остання чарка, він переважно ніколи не пам'ятав, бо якщо траплялася нагода, то напивався, як кажуть, до чортиків. Випивши, він нікому не давав балакати.

— Ви дивіться, - говорив він далі, кидаючи в рот шматок жареної риби й поспішно вибираючи пальцями кістки з-поміж зубів та кидаючи їх у траву, - на Кавказі був - це вам раз. — Він проковтнув шматок риби, витер масні пальці об холоду штанів, для яких ніякий бруд не був страшний, бо були вони якогось темносірого кольору, що не змінюється ні від спання на землі, ні від їзди охляп верхи на коні. Федір почав відкладати на пальцях, неначе на рахівниці. — В Кривому Розі був - два. В Дніпропетровському - чотири, в Запоріжжі - п'ять, в Мінеральних Водах - шість, і буде і сім, і вісім, і до ніг ще треба буде добиватися . . . А що знайшов? Нічого. — Федір при цьому плюнув у траву. — Назад туди, де й був, повернувся. А що вже насковзався на тому льоду та ось оцим місцем нападався, то й казати шкода. Чорт його знає, може, в мене душе циганська? Але циганська чи не циганська, а жити й та душа хоче . . .

Мусій, бачачи, що Федір скоро не перестане говорити, налив кухлик і простяг Дмитрові Івановичеві. Той мовчки

взяв і, кинувши на Федора очима, випив.

— От ви людина культурна, вчена тобто, - знову заговорив Федір, звертаючись до Дмитра Івановича, - скажіть, чи вредно пити горілку?

— Дивлячись, кому й дивлячись, скільки, - не знаючи що сказати Федорові, промовив Дмитро Іванович. — Лікарі кажуть, що пити шкідливо . . .

— А самі п'ють, як сапожники! - букнув Костя.

— Так — так! - підтвердив Федір. — А сами й дьоготь п'ють! Я стрічав одного такого, так той знаєте, що пив? Не було горілки, так він і валер'янку, і трійний одеколон пив. А були такі, що нашатирний спирт пили! . .

— Ну, то вже ти, Федоре, брешеш! - промовив Мусій.

— Доктор нашатиру пити не буде. Нащо йому нашатир, як у аптеці й вино, й чистий спирт є. Я раніше, коли горілки не бувало, понесу трохи риби до аптекаря. Він спитає про плату, а я йому: яка там плата, кажу, - якщо є того, що сами знаєте, то винесіть трохи. Ну, він і винесе пляшечку. Так, кажу, бабі крутити, що скоро ходити забуде. А він тільки всміхнеться, та: тепер, каже, легше і бабі, і дідові. Приемний чоловік був, хоч і жид . . .

— Не жид, а єврей, - перебив Федір.

— Чи жид, чи єврей, - один чорт, - обізався Костя. - Чи біс, чи чорт, кажуть: обидва чорні.

— А чого жиди всюди як не лікарями, то продавцями?! - обізався Федір.

— А ти всюди бував - мабуть, знаєш, - кинув Костя.

— Та я то знаю, але може воно й не так, - поглядаючи на Дмитра Івановича, заговорив Федір. — Кажуть, у жидів заповіт такий, що кожен син обов'язково мусить бути лікарем.

Дмитро Іванович також чув це саме, але не знав, що добре буде встрявати в цю розмову. Йому раптом мигнула в голові недавня думка про те, що людина, помиляючись, поводить ся в житті так, неначе ходить по слизькому льоду. Теперішня розмова, власне, й була вже трохи зашерхлою поверхнею, на яку Дмитро Іванович ступнув однією ногою; прислухаючись до цієї розмови, він вже мовчанкою брав у ній участь. Зупинити розмову було незручно: дід Мусій подумає, що він їм не довіряє, а, крім того, взагалі може подумати про нього не те, що треба. Брати участь у розмові - це значило б доливати до вогню олії. Слухати далі, навіть, нічого не кажучи, - також було те саме, що й говорити, бо гурт злодіїв судять, не питаючись, хто перший ліз у вікно. Відчуваючи, що нічого прикрого не сталося, що розмова покищо іде лише про жидів, при чому їх ніхто не осуджує, а лише трошки кепкує та помічає їхні характерні риси, Дмитро Іванович помовчавши

ще трохи, сказав:

— Кожен народ має свої властивості. Кожна національність живе в своїх гарних чи негарних умовах. Одні живуть у теплих країнах, і тому вдача в них інша від тих, що живуть у холоді. Їм не треба ні одягу теплого, ні теплих хат, а спати можна і в сяких - таких халабудях. Інші живуть на горах, насаджують огороди й сіють хліб на скелях. Підє злива - позносить усе водою. Вічно люди борються за те, щоб з голоду не вмерти.

— В нас і зливи хліба не змивають, та й то голод скільки людей подавив, - буркнув Костя, що, здавалося, не слухав Дмитра Івановича.

— На хуторах нікого не позалишалося . . .

— Ну, то вже інше діло, - не знаючи, що сказати Кості, ніяково промовив Дмитро Іванович, відчуваючи немов якусь власну провину в тому, що з голоду шість років тому померло стільки людей. Він сам знав причини голоду, і тепер треба було або заперечити Кості й почати небезпечну розмову, або погодитися з ним і також, можливо, почати ту ж саму розмову. І одне, й друге Дмитрові Івановичеві було неприємне.

Тому він продовжував, не звернувши ніби уваги на Костині слова: — Те саме і з євреями. Вони розвіялися по світу, в кожній країні вони врослися між людьми, вивчили мову. Вічні мандри по різних країнах зробили їх обтертими, так як і річ, яку часто тримають в руках.

Федір при цьому взяв у руки пужално батога, блискуче в тім місці, де він тримав його в руці, й показав Мусієві та Кості. Потім раптом думка блиснула в його очах, і він, засміявшись, вигукнув:

— Справді, жиди - як оце пужално! Витерте аж блищить, кожен, хто хоче, бере його в руки, і вже як улупить батогом, то тільки держися! . . . І советська власть жидами б'є, як батогом! . . .

Дмитро Іванович докірливо подивився на Федора, бачачи, що кожне його слово наводить як не його, то Костю або Мусію на якусь іншу думку, так як навіть слабкий поштовх спричинює біль хворому, навіть не торкаючись хворого місця.

— Ви знаєте, що? - обізвався раптом дід Мусій. — Давайте вип'ємо по чарці, то воно веселіше розмова підє!

Він налив кухлик і подав Федорові. Потім випив Костя, потім Дмитро Іванович і нарешті сам Мусій.

РОСТИСЛАВ ВАСИЛЕНКО

В особі Р. Василенка ми маємо одного з найталановитіших мистців сцени. Хоч наш артист іще досить молодий, повний надій і творчого буяння, за плечима вже 18 років сценічної праці.

Закінчивши Драматичну студію при Державному Драматичному Академічному театрі ім. Ів. Франка в Києві, артист Василенко працював у театрах Києва, Полтави, Миколаєва, а з приходом німців організовує у м. Василькові український театр класичного репертуару.

По війні ми зустрічаємо нашого мистця в м. Інгольштадті (Баварія), де він організовує свій театр. Пізніше працює в театрі В. Блавацького.

Творчого духу нашого артиста не зупиняє і нове місце поселення, де довелося всім нам працювати на важкій фізичній праці. Тут він разом з іншими організовує в Аделаїді Театр Малих Форм, де успішно працює мистецьким керівником протягом п'яти років.

Своєю невтомною працею уже в Австралії Р. Василенко показав високу майстерність гри, як в українському репертуарі, так і в репертуарі західноєвропейському.

Його постава «Розгрому» і «Морітурі» Ів. Багряного, що вперше були поставлені в Аделаїді, показали, що в особі Ростислава Василенка ми, справді, маємо великого майстра, не тільки артиста, а й режисера.

Останні його вечори мистецького слова в Аделаїді та Мельборн закріпили за ним ще й славу неперевершеного декламатора, що може годинами тримати глядача у великому напруженні без допомоги суфлера.

Тим то, живучи за багато тисяч кілометрів від поневоленої батьківщини, ми особливо цінімо наших майстрів слова, пісні чи танку - і гордимось, що наші мистці не склали своєї зброї, навіть в умовах невідповідної тяжкої праці, а скріплюють наші серця рідним мистецтвом.

Р. Василенко

Грицько ВОЛОКИТА

ВЕСНЯНЕ КОХАННЯ

Це були два наші хлопці — Іван і Грицько. Два вірні друзі, що разом втекли з-під опікунчих крил батька Сталіна, разом по таборах у Німеччині прославляли ім'я «ДП», клепаючи візу і гандлюючи по черзі, разом, врешті, приїхали до Австралії та розгосподарилися у спільній кімнаті.

Де Іван, там і Грицько. Обидва, як рідні брати. Самі ваяють, перуть, самі собі стелять і самі . . . лягають. А вночі, як розгорнуть плечі, то з одного боку біля них нікого, а з другого — стіна.

Одна тільки між ними різниця. Іван грає на саксофоні, а Грицько хіба часом Іванові на нервах. Але скажіть, де це написано, щоби всі мусили грати? Хто ж тоді слухав би і танцював би? І так Іван по забавах через саксофон виливає тугу парубоцького серця, а Грицько під ту музику, блукаючи в танку по залі дере підметки і видобуває темперамент наших дівчат.

А вони, як коні на перегонах. Пора було б якусь дівчину повести під вінець, почати розбудовувати господарку на тривкіших основах! Сидять бувало і про дівчат заведуть балячку.

— На жаль, наші дівчата без темпераменту, без потрібного перчика, — зідхає Грицько.

— Як тісто, — постогнує Іван.

— Лише шматки — Фаталашки, люблять і гроші!

(Та хіба це лише українські дівчата?)

— І френдів їм забагається, за австралійським звичаєм. . . — додає від себе Іван.

Виходить, немає з ким женитися. А тут весна, і пахощі, і туга в серці . . . ох! Хоч співай народню пісню — «Молодому хлопцеві женитися хочеться».

Та хоч Леся Українка каже, що «в пісні на всяку отруту є лік», але піснею дівчини не заступиш, того ходячого розсадника кохання, того привабного червяка, що найбільш здорове і сильне серце мужчини потрапить надгризти.

— Не лізь у горох, то не скажеш «ох», — остерігає розум. А серце, як кіт на весну — не дає спати. І погодити молодому хлопцеві розум із серцем, однаково, що погодити наші політичні партії.

Якось одного вечора (а було це сьомого чи тринадцятого числа - не знаю точно) прийшла черга на Івана, як примха долі. Вертався він із забави додому. (Грицько випадково, по недозарених варениках власного виробу мав досить забави із шлунком).

Під пахою у нього саксофон, в кишені зароблені фунти, а перед ним - дівчина.

Чорні кучері, чорні брови, вигнуті в лук веселки, ще й чорне пірце при капелюсі. Поглянув Іван, - і потемніло йому в очах (чи не з перевтоми часом?).

А тут кондуктор з квітками.

Кинулась чорнявка до торбинки, нервово заворушились з лякованими нігтиками пальчики і застигли, збентежені чорні очі видалились ще більшими, і рум'янець облив припуд-

ГРУПА УЧАСНИКІВ

рауту української ночі в Мельборні, що відбувся 14. 5. 1954.

Зліва: М. Малинка, арт. Є. Павловська, С. Стебницька, М. Умриш, А. Фітьо, І. Федевич, Євсєвський.

Фото І. Святківського.

ровані щоки. В торбинці не було гаманця.

Іван без надуми витягнув гроші і заплатив. Їх очі зустрілись, і Іван почув, що . . . реп'яхом у нього на серці причепилася бациля кохання.

Чому? Не знав. Та хіба вгадаєш? Адже й філософи, що від них вимагається куди більшого розуму, як від звичайного смертельного — і ті не можуть не скоритися тій досі не дослідженій бацилі кохання. З письменниками те саме. Григорій Квітка Основ'яненко теж не дав розв'язки, кажучи: «Чи мало у людей через що зветься «любов»? В них любов і через карі очі, через довгу косу, через рум'яні щоки» . . .

Кажуть, що кожна частина жіночого привабливого тіла, більш чи менше неприховано піддлянена, - може бути при-

чиною бацильного кохання, не оглядаючись на всякі дальші наслідки.

Іван усміхнувся щасливо до дівчини, вона подякувала за прислугу, і почалася між ними розмова. Виявилось, що дівчина - німочка з Швабішлянду, також емігрантка, як і він.

Не знаю, чи сентимент до солідних німецьких виробів, чи може брак вівіски у дівчини «Нур фюр дейче» підшептували Іванові провести дівчину під хату.

Умовились зустрітись наступного дня по праці і, щасливі, обоє розійшлись.

— «Люблю її, як сам себе - над срібло, над злото і над фунти» — якось з острахом і притишено, але сказав Іван до себе це останнє слово.

Грицько, як почув новину, і про шлунок забув. До пізньої ночі говорили, і запитам не було кінця. Нарешті, вже сонний Іван задеклямував:

«Щічки - мов калина,
Шийка - наче крейдяная,
Губоньки - малина,

А називається вона: Гретхен Штрогуттіссер».

Іван, реаліст в житті, скоро переконався, що кохання - то не бізнес, а дефіцит. Гарне вино, правда, але ж і коштовне. Піди тут, піди там, купи і тамте, гроші і котяться, як в безодню.

— Берім шлюб! - сказав якось раз до Гретхен.

— Добре, - погодилась вона. — Але купи мені діамантовий перстень, щоб я знала, що ти це серйозно говориш.

Той перстень буде нам за заручини. Приняття не будемо робити, бо шкода грошей. Краще весіллям зробимо несподіванку твоїм друзям.

Недовго думаючи, купив Іван перстенець. Двадцять п'ять фунтів! Аж під серцем закололо, але це раз в житті, - подумав, - хай вже. Адже без заручин якось не водиться . . .

Але виявилось, що дівчина, в яку закохаєшся, хоче, щоб для неї було все із тобою включно, і щоб вона передусім. Та Іван ніяк цього зробити не міг. Бо як же? Тут забава, там виступи, тут знову проби, за це все платити, а Гретхен . . . так, палкі поцілунки і обійми - це все гарне, але до цього ще додавай з кишени. І він попросив собі до помочі Грицька.

Гретхен не протестувала. Грицько погодився, здавалося, все гаразд.

Іван їде на пробу, Грицько з Гретхен до кіна. Іван на виступи, Гретхен до люнапарку. Іван грає на забаві, саксофоном виводить любовні трелі, наче соловей, а Грицько тримає ідеал зідхань, ще й пригортає.

Нарешті бачить Іван, що Гретхен відтягає з весіллям і

щораз більше до Грицька липне.

— «От і гадюку взяв собі за пазуху, - подумав і почав на Грицька дивитися вовком. А Грицько, наче й не помічає цього, хоч фальшиво, але виспівує собі «ені тайм», обтанцьовує Гретхен, ще й відводить додому.

— «Мушу з цим вже, нарешті, покінчити» — вирішив одного дня Іван і пішов до Гретхен.

— Слухай, - сказав, - на другу неділю беремо шлюб!

— А ти що, пиття весільного дістав, що тобі так спішно? - запитала.

— А ти хіба не хочеш?

— Ні! — заявила твердо.

— Чому?

— Бо я тебе не люблю.

— То як же це так?

— Так, що не люблю і відчепися! . . .

Івана наче б хтось обухом по голові вдарив.

— Ти любиш Грицька! - засичав крізь зуби.

— Не твоє діло! - відрубала і повернулась спиною до нього.

— Як ні, то ні! - крикнув спересердя Іван. — Але тоді . . . Мій перстенець.

— Що? - і собі крикнула Гретхен. Ти думаєш, я даром ходила з тобою? . . .

Тепер щойно бачу, яка твоя любов! Ти соромився б так до дівчини говорити! Простак! — І, показуючи пальцем на двері додала: Аус унд раус! . . . А ні, то поліцію . . .

Іван, червоний від гніву й образи, не міг промовити й слова. Вийшов, а за ним з тріскотом зачинилися двері.

Іван сидів на лавці в парку. Жаль, біль, гнів, досада й сором клекотіли в серці. Суперечні думки плутались вузлами в голові:

«Заб'ю об'я і зголошуся до поліції». Ні, втечу! Ні, заб'ю лише його, гада! . . . Ні, кістки поламаю! Чорт з ним, поб'ю лише, хай пам'ятає! Ні! Не хочу більше його бачити й знати! Випроваджуся звідси».

Але Іван не міг рішитися на жодну із цих думок. І чим довше сидів, тим тверезіше починав дивитися на цю справу.

Що ж! На милування немає силування! А врешті, хто винен, як не він сам? Адже ж ти посилав Грицька до Гретхен! Так, але витрати! . . . Іван почав рахувати і нарахував 40 фунтів. Це ж гроші! А що, якби так . . . Аж стрепенувся.

З острахом, потім несміло, а далі вхопився за ту думку, наче за дошку порятунку. Так, це був би вихід! Спробую!

Як Іван увійшов до кімнати, Грицько був на ліжку.

— Слухай, - почав, запинаючись, Іван. — Не знаю, що ро-

бити. Бачиш, ніяк мені не виходить зараз брати шлюб з Гретхен.

— Що? - здивувався Грицько і аж сів на ліжку.

— Ну не виходить, повторив. — Я мусів би кинути оркестру, а цього не можу зробити. У мене, бачиш, зобов'язання на цілий рік . . . А без мене оркестра розлетиться . . . Звичайно, коли б я мусів , . . . то Але тобі Гретхен подобається, правда?

— Так нічого собі дівчина, - силкуючись говорити байдуже, Грицько старався не дивитися на Івана.

— Слухай, а якби я так тобі її відступив . . . звичайно із зворотом втрат. . .

Сцена з опери «Майська ніч» - в постанові муз. - драматичного театру - студії при ОДУМ - і (Мельборн). Ролью головної русалки виконує оперова співачка Є. Павловська.

Фото І. Святківського

— Що? . . . Ти серйозно? - стрепенувся Грицько, - за витрати?

— Ну, так, вже спокійніше почав говорити Іван. Хіба ж вона не варта цього?

— Та я лише питаю, - перебив Грицько. - А які це витрати?

— 50 фунтів.

— 50 фунтів? . !

— Чого ж дивуєшся? Хіба це багато? Побачимо, скільки ти витратишся. Ну, хочеш? Як ні, то я сам оженися.

Грицько став з ліжка і підійшов до Івана.

— Добре! - сказав. — Але дай мені на папері. Знаєш, слово - словом, можеш згодом роздуматись, а так буде документ.

Іван знизав плечима:

— Про мене, хочеш, хай буде й на папері.

Він вирвав із зошита аркуш паперу й написав:

«Цим заявляю під словом чести, що зрікаюся Гретхен Штрогуттіссер з усіма до неї правами на користь Грицька М'ячика. Іван Трубач.»

Він віддав записаний аркуш паперу Грицькові.

— Маєш, - сказав. І з таємною радістю поцілував його в обидві щоки.

І покотились дні, мов розсипані перлини нездійснених мрій.

Хлопці погодилися знову, обидва вдоволені обміном.

Гретхен, здавалося, цілим серцем полинула до Грицька і про Івана навіть не згадує. Радіє Грицько, снує мрії - пляни і вичікує вечорами свого щастя. Але щастя це починає щоразу більше спізнюватися. На виправдання завжди зробить невинну мінку й скаже:

— Рада б я прийти точно, так що ж, - не маю годинника.

Коли б ти міг купити мені

І, як заверне очима на Грицька, так в нього серце воском тоне. Як же відмовити коханій?

Купив. 20 фунтів дав готівкою.

І, справді, Гретхен протягом тижня приходила на побачення точно. А по тижневі знову стала щоразу рідше приходити.

То овертайм, то хвороба, то хтось приїхав до неї, - завжди якась причина знаходилася.

Турбується Грицько, бо бачить, що щось не тее.

І тужно без неї, і якомсь непевністю гадючкою підозріння підповзає під серце.

Аж раз, одного вечора, питає Гретхен, моз знехотя:

— А як там Іван, чи дуже нарікає на мене?

— А чого ж би? - здивувався Грицько. — Адже він добровільно зрікає тебе на мою користь.

— Що? . . . - аж скрикнула Гретхен. — Добровільно?

Це ж я його не хотіла і сказала шлюс!

— Ні. . . - пробує заперечувати Грицько.

— Як же ні? Адже я його майже викинула за двері

— Справді?

— Так, кажу тобі. Він хотів перстенець відібрати, що колись купив мені, і тоді я показала йому двері.

— То це так? - охнув Грицько. - А я дурний повірив, ще й відступного дав за тебе 50 фунтів, як зворот витрат . . .

— Що? - скрикнула Гретхен, і злі вогники заблищали в її очах. — То ви торгували мною, німецькою жінкою, наче товаром? . . . І оцінили мене на 50 фунтів! . . . Що за підлість! . .

Дурні! Я, що маю більше хлопців, як днів у тижні, коли б хотіла, могла б тричі в тиждень виходити заміж! А ви 50

фунтів за мене? Думаєте, що без вас жити не зможу!

Знати вас більше не хочу! . . . І, обернувшись на п'яті, пішла, а сміх її, наче колючками, ранив до фізичного болю Грицькове серце.

Але він не побіг за нею, а стояв з широко розкритими очима, затиснувши кулаки.

«Значить, ніколи не любила, - прошептав. — Одурила, гроші витрусила, ще й образила більше до глибини душі».

Оце тобі й кохання чужинки!

У кімнаті у вечірніх сутінках, мов пара голубів, дві тіні: Іван і Грицько. Вислухавши скаргу Грицькового серця, Іван спершу накинувся на нього:

— А хіба я тобі, дурному, казав сповідатися перед нею про те, що було поміж нами?

— Я їй не вірив, - прошептав, виправдуючись, Грицько.

— Я їй купив золотий годинник . . .

— А я діамантовий перстенець.

Задумались. По хвилині обізвався Іван:

— А ти, дякуй Богу, що на тому скінчилося. Таке, бачиш, було наше кохання, а яке було б життя з нею? Про те ніхто з нас не подумав.

— Так, Іване. Це нам наука на майбутнє за те, що хотіли ми, щоби чужинка була миліша нашому серцю за рідну дівчину.

А за науку завжди платити треба.

— Це правда, - перебив Іван. Протратились ми обидва, і я верну тобі двадцять п'ять фунтів. Хай буде по половині, і забудемо це кохання, неначе поганий сон.

— Ні, Іване, це не сон. Це було лише весняне кохання.

Мінливе, як погода, і коротке, наче життя квіток. А на цьому, друже, життя не збудуєш.

— А це все через брак наших дівчат! - зауважив Іван.

— Побоялись передчасно постарітися в Австралії і не приїхали сюди.

— Це може й правда, - перебив Грицько, - але скажи, чи між тими дівчатами, що є, хіба, справді, не знайдеться вже добрих жінок?

Я вірю, що якогось дня ми таки їх знайдемо.

ЛЕОНІД ДЕНИСЕНКО

Хоч нашому мистцеві - графікові Л. Денисенкові немає ще й трьох десятків років, його ім'я уже широко відоме українській еміграції, а особливо його добре знають як графіка в мистецьких колах. А зокрема в Австралії, здається, не було часопису, де не згадувалося б успіхів нашого земляка.

Творчість Л. Денисенка така ж цікава й оригінальна, як і своєрідний його життєвий шлях.

Колись наш журналіст Петро Павлович так писав про нашого талановитого мистця в «Овиді»:

«Молодий український мистець - графік Леонід Денисенко належить до тих нечисленних мистців, яким доля судила народитися на чужині і далеко за межами рідного краю славити своїми працями українське малярство».

І, дійсно, Леонід Денисенко народився у Варшаві 28 років тому в родині старих емігрантів - учасників визвольних змагань. Там же, у Варшаві, він закінчив державну графічну школу і відбував практику у редакції польської газети, а пізніше працював на фільмовому підприємстві при оформленні кінофільмів.

Та скоро війна закидає його, і цілу родину аж у Німеччину. Тяжка праця з лопатою в руках на розвантажуванні вугілля, втрата всіх його малярських праць під бомбами - тяжко пригнічують його, але любов до графіки, до мистецтва не зупиняють молодого мистця.

По капітуляції він активно працює в таборах над оформленням церков, іконостасів, а 1946 року він бере участь у німецькій мистецькій виставці в Кемптені (Баварія), де дістає першу нагороду.

Працюючи наполегливо над собою як мистець, він не забуває і про рідну освіту та рідну тематику. В Бад Верісгофені він закінчує українську гімназію, решту знань здобуває самоосвітою, вивчає історію українського та світового малярства, вивчає чужі мови. 1948 року виготовляє поштові марки в серії «Рідні школи на чужині» з портретами Т. Шевченка та Ів. Франка, які були видруковані в Ділінгені.

Там же в таборі він влаштовує виставку своїх праць - карикатур (150), що в сатиричному пляні малюють наше таборове життя. Цю виставку оглянуло понад 3000 людей.

Навіть по дорозі до Австралії наш мистець збагачує свої здобутки новими картинами, знаннями, враженнями.

Життя і праця Л. Денисенка в Австралії - це дорога невпинного, творчого росту і перемог, що відкриває йому шлях подорожі по всій Австралії. Після успіхів на місцевих ви-

Л. Денисенко
НА ВАРТІ

нання Мистців Австралії, де Л. Денисенко здобуває неменший успіх. Тут він познайомився з головою Королівського Об'єднання Мистців Австралії, п. Ленгкером, який запросив його вступити в члени Об'єднання. Тут запрошують його на інтерв'ю до Сіднейського радіо, а численні видання високо оцінюють його праці. 1952 року, в наслідок ухвали уряду, ця виставка відбула подорож по всій Австралії, де на чолі українського відділу був наш мистець Л. Денисенко.

Мандруючи по більших містах Австралії, Л. Денисенко намалював ще 17 картин, які відразу ж виставляв на виставці, захоплюючи ними австралійського глядача.

Популяризуючи наше мистецтво, Л. Денисенко, одночасно, ширив серед відвідувачів літературу про Україну, знайомив австралійців з українською культурою.

ставках у таборі Батерст та здобуття першости у конкурсі на виготовлення відзнаки для австралійських ветеранів, де брало участь 20 мистців, наш графік був запрошений на міжнародну виставку до Канберри, де відбувалася саме сесія Австралійського Парляменту у справі еміграції.

Та щастя не зрадило нашому мистцеві й тут. Із двох найкращих праць, які було відзначено, одна з них належала Л. Денисенкові.

Найвидатніші мистці Австралії, міністри австралійського уряду, численні глядачі – були захоплені його працями: газети й журнали містили репродукції з його картин, а його альбом збагатився десятками захоплених відгуків відомих австралійських діячів та мистців.

Вслід за цією виставкою в Сідней відбулася наступна міжнародна виставка, яку організувало Королівське Об'єд-

Відзначаючи успіхи нашого мистця, ми горді за його успіхи і за те, що він, працюючи над новою тематикою, одночасно не цурається й рідних тем, працює далі над постатями української історії, популяризує українське ім'я.

Бажаємо нашому мистцеві ще більших успіхів.

Д. Ч.

Л. Денисенко

ХАТКА В БУШІ

Г. ЧОРНОБИЦЬКА

У ЛІСІ

Дорога йде у ліс — у холодок тунелю.
Зустрінута шорстким каскадом хмелю,
Вона розходиться вузенькими стежками,
Де на галявині зеленими стіжками
Кущ бузини, кущ глоду і калини.
А там — широким клином
Спокійно роздяглась долина.
І джазу звук сюди, вже не долине.
Тут — тиша. П'ю її, мої найкращі ліки.
Трава шовкова. І квіток без ліку.
І зайчик золотий. Дорогоцінні барви!
Здається, в руки брав би
І пестив кожен кущик і грибок!
Як чорний оксамитовий горбок,
Заворушився над кротовим тілом,
У мене враз аж серце затремтіло:
Ось - ось - ось вийде архітект незрячий
З п'тьми на світ, на сонечко гаряче!
Як вийде він, потопче тут ромени.
Та вже, нехай! . . . про мене
Підніметься завіса таємнича,
Упевнюсь, що не міт — той славний будівничий..

ШИЗОФРЕНІЯ ІНТЕРПЛАНЕТАРІС

Був гарний соняшний день, коли громадянин Гай - Сизий пішов у гущавину лісу і безслідно зник. Кількаденні розшуки нічого не допомогли.. Поліційні пси, ускочивши до лісу та понишпоривши тут і там у траві, розгублено оглядалися на своїх господарів і безцільно махали хвостами. На одній галявині натрапили на латку випаленої трави, але на Гай - Сизого не натрапили.

Аж після двох - трьох місяців промінь світла, здавалося б, упав на згадане таємниче зникнення. Гай - Сизий сам власною особою, тільки тепер уже змарнілий і сивий, як кущ полину, повернувся до рідного містечка. Родина, знайомі і, нарешті, лікарі, - всі вислухали його оповідання і . . спровадили чоловіка до божевільні. Справа в тім, що він запевняв їх усіх, що його схопили в полон мешканці планети Марсу.

Ось його оповідання:

«До лісу я пішов, бо побачив там вогні і думав, що це почалася пожежа. Але це не була пожежа. На галявині, звідки пробивалося дещо незвичайне малахітового кольору світло, я спинився, наче вкопаний. Наді мною повис у повітрі летючий диск. Справжній повітряний корабель, один з тих, що про них так багато писалося в газетах: три метри височину, біля десяти метрів в діаметрі, формою ж він нагадував глибоку миску.

Після хвилинного спантеличення я кинувся навітки, але, озирнувшись, зрозумів, що вже було запізно. Вогненна куля величиною з добре яблуко повисла в повітрі навздогін за мною. Я втратив свідомість. А як прокинувся, то вже побачив себе в середині диску, полонений його містерійним капітаном.

Ми летіли в космос.

Як тепер пригадую собі те почуття безрадности, що опанувало мною, коли я усвідомив ситуацію.

Я замолотив п'ястуками об стіну, затупотів ногами об підлогу. Та нічого не змогло. Віддаляючись, зменшувалася Земля, бачив я крізь віконце, подібно до того, як зменшується якась дорога серцю річ, падаючи з мосту.

Подібно до того, як це змальовано в романах про міжпланетні мандрівки, на певній відстані від Землі я позволив втратити під ногами оперття і поплив у кімнатнім просторі, махаючи руками й ногами, штовхаючись то об цю, то об іншу стіну, не здібний второпати, де, нарешті, була підлога, а де - стеля. Це ми летіли через той простір у космосі, де сила тяжіння Землі вже не грає ніякої ролі. Зрозуміла річ, що пере-

жити таку подію - це однаково, як мати довгий давучий нічний кошмар.

Та ось з іншої каюти з'явився маленький чоловічок, що виглядом нагадував гомункулюса з лікарської спиртівки. Він допоміг мені наблизитися до мого ліжка і обв'язатися поясом.

На той час я počував себе докраю змореним і напівмертвим.

Після довгої мандрівки, спершу в космосі, а потім через марсіянські підземні міста і парки (бо планета, куди ми прилетіли таки була Марс), я опинився в великій залі якогось палацу. Пізніше мені з'ясували, що і палац і моя скромна особа були приватною власністю тубільного авіокреза, одного з найвидатніших мешканців планети.

В кімнаті вже набилося повно людей - всі подібні до того

«Наталка Полтавка» у Мельборні. На сцені артисти (зліва направо): І. Мартинюк, І. Залеська, Ст. Залеський, М. Мартинюк, Ст. Крижанівський, Любарський.

гомункулюса, що я його зустрів в повітряному диску.

Вони мали великі гротескові голови й короткі тулуби на тонких, наче рахітичних, ногах. І вже тоді в мене склалося враження, що вони недочують і не додають, бо в них усіх були окуляри й навушники. Їхні обличчя виглядали старими і були зморшкуватими, як у новонародженої дитини або часом у дуже старих людей.

Присутні виявили безмежне схвилювання і зацікавлення з причини мого прибуття. Деякі з них, видно тамошні розповсюджувачі новин (цебто журналісти), пропихалися наперед, щоб сфотографувати мене. Вони жебоніли незрозумілою і ледве чутною мовою, чого я, ясно, не второпав ані слова.

Аж ось всі шанобливо затихли. Наперед вийшла одна бабу-

ня і, приставивши до очей лъорнетку, обдивилася мене з голови до ніг і навкруги. Вона оглянула стан моїх зубів, потикала ціпочком мої м'язи і схвально похитала головою.

Я зносив ці оглядини терпляче, як той кінь на циганських торгах. Мало я передбачав тоді, що за фатальну роль відіграє ця бабуса в моєму житті.

Була вона дружиною могого господаря - авіокреза і була вона однією з тих жінок, які з повним правом говорять про себе, що вони, не зважаючи на свій літній вигляд, мають молоде серце. Вона тільки виглядала бабусею, як і всі мешканці Марсу, а насправді ж мала всього двадцять наших земельних років. Отож в її жилах билася, хоч і марсіянська, але ще молода кров. Маючи двадцять років, вона спокусилася на силу багатства і одружилася з моїм п'ятидесятирічним господарем, у чиїх жилах текла вже не така молода кров. Назовні здавалося, наче обидвое були щасливі й задоволені: вона мала багатого чоловіка, він - гарну дружину. Насправді ж, не кожен був задоволений. І власне така обставина і принесла велику мороку на мою голову.

Бабуса - так я назву свою юну господиню - приймала активну участь в моїй долі вже від мого першого дня проведеного на Марсі. Як я вже розповів, вона розгляділа мене з голови до ніг, потикала ціпочком мої м'язи і схвально похитала головою.

Пізніше вона виявила своє зацікавлення мною і з іншого боку. Я завжди намагався уникати її. Це легко вдалося вдень.

Мене всюди возили, показували марсіянам, наді мною проводили експерименти. Я теж мав нагоду пригледітися до їхнього життя.

На марсіянському небі не один місяць, як у нас на Землі, а цілих два. Рік там вдвоє довший. Життя відступило в підпілля і сховалося під землею. На поверхні, куди оком не глянь, лежать порожні руді пустелі і великі канали для зберігання води. Вдень вони мають помірну весняну температуру, а вночі немилосердний мороз сковує все живе і мертве.

Ця різка зміна температури і є причиною того, чому марсіяни живуть у підземних містах.

Бабусю легко вдавалося обминати вдень, але справа виглядала складніше ввечорами, коли я мав залишатися вдома.

Активна, як і кожна жінка з великого міста, бабуса була більш винахідливою, аніж цілий зоопарк мавп.

То вона влаштувала вечірку своїм знайомим, то ми втръох з її чоловіком грали в карти, то вона вивчала мою мову і т. д. Я завжди мусів їй потурати.

Одного вечора ми сиділи удвох з бабусею, і вона розпитувала мене про жінок на Землі. Я оповідав їй про наших дівчат з рожевими щоками і граційним станом, про вірність і

товариський дух наших подруж, про любов наших матерів.

Зненацька моя співрозмовниця, сповнена ревності на своїх суперниць із Землі, наблизилася своє лице до мого і так застигла, чекаючи на мене, щоб я зробив наступний рух.

Я не ворухнувся, не наважуючись цілувати її і разом з тим знаючи, що цілувати доведеться.

Щось подібне сталося зі мною вже й раніше, коли я ще малим ходив до школи. Якось місцева поміщиця, покровителька нашої школи, дала нам прийняття і після того ми всі школярі виструнчилися, щоб поцілувати її руку. Я ж походжу з робітничої родини і цілувати руки в нас просто не було заведено. Мабуть, мій батько не похвалив би цього, і вже з самого початку прийняття я ламав собі голову, як же ж це треба цілувати поміщичину руку і чи взагалі цілувати її. Я вирішив таки цілувати, але, коли прийшло до діла, і коли я підніс близько до своїх губ ту пам'ятну руку, мене щось спинило, я завагався і пішов. Поміщиця вдала, що нічого не помітила.

А тільки згодом я зрозумів, що для жінки це була не абияка образа. Зрештою, поміщиця мала вже досвід у поводженні з нашим братом і була старою розумною жінкою. Може ж вона й справді не помітила - не знаю.

З бабусею повторилася та сама історія, лише з деякими змінами.

Вона довго чекала, а тоді я її опустил на стілець і пішов собі в напрямку до дверей.

Спочатку вона мовчала, видно приголомшена моїм вчинком, а може засоромлена і розгнівана. Коли ж я був напівдорозі до дверей, вона почала кликати свого чоловіка. Маленький і сухий, він негайно ж прибіг і тоді вона крикнула:

— Чоловіче! Бий цього хама з Землі в морду! Він мене образив

Авіокрез без слів попростував за мною і я цікавився, що станеться далі. Було сумнівно, що він тут же наскочить на мене з п'ястуками. Проти мене він виглядав, як школяр, а, крім того, на Марсі я почував себе втричі сильнішим ніж на Землі. Та, володіючи сотнями міжпланетарних кораблів, цей чоловік, зрозуміло, був у силі зробити з мене космічну порожнечу. Тому я насторожився і вирішив не віддати свого життя дешево. На моє велике здивування авіокрез так і не порухувався зі мною. Вже за яких півгодини ми удвох із ним сиділи в його затишному кабінеті і цідили химерний марсіянський коктейль, що був дуже смачним, але віддавав теплим козячим молоком.

— Ви мені подобається, молодий чоловіче, - признався авіокрез. — І як, вияв моєї симпатії я вирішив повернути Вас на Землю. Та, перед тим хотів би, щоб у Вас не залишилося

Сцена з «Розгрому» Ів. Багряного в постанові арт. Р. Василенка.

Зліва: П. Йосипчук, М. Шепетюк, Р. Василенко, О. Кривецька, В. Василенко та Г. Карпенко.

Фото А Станкевич і Ю. Словачевський.

злих спогадів про мою дружину.

Тут я хочу додати, що цей чоловік був справжнім джентельменом.

— Ви вже помітили, — продовжував він, — що ми, марсіяни, маємо слабкий зір і слух і крихку конструкцію тіла. Це неминучі наслідки еволюції людського організму. Колись прийде час, що й на Землі люди виглядатимуть точнісінько, як оце ми. А тим часом наше кожне нове покоління виростає гіршим від попереднього. Я прошу Вас зрозуміти мою дружину: її вчинок був порухом за ковтком свіжого повітря, цебто, вона хотіла мати дитину із молодію свіжою кров'ю, що її ви ще маєте на Землі.

Наша розмова з авіокрезом затяглася дуже довго.

Пригадую, він згадав Чарлза Дарвіна, філософа Бергсона і спільне для планет сонячної системи «елія віталь». Очевидно, при допомозі цих наземних засобів він намагався з'ясувати мені, що фльора й фавна тієї сонячної системи проходить в різні часи приблизно однаковий еволюційний шлях.

Це від авіокреза я дізнався, що на Венері теж мешкають люди. Вони щойно перебувають в первісній стадії розвитку і нагадують скоріше мавп, аніж людей. Марсіяни ж називають мавполюдами нас, мешканців Землі.

— Цілком зрозуміло, — продовжував авіокрез, — що марсіяни хочуть відновити свою расу, випорснути їй свіжої крові, хай навіть і мавполюдської.

І тут авіокрез розповів мені про т. зв. «Операцію Гормоїд».

Цією назвою марсіяни називають акцію перевезення кількох мільйонів мешканців Землі на свою планету. Ці майбутні імігранти будуть або немовлята відняті від наших матерів, а, можливо, жертвою впадемо ми самі. Так чи інакше, прийде час, коли всі вони будуть одружені з марсіянами, цебто

отими зморшкуватими гомункулюсами, без огляду на те, чи хочуть вони, чи ні.

Під час розмови з авіокрезом я довідався і про свою власну роллю на Марсі. Мене привезли туди в ролі морської свинки для експериментів, бо перед початком «Операції Гормоїд» марсіяни хочуть знати, як людський організм реагує на атмосферичний тиск їхньої планети, на брак кисню і вологи.

З застосуванням певних апаратів наш організм реагує непогано.

Отож і під час моєї розмови з авіокрезом і весь час згодом я з жахом уявляв собі близьке майбутнє людства: мільйони новітніх унтерменшів на Марсі, згвалтування законів любови, снобізм і пиха вищої раси марсіян . . .

Я поспішав додому на Землю, щоб попередити людство про недалеку загрозу, але тут мене осміяли і запроторили до божевільної . . .»

Так закінчилося оповідання громадянина Гай - Сизого, розказане багатьом і нарешті проф. д-рові С. Лакові. Вислухавши оповідання свого клієнта, цей відомий психіатр спершу не надав йому жадної ваги. Згодом його вразив той факт, що в оповіданні не було нічого, що суперечило б науці, хоч, разом тим, Гай - Сизий аж ніяк не був науковцем.

Отож широкознаний і заслужений професор став пильніше приглядатися до свого клієнта.

Наслідком цих спостережень було те, що і д-р Лак теж заговорив про «Операцію Гормоїда». Тоді його теж запідозрили хворим і посадили до божевільні. А хворобі дали довгу латинську назву: шизофренія інтерпланетарис.

К. ГІММЕЛЬРАЙХ

В ПЛАВНЯХ МЕКАЛІСТИ

(Фрагмент)

Постріл, в обіймах із тужним зойком підстреленого лебедя, вплітаючись в безконечні пасма вербових віт, розмаяних течією, завмер. Порушений гамір птаства зростав, розслонюючи вербові коси, та спливав корою евкаліптів, що височіли над прибережними хашчами.

Перескакуючи з стовбура на стовбур, захаращених плавнів, мисливець спішив перетнути шлях спливаючій водою здобичі. Слизький, прогнилий стовбур. Нога зслизнула, а птах, підхоплений течією, пірнув у вербові листя, ударемнюючи постріл і всі зусилля мисливця.

Виливаючи воду з гумового чобота, мисливець сипав прокльони, що блідли в хвилях диявольського сміху кукабари.

— Ну як, заб

Данило, перервавши запит, різко смикнув за шнур і швидко, перебираючи руками, тяг щось до берега. Напружене тіло рибалки випросталось, і за рукою, майнувши в повітрі, щось вогке ляснуло на не затоплену повіневими водами смужку землі.

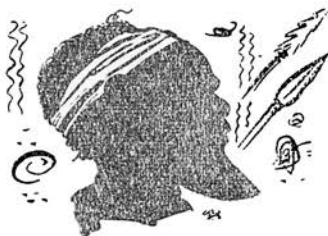
Мисливець і рибалка кинулись на здобич, тиснувши її чобітьми в зелень.

— Ножа, ножа . . . і цей втече.

А здоровий вугор, звиваючись поміж чобітьми, не піддавався. Ніж, як на злість був глибоко в кишені Даниловій. Губа вугра не витримала. Так відірвався. Рибалка в розпачі схопив в'юнку рибину руками.

— Ножа, нож-а-а

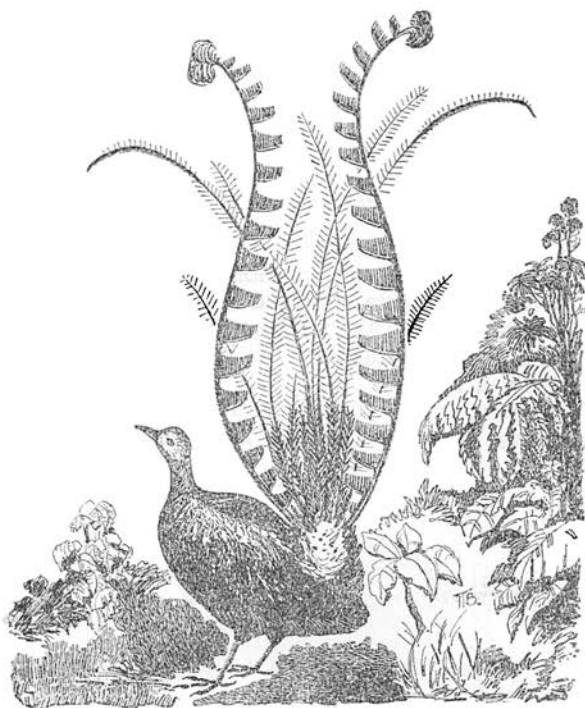
Плесом, за водою, плив качконіс, а з дерева, хвостом вчепившись за гілку, спостерігав цю метушню пухнатий опусум.

Ірина НАРІЖНА

ЛИСТ З АВСТРАЛІЇ
до Катерини Антонович

У нас зима: квітуть морелі
і евкаліпти всі в квіту.
А там, де буш, де пнуться скелі
мімозу вгледити золоту:
прозора, ніжна, фібролиста, —
вона свої весняні сні
мережить соняшним намистом,
хоч так далеко до весни . . .
А синє небо океаном
а з океану мчать вітри
і квітне, квітне полум'яно
чудове дерево — флейм трі
(«Нові Дні»)

ЛІРА — мешканець субтропічного Квінсланду

ВОЛОДИМИР САВЧАК

Українці Мельборну знають Володимира Савчака, як тонкого майстра пензля, а його праця «Король Данило» прикрашає стіни нашої домівки у Мельборні.

Творчий шлях нашого земляка починається ще на рідних землях. Після студій у Варшавській Академії Мистецтв В. С. продовжує свою науку малярства у Вільно, де й закінчує вищу освіту. Велику підтримку у його студіях відіграла матеріальна допомога у формі стипендії від Митрополита Андрея Шептицького, про що мистець згадує з великою подякою. По закінченні студій В. Савчак деякий час викладає малярство у місцевій школі в рідному місті.

Приїхавши до Австралії, наш мистець разом з іншими колегами влаштовує виставку картин в переходовому таборі Батерсті. Місцева газета «Де Вестерн Сторс» прихильно відзначає праці В. Савчака на цій виставці, а через деякий час його запрошують на посаду вчителя малювання до технічного коледжу в Ланчестоні (Тасманія).

В. Савчак
РАНОК В БРІЗБЕНІ

Закінчивши там контракт, В. Савчак переїздить до Мельборну, де як член Асоціації мистців Вікторії бере участь у мистецьких виставках.

1951 року В. С. дістає від міністра іміграції п. Голта «Диплом» - як подяку за участь у пересувній виставці. 1952 р. у бюлетені Асоціації Мистців Вікторії була уміщена репродукція з картини В. С. «Ранок у Брізбені», що була на одній з

тодішніх виставок, а в 1953 році газета «Де Геральд» друкує світлину нашого земляка за працею над черговою картиною.

Наприкінці з приємністю згадаємо, що Вол. Савчак не тільки мистець, а й громадський діяч. Він систематично малює декорації для вистав, прикрашає своїми працями стіни нашої домівки, а також бере участь у мистецькій комісії, що підготовляє Місяць Української Культури.

АВСТРАЛІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Початок суто австралійської літератури лежить трохи пізніше, ніж заселення Сіднею першими колоністами. Перші двоє десятиліть австралійської історії (нової, від приїзду кап. Філіпа з першими поселенцями) були сповнені буквально боротьбою за існування. Лише десь у 1815 - 20 роках колонії поширюються вглиб австралійської території, кількості населення зростає, і, задовольнивши необхідні життєві проблеми, люди починають подекуди турбуватися потребами культури та мистецтва. В 1803 р. в Сідней появляється найперша австралійська газета «Сідней газет», що містила лише урядові повідомлення, в 1824 р. виходить газета Вентворта, журналіста, «Острелієн», що виходила 24 роки, пізніше появляються газети в Мельборні «Мельборн Едвертайзер» (1838 р.), в Аделаїді «Еделай Ріджестер» (1837 р.), в Брізбені та інших містах.

Навколо цих пресових органів об'єднуються тогочасні журналістичні сили Австралії, що складаються з прибулих сюди з Англії емігрантів. Крім публіцистики, в газетах знаходять місце й літературні твори. В 1819 р. появилася перша збірка поезій «Перші плоди австралійської поезії», де було зібрано все, що створили місцеві поети, тобто переважно журналісти, що для розваги займалися віршуванням. Журналіст Вентворт написав поему «Острелейже» (Австралязія), що згадується в історії австралійської літератури лише як факт, бо сама поема не має великої літературної вартості.

Пишуть поезії також Лянґ (священник), Дейвід Берн (в Гобарті, Тасманія). В 1842 році вийшла збірка віршів Генрі Паркеса, пізнішого прем'єр - міністра Нью Савт Велсу, «Вкрадені моменти», яка також не визначається особливою літературною вартістю. Генрі Паркес - людина визначна в історії Австралії, проте на літературному полі заслуги його невеликі, не зважаючи на шість збірок поезій, що вийшли з-під його пера.

Поетична творчість Генрі Паркеса закінчує собою перший період розвитку австралійської літератури. Ця література, таким чином, складається з публіцистики та поезій, писаних приїжджими до Австралії людьми.

Відкриття покладів золота в Австралії притягає сюди багато людей, що шукають легкого багатства. Країна манить до себе сміливих, спраглих «золотого» щастя людей. Друга половина 19 сторіччя стає початком нового періоду історії Австралії взагалі, а літератури також не в меншій мірі.

Чіткої межі між першим і другим періодом історії австралійської літератури немає. Одні історики літератури починають другий період від 1851 р., року віднайдення покладів золота. Інші - трохи раніше, від року 1845, року, коли народжений в Австралії поет Чарлз Герпур видав першу збірку віршів «Думки, серія сонетів». Тому Герпура ставлять на межі двох періодів австралійської літератури, при чому одні відносять його до першого періоду, а інші - до другого, коли, мовляв, починається період справжньої місцевої (нейтив) літератури. Здається, що ці останні мають рацію, бо по суті Чарлзом Герпуром починається період літератури, створеної австралійцями, а не приїжджими емігрантами.

Чарлз Герпур народився в 1817 році в Віндзорі (НСВ)

Байдужість оточення до літератури взагалі, а до поезії ще в більшій мірі, привела до того, що Герпур, як і всі тогочасні письменники, займався літературною працею лише в вільні години, віддаючи їй свій відпочинок.

Поетом, що заговорив сильним, молодим голосом, відразу притягши до себе увагу оточення, був Генрі Кендал. Життя його було також не дуже веселе, і, мабуть, це й позначилося на його творчості - віршах переважно з нотками суму, навіть коли це описи австралійської природи, яку Кендал дуже любив. Народився Кендал в 1814 році 18 квітня в Алладдалла (НСВ). Батько його мав добру освіту, і хотів і дітей виховати як слід, але передчасна смерть (1851 р.) не дає цього зробити. Пізніше Генрі Кендал змушений заробляти не лише на себе, а й на матір та сестер. В 1862 р. виходить перша збірка поезій Г. Кендала «Поеми й пісні». «Лістя австралійських лісів» виходить у 1869 р., принісши поетові 90 фунтів збитків. В 1880 р. виходить остання збірка «Пісні з гір», а в 1881 р. Кендал помер.

Смертю Кендала закінчується другий період австралійської літератури. Наступним періодом вважається час від появи журналу «Бюлетень» (1881), що виходить й тепер, не відіграючи вже тієї ролі, яку він відігравав 70 років тому, коли навколо журналу об'єднувалися визначніші літературні сили Австралії. Період закінчується часом створення австралійського Коммонвелту (1901 р.), коли з самостійних стейтів створюється одна держава. В цей час появляється ціла плеяда талановитих молодих письменників і поетів. В 80 - х роках появляються збірки поезій Філіпа Годьдсворта, Джона Феррела, пізніше О'Гари, Джорджа Івенса, Лафреми та Джемса Катбертсона. Цей останній, правда, був англійцем, що приїхав до Австралії й з великою любов'ю описав її природу. Творцями популярної поезії стали Генрі Ловсон, Ендрю Петерсон, Одділві, Бреді, Дайсон. Нотки гумору, елемен-

ти публіцистики, а головне - тематика - австралійська земля і її прості люди - зробили поезії цих авторів дуже популярними серед австралійського населення. Поети Генрі Ловсон і Е. Петерсон винесли в народ своєю поезією австралійського «свеґмена» (нашого українського заробітчанина з торбою за плечима). Вони настільки спопуляризували австралійський «аут бек» - ліси, глиб країни, що цих двох поетів інакше не можна уявити, як співцями австралійського лісу, «бушу».

Вірш Е. Петерсона «Волсінґ Матілда» став австралійським фактичним національним гімном, а ця пісня - про «свеґмена», що вхопив собі на вечерю чужу вівцю. Поезію Петерсона «Мен фром Снові Рівер» і тепер не раз передають в радіо, як зразок австралійської популярної поезії.

Наближення до реального австралійського життя, з усіма його злиднями, вдачами й невдачами, показ реальної Австралії характерний для останніх років 19 століття.

Генрі Ловсона (1867 - 1922) вважають голосом Австралії.

Життя його багато дечим нагадує російського письменника М. Горького, що був майже однолітком Ловсона. Творчість його притягає до себе увагу правдивим зображенням простого австралійського люду, зокрема людей з «кантрі»: селян, пастухів, «свенґсменів», заробітчан. В 1894 р. виходить його збірка «Короткі історії в прозі й віршах». Через два роки - «В дні, коли світ був просторий», того самого року - нова збірка оповідань «Коли казанок кипить». В 1900 р. - збірка «По шляхах і за огорожами», а в 1905 р. збірка віршів «Коли я був королем». Писав Ловсон і драматичні твори.

Помер Ловсон у Сідней в 1922 році.

Об'єднання австралійських стейтів у одну державу стає початком нової доби австралійської історії. 1901 р. являється початком нового періоду розвитку австралійської літератури.

Багато нових тем вносить світова війна, в якій Австралія також бере участь. На кін виходять нові літературні імена.

Зокрема визначається в цей час Леон Геллерт, тепер літ. редактор великої сіднейської газети «Сідней морнінг гералд».

Поети Бернард О'Давд (помер минулого року), Крістофер Бренна, Вільям Бейлбрідж, Кеннет Меккензі, а між ними сеньйорка австралійської поезії Меої Гілмор являються найвизначнішими постаттями в австралійській поезії за останні 50 років.

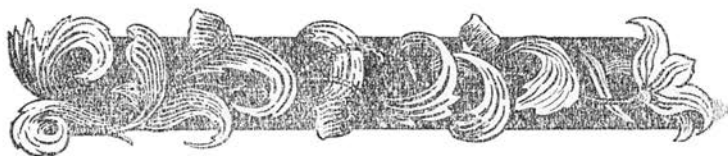
За останні 50 років займає своє місце в літературі також повість, бо коротка новеля, літературний шкіц - були характерними для кінця 19 ст. та початку 20 - го не лише в австралійській, а також і в інших літературах, коли мала форма почала конкурувати з романом і повістю. Правда, повісті М. Клерка (друга половина 19 століття) зайняли своє місце в

австралійській літературі, але поважна, як щодо форми, так і щодо змісту повість в австралійській літературі з'являється на початку 20 - го століття. Кетрін Прітчард вважають сьогодні найвизначнішою письменницею Австралії. «Працюючи воли» і «Кунард» змальовують з великою мистецькою силою австралійське життя, боротьбу з природою в безкраїх степах країни. Кілі Тенант молодша за Прітчард. Її тематика - і місто, і село, яке вона однаково добре знає. Леонард Манн описує також місто, тяжкі його часи. Звертає увагу на себе творчість Нормана Ліндсея своїм реалізмом в зображенні картин австралійського життя.

Австралійська драма почала розвиватися на початку цього століття. Луїс Ессон і Бенс Палмер на початку цього століття брали для своїх драматичних творів матеріали із австралійського життя, але не надто талановиті твори, не звійняли великим вкладом в австралійську літературу. Років двадцять тому появилася збірка драматичних творів Сіднея Томголта, відразу притягла до себе увагу. Найвизначнішим драматургом в Австралії являється Даглес Стюарт, що написав такі драми, як «Вогонь на снігу» і «Золотий коханець» (останній твір базований на легенді маорі - тубільці Нової Зеландії).

Це коротенький перегляд австралійської літератури, дуже схематичний і дуже неповний. В короткій статті неможливо подати повний огляд творчості хоч би найвизначніших письменників. Але і з цього читач матиме уявлення про те, що в країні, в якій ми живемо, також існує література і є визначні літературні імена.

Генрі ЛОВСОН

З А В Т Р А

Якщо за гріхи ти страждаєш в журбі,
Турбуєшся й спиш ти погано,
О, скажуть поважні міщани тобі.
Здобудь серед людю пошану.
Старий ти, дурбий, ти як п'яна свиня,
Заглиблений в гнів свій, незгоду,
Та вийди з костюмі — й наступного дня
Поклониться стільки народу

Старий —

Поклониться стільки народу! . . .

Вони лицемірять: «Спокутуй гріха!»
В самих же — як темінь, минуле.
Здається, не маєш душі, та глуха
Вона в глибині лиш заснула.
Ти йтимеш з горба у старім сіряці,
Ти можеш блукать, старцювати,
Та вийди на вулицю з грішми в руці —
І завтра всі будуть вітати.

Старий —

Тебе будуть завтра вітати!

Та ти будь твердий задля себе в юрбі,
Хоч згадуй і давні сторінки.
Тримайсь задля друга, що вірний тобі,
Тримайсь задля Іншої Жінки.
До інших вклоняйсь, капелюха скидай,
Зганяй тінь незгоди погану,
Стискай їхні руки . . . Та завтра спитай:
Чи маєш до них ти пошану?

Старий —

Чи маєш до них ти пошану?

Генрі КЕНДАЛ

ЧЕРЕЗ БАГАТО ЛІТ

Та пісня, мріяв про яку, —
Зворушлива була,
Вона, мов роза у садку,
Що без вітрів зросла.
Вірші чудові до пісень,
До музики лісів,
Вони прекрасні, як цей день.
Лиш їх списать не вмів.

Писать тепер? Давно б було. —
Вогонь минулий згас,
Не пада сяйво на чоло,
Як в давній - давній час.
Тепер не можу мріять мрій;
Як птиця ж заспіва,
Бадьоро в тиші дощовій, —
Я чую мов слова.

Здається, знов несе луна
Забутий спів вдалі,
Як вітер ввечорі зрина
Й горять гірські шпилі.
У ці години дорогі
З піснями гір, води
Слова потоків і лугів
Несе луна сюди.
Не має вже тепер земля
Прекрасних кольорів;
Сиджу, де молодість прой-
шла,

І чую. постарів.
Краса речей вже тут не та,
Не так вона блищить.
Немов з крильми важкими
птах,
Присів я тут спочить

В степу ось річка пробіга —
Йй всі мої думки.
Здається, змін легка нога
Тут не була віки.
О, як дивився часто я
На береги й гаї
Й красу малого ручая
Вкладав в пісні свої! . .

Дивлюсь, дивуюсь: мох
знайшов —
Як часто снівсь мені!
Струмки квіток — квітучий
шовк! —
Такі ж, як в давні дні.
Дивуюсь: водоспадів гін —
Співців далека гра,
Гримів між темних, вогких
стін,
І зараз не вмира.

О, дай надій, що в місці в
цім
Все рідне і старе,
На що дивлюсь з лицем сум-
ним,
Не згубить крил, не вмере!
Якби хто впевнити зумів,
Що в вирі днів, століть
Один куточок між горбів
Незмінений стоїть! . .

Я вірю: сутінь лісова,
Що криє цей куток,
У зелень — золото схова
Мій дорогий струмок.
Схова секрет, що для птахів
І вод я лиш сказав:
Поему з літер — двох лиш слів
На камінь записав.

Можливо, жінка давніх днів	Але вночі, як дощ шумить,
В рядах сіє тих,	Як чую гомін злив,
В віршах, які створить зу-	Здається, бачу знов на мить
мів,	Я річку між горбів.
Останніх, дорогих.	Й тоді, як дня нового жду,
Хай не боїться слів ганьби, -	Як птиці вдаль летять,
Мовчать про все квітки,	В уяві чую пісню ту,
Чув вітер: знав її, любив,	Яку вже - не співають.
Та він вже спить роки.	

Роберт КРОВФОРД

В Г А Л Л І П О Л І

Лежать, де вода б'ється в голі горби, мов жива,
Далеко герої лягли від своєї землі.
Там Час свій замріяний день заповня, відбува,
Всміхається Воля і Смерть - і усе там, як слід.

Ми маєм науку - нам смерть цих героїв дала,
Ми чуем їх голос в вітрах і в дощах гомінких.
О, Боже батьків наших! Дай, щоб в нас честь доросла
Угору, до них, щоб ми рук доторкнулися їх!

Нен МЕКДОНАЛД

Т Е М Н И Й М І С Я Ц Ь

Похмурий місяць зверх річних ущелин
І мертве сяйво, де горби встають.
Самотньо серце лине в цю місцину,
Питаючи у ночі й часу путь.

Як прийде ж він, що в смерті йде, і рушить
В кущах, де піски білі і ясні,
Що в дім вели, — тепер він ледь чи знайде
Порослу цеглу й сохи вугляні.

Хто б думав: ніч така сріблиста, в зорях.
В осяйній тьмі на заході зника? . . .
Після півночі й так аж до світанку
Той місяць серце в грудях випіка.

Переклав з англійської мови Вас. Онуфрієнко.

Від редакції: Всі переклади сучасних австралійських поетів друкуються з ласкавого дозволу сіднейського видавництва Енгус і Робертсон.

Наталя ЯХНЕНКО

ПЕРШЕ ТРАВНЯ КАЗІКИ (Т ю р е м н и й н а р и с)

Вся величезна камера потроху стихала. Увагу всіх притягала до себе Казіка.

Вона стояла лицем до камери: хоч і схудла дуже і трохи з обвислими формами, але все ще масивна, у своїй макового кольору суконці з великим декольте, в лякових черевиках на босу ногу, з чорним волоссям і чорними очима - і з відкритим, здавалося б, теж чорним ротом, що з нього безперервним потоком виливалася найгірша лайка. Ця лайка була така безсоромна, що навіть звикла до всього аудиторія зніжувалася. Сто тридцять жінок помалу припиняло свої приватні розмови і повертали голови в її бік. Одні не знали, де підітисся з ніяковости, другі відкрили роти від здивування на віртуозність Казіки, треті, байдуже, дивилися, мов на якийсь фільм.

Камера стихала й стихала, найбільш балакучі жінки переривали свої безконечні розмови, аж, нарешті, стихло все цілком, і лайка Казіки, мов своєрідна деклямація, вільно пішла гуляти по камері, відбиваючись від порожніх стін. Від тої мокрої глухої, що під нею в німому подиві завмерли «Наші самасечі» - аж до аристократичної протилежної, де заради свіжого повітря мерзли «гранички», і закочуючись за велику залізну піч, де притулилося пару повій - аматорок. Всі замовкли і слухали, а Казіка лаялася і лаялася. Піна виступала з її чорного рота, тряслися нічим не стиснені опасисті груди і золоті сережки в вухах, аж поки вона не схаменулася, бачучи себе центром загальної уваги, плюнула і пішла.

Вона попростувала до одної з «граничок», яка завжди мала гроші з «волі» і не виходила з сигарет. На її просьбу «граничка» сягнула рукою під подушку і подала їй одну, яку Казіка схопила тремтячими руками, прикурила, жадібно проковтнула дим кілька разів і тоді промовила, ніби виправдовуючись: «Ах, я стала така нервова». «Граничка» Волянська теж курила, але мовчала. Вона знала в загальних рисах історію Казіки. Казіка мала п'ятдесят чотири роки і віком належала до найстарших у своїй професії у Львові, де вже понад тридцять літ займалася ремеслом вуличниці. До 39 року вона була відома, як найгрубша з свого фаху у цілому Львові: важила, мовляв, понад сто кілограмів. Вона не мала навіть сліду сивини в своєму чорному волоссі, а її чорні жваві очі вказували на те, що вона не скоро піддається старості. В камері вона користувалася певною пошаною, як особа вже

поважного віку й досвідчень.

Тут вона трималася солідно. Українським «граничкам» любилася оповідати про своє походження. Під польським іменем «Казіки» крилася донька української міщанської родини Катерини Пішляк з Бережан.

... «І я співала в церковному хорі в Бережанах, пані Волянська. Я мала гарний голос і часто мусіла «солювати».

В уяві Волянської вставав образ чорнявої дівчини підлітка із свіжим, рум'яним личком і блискучими, як чорні вишні, оченятами, у чисто випраній і випрасованій на твердо накрохмаленій сукні, яка виводила гарним повним голосом хвалу Господу. Але те, що було перед очима, з тим образом ніяк не погоджувалося.

Правда, по Казіці можна було пізнати її міщанське походження з її підності. Інші її товаришки за фахом не вміли навіть сорочки собі випрати. Казіка прала дуже гарно, в тюремних обставинах і холодній воді. Випране вона підкладала під найтяжчу частину своєї особи і в той спосіб його «прасувала». Близька виходила, як з магеля. Також знала вона багато способів приготування різних страв.

Вона протекційно відносилася до молодших адепток свого фаху. Вправним оком професіоналки вона вирізнявала в юрбі гарнезських жінок і ставилась до них поблажливо. Інших вона ігнорувала, вони її побоювалися. Вона була застарілою нікотиністкою. Правда, вона не мала своїх грошей і сигарети постачали їй або свіжі, що приходили з «волі», або «гранички», що мали свої гроші і купували сигарети в кантіні. Останні давали їй для святого спокою, як викуп. Але в «сухі» дні, коли Казіка не мала курива, вона вся мінялася. Її руки починали тремтіти, очі нервово бігали, вона ставала зла та роздратована й пробувала вкрасти сигарети, де тільки могла. В звичайні дні вона не крапа.

Казіка сиділа в тюрмі за «відсутність папшпорту». Світська конституція не визнає фаху Казіки за фах, а працю за працю. В Советському Союзі хто не працює - не одержує папшпорту. Хто не має папшпорту - сидить у тюрмі, отже і Казіку забрали до Бригідок. Тут вона сиділа, чи вірніше, лежала, вже шість місяців. Вона займала окремих сінник поміж дверима та залізною грубою, що в ній ніколи не палилося. Втім ряді було небагато сінників і всі зайняті людьми її кола. Казіка проводила час в приємному «фар ніенте», що до нього злилася була і на волі. Не бувало такого, щоб вставала «до убирання» о четвертій або п'ятій годині ранку. Чай їй приносили дівчата до ліжка. Вона вставала пізно і більшу частину дня проводила в розмовах, часом прала, а після обіду обо-

в'язково грала з Волянською у «вовка та овець».

Проте, сьогодні вона не хотіла грати. Якийсь час вони обидві мовчки курили. Довкола них шуміла камера, що вже забула за непогамований виступ Казіки. По її обличчі видно було, що вона хоче чимось поділитися.

— «Пані Волянська, - нарешті вимовила вона, - Ви знаєте, що завтра минає півроку мого сидіння тут».

Волянська кивнула головою, хоч вона точного терміну не знала. Зате вона знала, що за шість місяців слідчий ані разу не покликав Казіки на допит.

— І ви знаєте, пані, що я відчуваю, що мене випустять, - продовжувала Казіка далі.

Волянська знову мовчки притакнула. Півроку - це був у большевиків звичайний термін за відсутність пашпорта, на перший раз. Тому, що слідства досі не було, могло бути, що Казіку викличуть відразу на суд, присудять півроку, зарахують слідче сидіння і звільнять відразу, не повертаючи в камеру. Але мізок Казіки будував свої припущення на зовсім інших комбінаціях.

— Я бачила вчора сон, ніби я в білій шлюбній сукні йду по зеленому хіднику в коридорі, повнім аркад. В кінці коридору було денне світло. Що ви про це думаєте?

«Граничка», яка не вірила в сни, погодилася, що це, дійсно, подібно до випущення на волю.

— Напевно! Муровано! - ентузіастично підхопила Казіка, - тепер слухайте далі.

Вона наблизилася своєю головою до вуха «гранички» і зашепотіла, обертаючи своїми чорними блискучими, як гудзики, очима і в особливий спосіб, притискаючи верхню губу над почорнілими від нікотини дрібними зубами.

— Ви ж знаєте, я ворожу на картах. Тут, у камері, я нікому не ворожу, - вона з призириством повела рукою по камері, де в цей час, принаймні в трьох місцях одночасно жінки клали «кабалу» саморобними картами, оточені уважними клієнтами. — Для них, - це слово з призириливим натиском, - я не стану ворожити, але назагал я ворожу дуже добре, і сьогодні вранці мені випало на картах, що я ось - ось вийду. І побачите: завтра, тридцятого квітня, минає рівно шість місяців, як я тут сиджу. Мусять же вони нарешті щось зі мною зробити».

Казіка так була переконана в тому, що ворожба збудеться, що стала пригтовлятися до виходу. Вона змилася начисто й одягла крапю із своїх двох суконь. Вона вбрала панчохи, чого досі ніколи не робила в камері, зачесала коси й уложила їх довкола голови. Вона роздарувала всі свої речі. Навіть одягла пальто і чекала. На обличчі в неї була урочиста міна.

як то буває у говіючих у великий піст.

На другий день пополудні, тридцятого квітня тисяча дев'ятсот сорокового року, до камери увійшов корпусний начальник у довгій російській шинелі і з списка прочитав «Катерина Пішляк, собірайся з вещами». Видно, Казіка добре собі виворожила. За ім'ям Казіки корпусний вчитав ще чотири прізвища. Коли, через якийсь час, він вернувся, щоб їх забрати, всі жінки вже були готові й стояли під дверима. Вони почали виходити гусаком.

«Подивіться, що за дивна колекція» - шепотіли «гранички» між собою. Попереду йшла Гелена Фйолек, висока і худа, з великою «мишею» на обличчі, у офіцерських чоботях і з манерами чоловіка. Прозвана «Гелька з мишкою» вона була заступницею старости камери. Поза тюрмою - вона злодійський «туз», в тюрмі «своя баба». За нею йшла Шпунерка, обридлива, груба, нахабна, зненавиджена в камері. І далі ще дві такого ж типу. Найдивніше було те, що кожна з них була своєрідною «персоною» у своїй сфері, великоміського шумовиння.

Отже в той час, як добірна п'ятка на чолі з Казікою покидала камеру з явною радістю й майже урочисто, «гранички» вже ламали свої голови над питанням, чому то советська влада вирішила випустити раптом відразу стільки кримінальних «тузів».

Жінки філософували. — «Бо то, знаєте, злодії у них - то соціально - близький елемент. Цебто, по - нашому сказати «своя бранжа». Злодіїв вони легко карають і злодієві легко вийти з тюрми».

Інші з недовір'ям крутили головами. Все одно, щось та не так. Постановили пустити в рух всю невидну інформаційну службу в'язниці, щоб довідатися, в чому справа.

До цієї загадки приєдналася скоро друга. Коли ж, через годину, одна із сміливих виглянула обережно до визірки, вона прожогом відскочила в свій кут, щоб насолодитися смаком сенсаційної новинки: коло дверей камери і всюди далі по коридорі була подвійна сторожа. Жінки, розбурхані, але й обережні, по черзі підкрадалися до визірки, щоб переконатися, але грубий окрик зупинив ці екскурсії.

Піднесення камери ще зросло, коли перед вечером, після обов'язкової перевірки замків і засувів, до камери увійшов сам начальник тюрми, в супроводі кількох корпусових та уповноваженого НКВД. Вони постояли в яскраво освітленій камері, уважно її оглянули і відійшли геть.

Нічим не зайняті мізки жінок працювали над розв'язанням причин цих незрозумілих явищ. Ясно було, що вводяться в життя тюрми якісь спеціальні розпорядження. Чи сто-

ять ці дрібні події дня в зв'язку одна з другою? Звільнення злодіжок і зміцнення варті в коридорах?

Другого дня жінок дуже рано випустили до вбиральні, і вони без перешкод довго милися, бо чоловіків не впускали взагалі, отже не треба було поспішати при миттю. День потягся несподівано нудний. В колосальному корпусі тюрми з безконечними сходами, переходами і коридорами було тихо, як в могилі. На подвір'ї не гули мотори авт, не приїздили і не від'їздили. Нікого не брали на допит чи на судову розправу. Нікого не випустили на прогулянку. Ніби якесь свято.

Свято таке, як кожна неділя. Мертва тиша всередині тюрми, але повно гомону за її мурами. Як далекий шум морського прибою відбивалася від мурів в'язниці луна тисяч людських голосів. Кроки тисяч розмірених ударів чобіт об брук ламали тишу й тяглися без кінця настирливим шарудінням. Це, мабуть, юрби маніфестантів, а оце, певно суне військо, як муравлі. Здрігалось вухо, вгиналася земля, тряслися грубі мури старої будівлі, докучав непевний відгомін скреготу заліза у гуку моторів. Снували здогади: оце йде артилерія, а оце, напевно, танки. Із забитого кутка свідомости виповзали придушені, невисловлені надії, щоб соромно зникнути в ту ж мить. «А може мобілізація».

«Пані! Це ж перше травня, Великдень комуністів, що вкрали це свято у соціалістів».

Волянська ї собі пригадала, як то ще минулого року вона сама брала участь у примусовій вахт - параді, перший раз за влади большевиків. Замкнувши очі, легко можна було собі уявити прапори, портрети, прибрання бальконів і вулиць, всю дешеву, нахабну, крикливу бутафорию советських свят, метою яких було показати, що все гаразд в Советському Союзі. За стінами старих Бригідок котилася колосальна, неповоротна, галаслива, влізлива примусова парада зненавидженої усіма системи, що старалася удавати себе усіма люблену.

Тут, в Бригідках, знаходилися людські бризки й тріски, відкинені безоглядною цетрофугою системи на край життя.

Уступала монотонія тюремних буднів і давала місце почуттю ізолюваности і заподіяної кривди. Роз'яснювалося те, чому до цієї пори не надавалося значення. Наприклад, шепотілося, що за Польщі тут стояли залізні ліжка.

— Ви думаєте, що їх так собі забрали? - шепоче стара професіональна злодійка, яка не раз тут перебувала за Польщі.

— Я гадаю, що через блощиці.

— Які там блощиці. Маємо ж повно вошей, і мало вони тим жураються. Ні, вони забрали ліжка, бо бояться.

— Кого бояться? Нас?

— Так! Бо поламане залізне ліжко - то зброя, а нас в Бригідках дванадцять тисяч.

Знизують плечима професійні злодійки, східно пирскають повії, поглядають іронічно одна на другу «гранички» «на той бік». Ніяк не знають, що гадати «гранички на цей бік» - це ж справді дивно. Дурні «самасечі», безпашпортні, випадкові «спекулянтки» і «хуліганки» - дурні, неосвічені, неохайні, ледачі, гістерички, вони стараються зрозуміти сенс слів, що несуться з кінця в кінець камери: «Бояться нас».

І тому подвійна сторожа в коридорі. І тому не було сьогодні прогулянки. І тому не пустили чоловіків до убиральні, і тому Казіка

Ну так, і це тому. Головачі. Бо завтра, уже не першого, а другого травня, коли вже в тюрмі йшов звичайний повсякденний рух, відчинилися двері, і увійшли до камери: Казіка, Гелька з мишкою, Шпунерка і решта. Зблідлі, брудні, з блискучими від гарячки очима і з одноголосною лайкою на устах:

— Прокляті хами, морди, замкнули нас десь унизу.

«В ізоляційній», пояснила одна, яка знала. П'ять тузів злодійських, безумовно робота камерного «капуся». В уяві большевиків можливі організатори бунту. Скриті, хитрі, відважні . . . Але ж свої, свої

Всі вони проклинали советську владу усіма можливими лайками. Казіка - ні. Засоромлена, знищена, скомпромітована, вона мовчки мостилася на свій сінник. І тільки до найближчих сусідок промовила:

«Гіршої хамської влади бути не може» . . .

Сумівська танкова група під кер. Яр. Булки. Мельборн

ТАЛАНОВИТА СПІВАЧКА ТАІСА ТАРАС

Таїса Тарас

Наша співачка Таїса Тарас свої студії почала ще дома, в Київській консерваторії, і, будучи студенткою, вже брала участь в головних ролях в операх «Богема» Пучіні, «Фавст» Гуно та інших. Пізніше з ходом подій Т. Тарас продовжує навчання в Будапештській Музичній Академії ім. Ліста, дістаючи найвищу державну стипендію.

Наближення фронту не дає нашій артистці закінчити академії, і вона змушена емігрувати далі на захід.

В Німеччині вона, як солістка І. С. О. (Інтернаціональна симфонічна оркестра) бере участь у симфонічних концертах,

а, прибувши до Австралії, виступає в головних ролях в Новоавстралійській опері, зокрема в ролях: Маргарета в «Фавсті», Джіла в «Ріголетто», Леонарда в «Трубадурі».

Пізніше брала участь в українських концертах у Сідней та виступала з концертом в радіо А. Б. С., Сідней. Згодом, підписавши контракт з «Австралійською Національною Оперовою Компанією» в Сідней, виступає в ролі Мімі в опері «Богема» Пуччіні, мандруючи з театром по головних містах Австралії.

Мельборнські музичні рецензенти із захопленням відгукувалися про її гру в ролі Мімі. Кореспондент газети «Де Гералд» писав про гру Таїси Тарас:

«Нічим я не був так захоплений кілька годин під час опери, як виконанням Таїси Тарас, нової австралійки в ролі Мімі. Витонченість, патос, правдивість і сміливість виконання — все це було передано з надзвичайним чуттям. Вона єдина зпоміж артистів показала майстерність спокійного і прекрасного співу».

А в газеті «Адвокат» ми читали такі рядки про нашу співачку: «Таїса Тарас є вродженою для цієї ролі . . . Вона має чаруючий голос, який є надзвичайним в чутливих переходах. Її спів — це насолода.

Таїса Тарас ще досить молода, і хоч вона одружена з ви-

датним мадярським режисером, вона не втрачає надії виступати знову в Київській опері у вільній Україні.

Алесь САЛАВЕЙ

С Н І Г О П А Д

Попрощався я з тобою, здавалося, гордо і сміло.
У порожніх завулках крутила снігами зима.
Я до тебе не йшов - хоч і серце боліло —
Я тривожно чекав, що мене ти покличеш сама.

Цілий тиждень буран придорожні хитав осокори,
Кожен день я до тебе ішов і вертався назад.
Але - стихли вітри. І відкрилися сині простори,
І з півночі почався повільний, м'який снігопад

А на ранок далінь простяглася широка і біла,
У ясному промінні зникала сріблиста імла.
Чистоти доторкнутись нога нічия не посміла,
Тільки стежка одна до порога твого пролягла.

З білоруської мови переклав Б. Олександрів

Алесь Салавей - відомий білоруський поет, автор чотирьох збірок поезій, добрий знавець віршових форм. Його вірші часто друкує і українська преса. Тепер Алесь Салавей живе в Австралії.

Іван СТОЦЬКИЙ

З ЕКСПЕДИЦІЙНОГО ЩОДЕННИКА

30. 7. 1954.

О дванадцятій годині дня наша колона покинула гостинні береги річки Дарлінг і Берк - останнє місце, що сполучене з австралійським життям залізницею, аеродромом і шосейним шляхом.

Сонце висіло високо у синіх шатах глибокого неба. Дорога дає ще можливість їхати 30 - 40 миль на годину. Сильні мотори наповнюють мовчазний буш гуркотом, гуркотом якимсь незвичайним, хвилюючим, що зворушує людині серце.

Мені стає від цього гуркоту тривожно. Десь приятелі і цивілізоване життя. . . Моє серце починає швидко стукати. Я трохи хвилююся. Так, я хвилююся, бо я покидаю на рік нормальні умови людського життя. Я свідомо відрікаюся від цивілізованого світу. Бог відає, що на нас чатує в дорозі. Але я разом і радію. Про що я лише читав у книжках і про що я кривав юнаком, збулося. Я сам буду свідком великої подорожі, я сам буду свідком небезпек, радості й пригоди. Я виймаю записник і ручку.

Проскакують низькі залізні телефонні стовпи, попадаються зграї синьочервоних папуг, дінго (дика собака), лисиці, кенгуру, струсі. Я із захопленням вдивляюся й стараюся все, що схоплюють очі, занотувати до записника. А вражень так багато. Ось зовсім близько у високій траві стоять два струсі. Вони підняли голови й дивляться, і лише тоді, коли ми зрівнялися з ними, вони геть побігли. Бігли вздовж дороги. Це тривало з чверть милі. Потім вони повернули вбік. Я за ними слідкував. Струсі ще бігли. Перший біг вперед, другий за ним. Коли вожак (напевно самець) ставав, на нього набігала самиця. Я спостерігав струсів не раз і завважив, що коли вожак ставав, задній, наче сліпий, набігав на переднього. По кількох годинах буш переходить в степ. Після велетнів у чотири - п'ять обхватів приходять звичайні й кущові дерева. Великими площами сивіє, наче ковиль, суха трава. По боках дороги густо лежать дикі жовті кавуни. Зупиняюся. Я сходжу з авта і хочу дослідити траву. Трава, наче насаджена кущами. Коріння глибоко замізгло у твердій піщано - глинистий червонозем.

Стебло шорстке і довге. Коли здалека дивишся на цю траву, здається, що ти стоїш серед українського південного степу. На двадцять кілометрів попала оселя. Попросивши у господаря дозволу, ми біля огорожі отаборилися. Запалали вогні. У тихому вечорі, у мерехтінні зірок, у сяйві північного місяця надходила австралійська ніч. Я прокинувся рано. Половина людей уже була приготована до від'їзду. Випивши чай, експедиція рушила далі.

День теплий, навіть жаркий. Дехто скинув піджак чи светер. Буш зовсім зник. Його місце зайняв чагарник, суха кущава трава й сухі вивітрені вітрами дерева. Мащини йдуть повільно. Дорога ґрунтова, вона йде весь час через огорожені ділянки. Краєвид вчорашній. Розчахнуті спалені сонцем дерева, висока шорстка трава й синє австралійське небо. Час від часу зупиняємося, щоб відчинити ворота в огорожі. Біля одних воріт до стовпа була прибита скринька. «То є пошта», — сказали. Я зацікавився й заглянув туди. Там лежали листи й торбина борошна. О третій годині вечора в'їхали до міста, вірніше не до міста, а до переходового пункту, де мандрівники зупинялися набрати харчів, води й бензину. В місті Ванарінг, коли не рахувати поліції, механічної майстерні й водогінного вітряка, було лише три будинки. Вибравши місце для ночівлі, ми нап'яли намети. Спідометр показував, що машина проїхала 130 миль.

2. 8. 1954.

Ранком виїхали. Сонце червоне й велике, воно коїться синім широким небесним шляхом на північ спокійно й незахмарено. Є всі дані, що день буде теплий. Я перестроюю себе на гарний настрій. (Вночі ревматизм не давав спати). Мащини йдуть бездоганно. Інколи зупиняємося, щоб нагнали нас відсталі авта. Я їду на «Скавті». Він має 120 кінських сил, і йде другим за чергою. Шофер італієць, він співає пісень. Йому підтягує тенором італієць Карл. Гарц (він є членом нашої ради) загнав мене аж на верхню полицю. Звідси, хоч і не видно краєвиду, але зате з комфортом. Я простяг ноги і зручно лежу. Я навіть радий з мого становища, бо внизу вільного місця немає. Шість чоловік сидить без ніякого натяку на зручність. Спробуй цілий день висидіти на кінчику вільної від речей полиці. По кількох десятках хвиль місцевість різко змінилася.

Сухий сивий з чагарником степ переходить у горбувате море піску. Рослинність зникла. Лише сумно сіріє сухий колочий курай та підносяться розкидані піщані горби. Дорога, коли можна назвати цей занесений піском слід дорогою, гіршає. Їдемо 10 - 15 миль на годину. Мене кидає на полиці, як на пароплаві під час бурі. Франко, шофер, уже не співає. У нього обличчя уважне. Він пильно дивиться вперед, куди краще повести машину. В людей теж уважні обличчя. Вони не спроможні в цій стихії допомогти шоферові й лише дивляться вперед, щоб хоч тим виявити йому співчуття. Здіймається вітер. Коли під'їхали до переднього авта, начальник сказав, що заблукалися. Я вийшов з «Скавта». Ми стоїмо на високому горбі. Куди не глянь: солончаки, курай і пісок. Де - не - де маячать колочі дерева - карлики. Сіріє, кольору долину, травичка, вона рідко поп'ялася по піску й виглядає серед пустиря, як мох на великій лисій голові. По обіді похолодало. Пливають вітряні хмари. Дорога безнадійна. Машини щогодини буксують. Через горби (коли їх не можна об'їхати), машини зовсім безсилі; скасти грузнуть глибоко у пісок й виривають глибокі ями. Люди втомлені, вони лопатами й джоганами підкопують під скатами пісок і плечима попихають машини. Дме південний вітер. Зривається пісок. На південнім Заході небо у сірих заслонах піску. Надвечір шлях перетяла крік (висохла річка). Зійшли всі з машини і взялися за пилки, сокири й лопати.

Я ношу зрубані дерева. Мінералог Еліас з начальником лопатами прокопують берег для виїзду. Дехто нарікає на начальника, що поїхав цією дорогою. В Берк начальникові радили об'їхати цю непрохідну місцевість іншою дорогою. Люди були втомлені. Але в людей ні маленького натяку на нехить до праці. Кожний старався чим більше працювати. Увечері машини засвітили світла. Гуркіт моторів і голос людей змішувався з виттям вітру і нісся геть далеко у темінь дикого простору. О першій годині ночі зупинилися чекати ранку, бо їхати було нікуди. Шлях знову перетяла суха річка. Я подивився на спідометр. Ми проїхали 160 миль.

3. 8. 1954.

Місто Мілпаринка. Воно зазначена на стейтовій мапі. Розглядаючи мапу, я уявляв це місто за велике селище. Ще в Берк начальник експедиції ска-

зав, що ми на тиждень - два зупинимося в Мілпаринці, щоб фільмувати, а мінералогам дати можливість пошукати золота. Мілпаринка (його ще називають місто злих духів) засноване в 1882 році. Перший намет нап'яв англієць на Брунатній горі (в 1882 році, 12 миль від Мілпаринки). Вістка про багаті родовища золота в районі Мілпаринки швидко рознеслася по всій Австралії. З усіх кінців країни йшли у приманливу, безводну місцевість шукачі золота. В піщанокам'янистих горах зробилося селище. В 1890 році в Мілпаринці було до 4,000 населення. Шукачі здобували золото примітивними засобами. Золото лежало в землі за чверть метра і глибше великими жилами. Інколи щастило шукачам знаходити шматки золота вагою до одного фунта.

«За один день шукачі робилися багачами» - говорить Е. Кіршнер, свідок галасливих подій. В 1910 - 1915 рр. Мілпаринка мала найбільший приплив шукачів: населення зросло до 7,000 чоловік. У Мілпаринці знаходився банк, куди шукачі здавали золото, виходив часопис «Мілпаринська ганчірка», була поліція, пошта й шинки. З 1920 року шукачі золота стали кидати Мілпаринку (верхні шари землі були використані, а для глибших розробок потрібні були машини). Сьогодні в Мілпаринці є два будинки, крамниця й бензинова колонка. Руїни нагадують подорожнім, що 30 років назад тут клекотіло бурхливе життя.

Ми стояли 8 днів. На довгий термін постою треба було знайти місце, щоб табір був захищений від вітрів. Вітри тут постійні, вони віють з півдня на північ, або з півночі на південь й пронизують людину до кісток. Спритний шофер Франко повідомив, що він вибрав місце. В долині висохлої річки, що була огорожена з півдня високим плоскогір'ям, ми нап'яли намети. Дні праці були розподілені поміж людьми. Шофер Микола із Степаном (серби) щодня привозив од фермера за 15 миль воду в бочках. Італійці - мисливці полювали. Мінералог Еліас шукав золота й приносив повні кишені камінців і в торбах пісок, він його пересівав і кожному показував золоті порошокни. Поляки Гару і Кенді зранку до вечора возилися з ковбасами. Мені прийшла черга варити обід. Треба сказати, що я виявився непотоптаним кухарем. Отож що другий день я мушу варити обід. На шостий день з міста Брокен Гілл (180

миль) привезли замовлений хліб. Цей день для мене був Великоднем. Маргаретині хлібні вироби для мого катару шлунка були карою.

Затрималися ще на один день. В особовому авті тріснули задні ресори. Шофер Франко поспішав полагодити. Ранком одинадцятого серпня ще темінь була в небі, як італійці зібралися. Снідали поспішно. Навіть «ад'ютант» Глов'як не позагонив собак до каравану, як машини рушили. Їхали долиною, що йшла вздовж висохлої річки Яндама. Праворуч тягся ланцюг високих горбів, ліворуч - голий кам'янистий степ. З низини ми виїхали на рівнину, на ній лежав чистий жовтий пісок. Я любувався. «Чия рука так чисто вимила цей золотавий пісок? Хто насипав ці піски?».

На 54 милі ми в'їхали в огорожу. Біля вітряка лежало з 10 бензинових бочок. До нас підійшов чоловік років тридцяти. Він привітався й почав з нами розмовляти.

— Це переходовий пункт? - запитав я.

— Ні, це оселя.

— Ви тримаєте худобу чи вівці?

— Худобу, але я не фермер. Я - управитель.

— Управитель?!

— Так.

— Вибачте. Чи можна вас дещо запитати?

— Прошу.

— Це належить компанії?

— Так.

— Скажіть, будь ласка, скільки компанія має щорічно худоби?

Він мовчав. По його обличчі я бачив, що він не хоче відповідати. Я знав, що на такі питання австралійці нерado відповідають.

— Я кореспондент експедиції. Мені це потрібно...

Не знаю, що спонукало його відповісти, але він сказав.

— Хвилину. Дайте мені підрахувати.

Прижмуривши око, він підраховував.

Я чекав.

— Від 3.000 до 10.000 голів.

— А скільки компанія кожного року має прибутку?

— Від 50.000 до 70.000 фунтів.

— Скільки компанія у рік платить податку? -

обережно питає я далі.

З прибутку дві третини.

— Ця фарма вважається багатою?

— Ні, є фарми, що мають свої літаки.

— Літаки?! - здивувався я.

— Чому ви дивуетесь? Австралійські фермери найбагатші в світі.

— А скільки ваша фарма має акрів землі?

Управитель сміється.

— Тут на акри не рахують, тут рахують на милі.

— Ну, коли на милі, то скільки має миль?

— Ця ділянка 145 миль завдовжки, а в ширину 60 миль.

— Будь ласка, дайте відповідь ще на одно питання.

— Із скількох пайовиків складається ця компанія?

— З дев'яти членів.

Мені хотілося запитати ще дещо, але я був обережний. Я йому подякував.

Управитель згодився бути провідником. Сонце ще було високо. Першим їхав управитель на своєму новенькому джипі. За ним колона. Грунт непоганий. Їдемо швидко. Але наші машини з причепами відстають і управитель часто зупиняється. На 72 милі від Мілпаринки ми переїхали браму. Всі встали з авт. Панує прихований спокій. Люди стоять мовчазно, дехто меланхолійно дивиться у темняву піщану даль. Мені здається, що люди в цю хвилину думають про дім, про друзів і відчувають, що цим колочим дротом, вони відгороджені від усього світу. На високих воротах напис: Хто не зачинить брами, карається 100 - ма фунтами або шістьма місяцями тюрми. «Пустеля» - хтось каже. При слові «пустеля» по моему тілі пробігає мороз. «Чи справді ми відгороджуємося цим дротом від світу?» - виринає питання. Я дивлюся на паркан, місцями він занесений до половини пісками, і припливає до голови недавно бачений кінофільм «Пустеля». І хочеться в цю безводну піскову далечинь, і боязко. Дорога погіршала. Сонце скочувалося на захід. По кількох милях зустріли перший пісковий перевал. Машина начальника експедиції пішла перша, вона не проїхала й двадцяти метрів і застрягла у пісках. Особове авто теж забуксувало. Джип ще й до перевалу не доїхав, як застряв разом

з причепом. «Що ж буде із «Скавтом», який має декілька тон ваги?». Управитель і Франко поїхали шукати переїзду. Я зійшов на вершини перевалу.

У пісках чорніли крапками наші машини. Надїхали управитель з Франком і сказали, що переїзд знайшли справді. Переїзд широкий і ґрунт твердий. Кожний радів з такої знахідки. Біля артезіянського колодязя зупинилися на ніч. Колодязь трапляється вже втретє. З рури витікала мінеральна гаряча вода. Смак її нагадував миргородську воду «Миррад». Ми з приємністю милися та пили її. А у правитель підійшов і зробив чудо. Він підніс сирник до рури, і водяний струм спалахнув вогнем. Вода горіла ясным полум'ям.

Я прокинувся від холоду. Ковдра від роси була мокра. Люди грілися біля вогню. Кожний дошкульно відчуває континентальне підсоння.

Особливо різко змінюється повітря у пустелі «Мертве серце». Вночі тремтиш, а вдень спливаєш потом, — говорить начальник експедиції Консантинов - Кучум. — В мене в пустелі «Мертве серце» випали всі зуби, сказав він і вийняв з рота на червоному протезі з дюжину зубів. День був жаркий і з труднощами. Хоч як досвідчений провідник уникав піщаних наметів, але в безмежних океанах піску машини застрявали. Пісок інколи попадався горбами, часом хвилями. І коли дивишся на це хвилясте поле піску, здається, що ти їдеш морем і вмент, коли ти мигнув віями, море перетворилося у пісок і так у хвилях застигло. Пополудні переїхали багністе річище висохлої річки. Ним текла гаряча вода з артезіянського колодязя. Треба було немало праці, щоб в розм'яклому дні не застряли машини.

Переправивши через загату всі машини, ми мусили ночувати, бо на другому березі «Скавт» з караваном ліг на черево. Третього дня ґрунт покращав.

Машини йдуть 15 - 20 миль на годину. Їдемо в долині висохлої річки. Краєвид вчорашній, лише рівнина піску змінилася на насипані вітрами гори.

Вони тягнуться по обох боках долини й виглядають чарівно. Ні один маляр не покладе на полотнищі таких конусів, хвиль, пірамід, шпилів і зигзагів.

Лише маляр природи різбить таку красу. Гори знову змінилися на рівнину. В одному місці рівнина була вкрита могилками й рідкою травицею. Під деякими могилками я завважив кістки. В мене на-

роджується думка, що під кожною могилкою є кістки. Я прохаю шофера зупинити машину й розкопати декілька могилок. Але мое прохання лишається глухим голосом. Гірка усмішка на моїх устах заспокоює мій внутрішній біль. «Адже ж в нашому пляні є розкопки теж. Коли ж начальник експедиції вийме з шухляди плян й візьметься до праці? ... Невже під кожною могилкою є кістак?»

Я шкодую, що могилки лишилися лише припущенням. Проїхавши з милою, ми наблизилися до артезіанського колодязя. Начальник експедиції наказав зробити відпочинок. Я йду понад потічком, вздовж якого лежать десятки кістяків. Вони були білі, вивітрені, торклись - розпадуться. Я повертаюся думкою до могилок й розвиваю своє припущення. Це - водопій. З усіх кінців безводної й голодної місцевости до водопою йшов, ліз, летів живий світ.

Певна річ, води на тисячі спраглих ротів не вистачало. Можливо були роки, що вода зовсім не текла з-під землі. А звірі, гади, тварини прибували. Збігависько навкруги безводного водопою з кожним місцем збільшувалося. Без води тирлице вкривалося сотнями трупів. Так створилося мертве поле кістяків. А з бігом часу вітри на терені водопою оформили цілий цвинтар. Управитель сказав, що ми під вечір будемо на фермі Моловатана. Я зфотографував два кістяки й декілька могилок. По дорозі порожня хата й вітряк. В хаті були каструлі, ліжка й з десяток англійських книжок. Я так і не довідався: Чи ця хата спеціально збудована для подорожніх, чи для пастухів. На фермі Моловатана ми подякували управителеві й дали на дорогу гостинця - ковбас нашого виробу. Управитель Моловатана дозволив нам декілька день пробути на фермі. Я записав до записника — 167 миль за день.

ОКСАНА ДУБОВСЬКА

На сцену виходить немолода пані. Хвилі сивого волосся об-
рамляють гарне лице. В руці
блищать щойно зняті окуляри.
Якось особливо по - господарчо-
му оглядається по сцені, кидає
погляд у глиб залі і втомленою
усмішкою відповідає на гарячі
привітальні оплески. Дає знак
акомпаньаторові.

Несподіваної сили й багатства
голосом передає драматизм пісень — «Ой, одна я, одна» та
«Айстри». Під час дальшого виконання непомітно для вас
зникає сивина волосся та окуляри, лукаві огники в очах кли-
чуть вас разом з голосом —

«Отака я дівчина, така я,
Сватай мене, серденько . . .

Наша пані Дубовська — киянка, у Києві закінчила кон-
серваторію, але довго працювати співачкою у рідному місті
не довелося.

Її чоловікові з відомих міркувань часто приходилося міня-
ти місце праці. Куди б доля не кидала, чи по містах України,
чи в далекий Казахстан, наша співачка несла з собою укра-
їнську пісню.

На еміграції, в Німеччині, працювала в театрі Гр. Ярошеви-
ча.

В Аделаїді бере участь у кожній академії, концерті, святі.

Постійно співає в церковному хорі. За її ініціативою й без-
посередньою участю створено в Аделаїді Музично - Вокаль-
ну Студію. Праці в Студії вона віддає весь свій вільний час,
свої знання і жар нестаріючого серця. Українська молодь -
учні Студії (на всіх відділах їх до тридцяти) обожають
свою любов п-ні Дубовську. Вона їм учитель, друг і дорадник.

Цією короткою заміткою редакція альманаха «Новий Об-
рій» вітає п-ні О. Дубовську з 30 - тиліттям її щирої праці на
українській сцені.

ОБРІЙ

Чарівну силу має слово — обрій.

Символ стремління до світлої мети, шукання високих ідеалів . . . Надій . . . Сподівання . . .

Обрії цікавлять нас з дитячих років.

Обрії манять, і часом обманюють. Обрії кличуть і будять.

Обрії говорять, лікують, підтримують . . .

Вони почали мене цікавити з раннього дитинства, ще раніше, ніж я взяла це слово до свого лексикону.

А що там, далі? — Дитяча уява малювала казку барв і звуків, для появи героїв ще не прийшов час . . .

Перший образ навіки зв'язаний з цим словом:

Широкий степовий краєвид, а на обрії повита синьо-фіолетовим димком, вежа (водонапірна башта залізниці).

За обрієм на відстані кількох кілометрів — Дніпро.

Манили юну душу простори, манила за обрієм краса і потужність Дніпра, і далі — світ широкий і ясний . . .

Захмарилося небо. Закрилися шляхи. Звузились обрії.

Десятиріччями стояла вежа, повитою в туман.

А потім над нею скреготала війна.

Обрії спалахнули жакливими загравами, а металеві хижакі рвали їх, з двох боків, несучи смерть і руїни на землю моєї Батьківщини.

Рідні обрії відійшли на віддаль тисяч кілометрів . . .

Обступили чужі. Вони теж кривавились. Із Заходу з'являлися важкі хмари бомбовозів, і жахливо тремтіло все навкруги, а вони пливли далі, до великих міст чужої країни.

На близькому відтинку північного обрію, що чверть години злітали ракети «Ф 2», ріжучи темряву ночі вогняними кулями.

На схід лежала відкрита рівнина.

Ласкава до мене доля поставила саме там, на обрії старовинну вежу.

Там, точно по рівнобіжникові на схід, за вежею, десь далеко — Дніпро . . .

Обрій і кликав, і заспокоював. Обрій живив надією . . .

Та доля кинула далі. Перед очима розгорталися нові простори і зникали за незнаними обріями . . .

Я вже звикла до краєвидів, що сьогодні оточують мене, полюбила величні, благородні крони евкаліптів на тлі блакитного неба, люблю дитячу ніжність розквітлої мімози, а, пронизаний сліпучим золотом сонця, рожевий цвіт мигдалю звучить для мене найдосконалішим сонетом.

Але . . . все шукаю обріїв . . .

Ось — широкий зеленавого кольору простір затоки. А на північний захід — далека, ледве видна знову вежа маяка.

Це мій обрій. Він говорить до мого серця. Я не знаю, як могла б я жити, не маючи цього обрію.

Він живить надію. Він в'яже з минулим і майбутнім . . .

Бо за вежею, за десятками тисяч колометрів — наше рідний Дніпро . . . Україна!

Аделаїда.

Євген ЗОЗЕ

НА РЕЙДІ

(29 квітня 1918 року)

Збирає сонце тихо в травах роси,
Полинь пологи лагідно сріблить,
Мов клапті піни, бризкають в блакить —
Кигичуть морем білі альбатроси.

Стоїть ескадра — вряд матроси:
У порті Севастопіль світла мить —
На щоглі синьо - жовтий майорить,
А в юнги з радості блищали сльози.

Лунав привіт: За волю в бій!
А морем Чорним котиться прибій,
Колишуть простір буйні хвилі;

Вони ж пливуть, як поклик ніжних мрій,
Летять за обрій в синю далечінь —
Лоскочуть кораблі струнких фльотилій.

1948.

УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦЬКЕ ТОВАРИСТВО В СІДНЕЇ

Сцена із п'єси «Степовий Гість» в постанові У. М. Т.

Арт. Є. Спесива в ролі Василяни.

Серед творчих мистецьких одиниць Сіднею та його околиць - одно з поважніших місць займає Українське Мистецьке Товариство (У. М. Т.).

Почавши свою діяльність десь наприкінці 1950 р. (тоді ще під назвою Драматичний Гурток при Сіднейській Українській Громаді) — УМТ, залишаючись і далі суто громадською інституцією, за ці чотири роки невтомної праці — дало громадянству десять власних вистав, світських і релігійних концертів, та взяло активну участь в двох десятках різних українських, міжнародних і репрезентаційних імпрезах.

Провідна роль в Товаристві належить Секції Драматичній (Режисер Г. Ф. Маслюк). Решта секцій: Балетна (спочатку керівник п. Є. Новачевський,

Хор У. М. Т. з участю чоловічого хору «Боян» (В. Матіяша).
Диригент протоієрей о. Ів. Манько.

потім п-ні Н. Тиравська, п. М. Свідерський) і хорова (диригент прот. о. І. Манько) - хоч і є свого роду допоміжними, але так само здобули собі добру славу. Особливо секція балетна, яка на одному інтернаціональному концерті в Сідней дістала першу нагороду.

Останнім часом, через відхід на церковну працю диригента, прот. о. Манька - хорова секція працю припинила й більшість співаків пішла до хору «Баян», з яким УМТ вже мало гарний досвід співпраці.

«Плекати українське мистецтво на чужині» — це є перший пункт статуту У. М. Т. і відповідно до нього добираться та старанно опрацьовується репертуар, в якому знаходимо: сценічні монтажі — «Ніч під Різдво», «Вечір на Україні», історичні й побутові п'єси — «Степовий Гість», «Мартин Боруля», п'єси з нашої недавньої трагічної минувшини — «Отаман Пісня», «Домаха».

Кожна нова вистава стверджує незаперечний мистецький поступ Товариства, яке міцніє і зростає чисельно.

Досвідченому керівництву режисера п. Г. Ф. Маслюка, творцям і учасникам У. М. Т. пп. М. Свідерському, С. Якубову, І. Лясківському, паням Є. Спесивій, Н. Лясківській, М. Данченко пп. Р. Шока, Є. Стацікові, Б. Сакалюкові, Ю. Шуленкові, Л. Спесивому, суфлерові п-ні З. А. Маслюковій новішим членам пп. Т. Цигиликові, Ю. Турчанівському та багатьом іншим — завдячуємо успіх УМТ. рівно ж завдячуємо успіх молодому маляреві, арт. - студентові Борисові Спесивому, декорації якого дійсно чарують глядача.

«Степовий Гість».

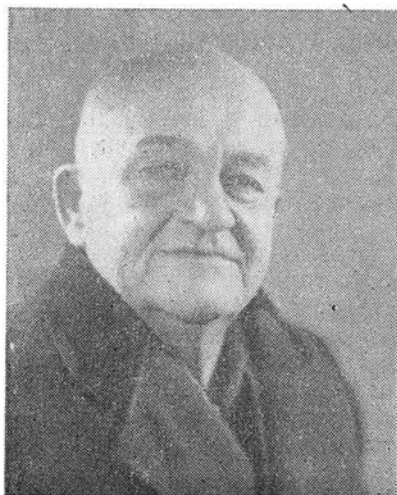

П-ні Н. Тиравська і помічник кер. балетної секції УМТ п. М. Свідерський.

В тексті подаємо окремі світлини, із скромного альбому У. М. Т., які відтворюють деякі сцени з його постанов.

Дмитро ЧУБ

ІВАН РУБЧАК В ЖИТТІ І НА СЦЕНІ

Артист Іван Рубчак
(1874 — 1952 — 1954)

Коли ми згадуємо ім'я артиста Івана Рубчака, ми згадуємо одного з найпопулярніших акторів і творців театру Західної України, одного з корифеїв українського театрального мистецтва, що з 78 років свого життя 58 віддав сцені.

Правда, Рубчак не належить до творців модерного театру, як Л. Курбас чи Й. Гірняк, проте його ім'я, як представника старшого покоління, вірного старим традиціям, ми з пошаною вимовляємо після таких діячів нашого театру в Західній Україні, як Бенцаль, Стадник, Блавацький та інші.

Заслужене місце Рубчак здобув собі своїм талановитим виконанням як першорядних, так і другорядних

ролей. Він довгі роки був незмінним виконавцем ролі Карася в «Запорозжці за Дунаєм», свинаря в «Циганському бароні» та багатьох інших.

Весела вдача, справжній український гумор, лагідний характер, майстерна гра — все це викликало симпатії у тих, з ким він зустрічався, а кожна його поява на сцені викликала захоплення й ентузіазм у глядачів. А в житті всі актори та багато постійних відвідувачів театру називали його просто «Рубцьо». В цьому відчувалась і любов до нього, і безпосередність, і щирість.

Дуже тепло згадував свого часу про І. Рубчака актор Степан Крижанівський, що працював з ним багато часу в театрі.

«Майже все своє театральне життя, — розповідає він, — Рубчак провів у театрі під дир. Йосипа Стадника. Невідомо,

що їх в'язало, бо вони часто й сварилися між собою, гнівалися, але все трималися разом, і ніколи не дозволив би Рубчак нічого сказати про Стадника, як і навпаки . . . Лисий, огрядний, поважний, робив враження старшого пароха. В неділю ходив до церкви, щоб прочитати «Апостола». Поза тим Рубцьо вічно просиджував у театральній гардеробі, за винятком хіба, коли була якась репетиція».

«Ох, репетицій же він не любив, — підкреслює Крижанівський. — Як тільки почує: «Рубцю, на сцену» . . . — відразу зникає з театру. Стадник гнівався, а потім лагіднішав, бо знав, що таким є Рубчак і ніяка репетиція його не змінить. Деякі ролі Рубчак знав дуже точно, деякі менш точно, а інші так «по-своєму», дещо навіть змінював чи робив свої додатки. А публіка навіть любила і чекала від нього тих додатків і змін у тексті. Це бавило її, а Рубчакові надавало тієї нештучної симпатичності, чого часто не можуть придбати актори дуже високої класи».

— Багато клопоту мав наш Рубцьо, — розповідав той же Крижанівський, — із сценічною обстановкою та декораціями, особливо відколи увійшли в моду т. зв. котари.

— Ну, скажіть, будь ласка, — казав невдоволено Рубчак, — яка різниця, чи цей монолог має відбутися тут, чи там, стоячи чи сидючи, за столом чи перед столом? Головне, щоб він відбувся взагалі, а де, не важно. Ну, а з тими котарами — ціла розпука. Замість поставити хату, як хату, з дверима, вікнами, образами та рушниками, — понавішували тих полотен по цілій сцені, і знай тепер, де двері, а де вікно . . .

І наш Рубчак дуже часто забував, де вікно, а де двері і з тяжкою бідою потрапляв за лаштунки.

Одного разу, — пригадує Ст. Крижанівський, — це було в 1927 році, в об'їздовому театрі під кер. Й. Стадника. Ми заїхали до одного з провінційних міст. Успіх колосальний. Перегравши трохи не весь свій репертуар, вирішили поставити «Хмару» Суходольського.

П'єса мала йти, як бенефіс Миколі Бенцалеві. Часу на репетиції не було, і в день вистави, Беньо (так звали Бенцалю) робить першу й останню репетицію. Рубчак грає батька. Але, як почалась репетиція, Рубцьо знову втік з театру. Ну, він дасть собі раду, хоч і давно не ставили «Хмару». А тому, що декорацій на цю п'єсу не було, то художник Боровик склеїв кільканадцять аркушів паперу, намалював сіножаті і вид на село з церквою, сине небо — і вийшло добряче тло. Хоч вистава була призначена на восьму годину, Рубцьо був уже готовий о шостій, тобто був одягнений і загримований. Проте, трохи хвилювався. Підійшовши до Бенцалю, сказав: «Я ролю знаю добре, тільки скажіть мені, коли мій вихід».

Публіки зійшлося ще більше, як інших разів, бо бенефіс. Бенцаль з примірником в руках суфлює і водночас дає вказівки. Вистава йде з темпом. Рубчак тим часом ходить з цигаркою у своїй вічній цигарничці поза лаштунками і, хвилюючись, раз - у - раз підходить до Бенцалю й питає:

— Беню, вже?

— Ще ні, я вам скажу, як треба буде.

Акція на сцені йде успішно, публіка вдоволена.

— Беню, а може вже? — знову питає Рубцю.

— Ще ні, чекайте.

І знову проходить десять хвилин. Нарешті чути:

— Рубцю, Рубцю, на сцену! — а Рубчак в цей час саме за лаштунками вибиває долонею недокурок з цигарнички.

— Га? — чути у відповідь, і після короткої павзи роздирається паперовий обрій разом із селом і церквою, і на сцену виходить Рубчак. На мить публіка не розуміє, що сталося, але за хвилину вибухають гураганні оплески.

В гардеробі після вистави Рубчак боронився.

— Певно, бо десь позаставляли тими паперами сцену, що чоловік не може дістатися на неї. Але нічого не шкодить — і так били браво, бо мене публіка любить.

— І правда, публіка його любила, — закінчує свою розповідь Крижанівський, — і в неї він один мав такі привілеї. А актори? Акторам і театрові він був конечний, бо він вносив з собою театральну атмосферу, і навіть, як сидів тільки у гардеробі, то з гуртка людей творився театр, навіть більше — творилася театральна сім'я, а він сам просто персоніфікував собою наш театр.

Авторові цих рядків доводилося кілька разів зустрічатися з цим видатним актором. Переважно це траплялося в гардеробі львівської опери, де він, сидючи на стільці, смоктав люльку і часто розповідав про тернистий шлях українського театру в Західній Україні.

Розповідаючи про себе, він казав, що народився у 1874 році, і остання чвірка переслідувала його все життя. В 1894 р. він вступив до театру львівської «Бесіди», до 1904 року мав четверо дітей, 1914 року пішов на світову війну, як Січковий Стрілець, 1924 р. запросили його чехи до Ужгороду до українського театру, а в 1944 році минуло 50 років його сценічної діяльності. Крім того, в тому ж 1944 році, коли йому минало 70 років з дня його народження, він діждався правників.

Бувши одним з п'ятнадцятих дітей у батька, довелося йому самотужки завойовувати місце в житті. Йдучи шляхом співака, диригента, актора й директора театру, він пройшов трохи не увесь шлях історії розвитку нового ук-

раїнського театру в Галичині.

Скільки тих перешкод, успіхів, боротьби, утисків і зневаг довелося зазнати як і йому особисто, так і українському театрові під польською чи московською займанщиною. Рубчак з властивим йому гумором згадує окремі епізоди із свого життя.

Це діялося ще 1896 року на подвір'ї Фортеці в Перемишлі, куди Рубчак потрапив на два місяці до резервових частин австрійського війська. Вишикувавши вояків у дві лави, офіцери почали розгляд особистого складу. Поручник Горецький, відомий пізніше генерал польської армії, стоячи в товаристві ще двох офіцерів, викликав:

— Інтелігенція, виступи наперед!

Але з лави ніхто не виходив. Тоді він пояснив, що виступити мусять ті, хто працює головою. Після цього вийшло трьох: один жид, один поляк і Рубчак.

— Що ти естесь? — звернувся Горецький до жида.

— Я кельнер, — почулась відповідь.

— Геть! — крикнув поручник, і кельнер пірнув у лаву вояків.

— А ти що? — запитав далі поляка.

— Я каменярь.

— Так ти ото така інтелігенція? — розсердився Горецький і звернувся до третього, низького на зріст, але кремезного юнака.

— Я український артист, — відповів Іван Рубчак.

— А що ти там сцене замятал?

— Ні, я оперовий соліст.

— Ов! То ти велика риба! То ти може б нам щось заспівав? — з недовір'ям, усміхаючись, запитав офіцер.

— Прощу, пане поручнику, але коли б хоч не тут, а в казармі.

Трохи згодом, вже в казармі, Рубчак демонстрував перед Горецьким свій голос. З жалю і з амбіції він вирішив таки довести, що він співак. І він гримнув басом з «Циганського барона» — «Гей же, хлопче, руку дай . . .»

Офіцери, очевидячки, не сподівалися такого виконання. Горецький тут же підійшов і, потиснувши руку, сказав:

— А пан ма слічни глос! . .

А наступного дня в рапорті віддав наказ давати Рубчаків подвійну порцію їжі й окреме ліжко.

Так у спогадах виринали окремі клапті давноминулих сторінок життя цього особливого актора.

Оповідуючи знову про колишні труднощі театру, він згадував, що йому пам'ятні ще ті часи, коли по містах та селах не було театрів, а вистави доводилося давати по сто-

долах. Громадянство в ті часи до театру ставилося спершу неприхильно, на акторів дивилося, як на безвірників. Тому велику користь у справі піднесення історично - побутового театру зробили Микола Садовський та Марія Заньковецька, що приїхали з Києва 1905 року до Галичини. Найнявши львівський театр, вони цілий рік безперервно ставили свої вистави як у Львові, так і інших містах.

В ті часи Іван Рубчак разом із М. Заньковецькою грав м. ін. у п'есі «Ой, не ходи Грицю» . . . Він Гриця, а вона — Марусю. Незвичайну зустріч зробили їм у Коломиї туцули з товариства «Січ», прийнявши їх в число почесних членів.

Після їх виступів громадянство прихильніше ставилося до театру, зросли народні пожертви. На вистави стала приходити теж значна частина польського громадянства. І. Рубчак пригадує, як уже по від'їзді Садовського та Заньковецької театр дав кілька вистав у Кракові в парку Йордана і здобув велику прихильність публіки, особливо виставами «Запорожця за Дунаєм», де Рубчак грав роль Карася.

Серед прихильників був і польський драматург Оркан, який після цього написав спеціальну п'есу «Скапаний світ», висловивши бажання, щоб вона пішла спершу в українському театрі. Ця п'еса протягом майже трьох років ішла з успіхом у львівському театрі.

Так український театр здобув собі в Галичині широкую популярність. Недарма дирекція театру зважується одного разу прохати київського генерал - губернатора Драгомірова дозволу на вистави. Одержавши дозвіл, театр їде до Кам'янця Подільського та інших міст. У Кам'янці вистави й концерти проходять з незвичайним успіхом, публіка ставиться так прихильно, що театр раз - у - раз переповнений, актори дістають великі подарунки, а по буфетах міста від акторів театру не хотять брати грошей. Одна місцева книгарня, влаштувавши вечір, запросила акторів дати спеціальний концерт галицької пісні.

— Господи, — говорив, розповідаючи Рубчак, — як той час швидко проминув, лише гарні спомини лишилися по всьому.

Але це не тільки спогади. Життя і діяльність Рубчака — це окремі сторінки історії українського театру Західньої України, творцем якого він був уже з самого початку свого свідомого життя.

Справді, дев'ятирічним хлопцем він уже співає сольо в хорі міста Калуша, а пізніше сам керує різними хорами, стає в числі кращих акторів. Його багатющого життя не можна охопити у невеличкім нарисі. Воно пробігає, мов кадри

справді українського кінофільму у спогадах самого Рубчака. Серед них і зустрічі з Іваном Франком, що нераз був на його виставах, і спільна праця з такими діячами театру, як Курбас, Бенцаль, Крушельницький, і служба в Українських Січових Стрільцях, і безліч ролей, які він грав у своєму житті, і часи вступу московського війська до Західної України.

Якось у 1914 р., пригадував Рубчак, до Чорткова прибуло чимало московського війська. Одного разу Рубчакову квартиру хотів зайняти якийсь офіцер. Увійшовши до кімнати, він побачив багато портретів письменників та гетьманів. Зупинившись коло портрета Мазепи, він раптом визвірився:

— Вибросьте сразу этот портрет!

Але Рубчакові пощастило обдурити москаля, сказавши, що це не його квартира.

— Ну, тоді аберніте ево ліцом к стенке!

— А чим же він тоді дивитиметься на вас? - дотепно запитав артист.

Москаль не знав, що відповісти і обурено пішов геть.

Цілком інакший випадок трапився Рубчакові рік пізніше.

Це було влітку 1915 року в Тернополі. Коло театру зупинився полк кубанських козаків. Полковник, викликавши директора театру, запитав, чи не могли б актори відразу дати виставу для кубанців, що зупинились у місті переїздом. Директор театру, яким тоді був саме Рубчак, охоче прийняв це несподіване замовлення і подав для вибору репертуар. Перебігши очима список, полковник вибрав «Невольника».

— Може це буде дуже патріотична? . . . - запитав директор.

— «Невольника»! — аж викрикнув полковник.

Заплативши тут же 600 карбованців за виставу, він наказав козакам зайти до театру. За годину п'єса почалася. Чарівна пісня бандуриста, якого грав сам Рубчак, вдарила буревієм по залі театру і багатьом кубанцям заглянула в серце.

. . . Я сьогодні щось дуже сумую,

Про козацьку долю згадав . . .

Але перед третьою строфою кобзареві блискавкою митнула думка: співати далі, чи ні?

Та щось нестримне вмить перемогло вагання, хоч серед військових могло бути багато ворогів України, і пісня гриміла далі:

. . . Ти воскреснеш моя Україно,

В своїм блиску і славі своїй . . .

— Співаю, — пригадує Рубчак, — а сам поглядаю на полковника, що сидів у першому ряді, і помічаю, як у нього по щоці покотилась сльозина.

Коли п'єса закінчилась, зала здригнула від оплесків. За хвилину за лаштунки зайшов полковник і міцно стиснув ко-

Ззареві руку.

— Так оце ви такий москаль? - запитав Рубчак.

— Тихо, — зупинив його полковник і додав: Дай, Боже, щоб ваша дума здійснилась.

Багато і ясних сторінок зринуло у пам'яті Рубчака. Як один з кращих моментів у своєму житті згадував він час перебування театру в Тернополі. Це було вже в 1917 році. Почалася революція. Використовуючи момент, вирішили відзначити роковини смерті Івана Франка. Для цього проведено підготовчу роботу. З двох повітів прибуло кругло 5,000 дівчат в українських одягах і приїхало 600 членів «Сокола» — селян верхи на конях.

Після чудового концерту - академії організували похід по місту. Одягнувши всіх хористів в козацькі одяги і позичивши коней, Рубчак їхав на білому коні в одязі гетьмана з булавою в руці. Величний похід супроводила урочиста пісня «Ой, у лузі червона калина». До походу прилучилось п'ять українських полків, що верталися з фронту, з п'ятьма оркестрами.

— Довгий час; — говорив Рубчак, — я не міг опам'ятатися, такий величний був цей похід, таке незвичайне було національне піднесення.

Так звучать окремі сторінки життя й діяльності корифея української сцени Івана Рубчака.

РОЗМОВА ДВОХ ПАННОЧОК

Дружній шарж

Кажуть той співак Андрій
Зветься Теплий? Та не вір:
був у клубі він сьогодні —
рухи й погляди холодні!

В клю-ю-ю-бі?!! Ти ходи на «мечі»,
Там побачиш інші речі —
Він там біга, палко дише,
Австралійську будить тишу
Оксамитним баритоном
на якихсь півсотні гонів . . .
Хто отам його побачив,
Скаже: Теплий є гарячий!

Г. Чорнявий

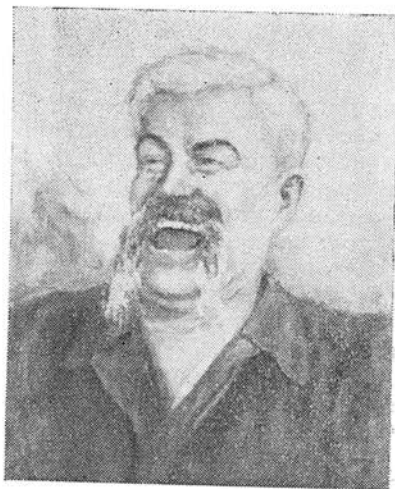
МИСТЕЦЬ В. ЦИБУЛЬСЬКИЙ

Серед мистців, що разом з нами прибули на австралійську землю і тішать нас своїми працями, одно із почесніших місць належить і нашому землякові В. Цибульському. Мистець з вищою освітою. З перших днів приїзду до Австралії влаштовує виставку своїх праць у таборі Бонегілла (1949 р.). 1950 року бере участь у австралійській виставці в Олбурі та в Канберрі, а 1951 року — у пересувній виставці праць новоавстралійців, де на чолі українського відділу по всіх головних містах Австралії мандрував наш талановитий земляк графік Леонід Денисенко.

1952 року В. Цибульський **БАНДУРИСТ ОЛЕКСІЄНКО** влаштовує другу власну виставку праць у Джілонзі, де було продано 6 картин з українською тематикою.

1953 року редакція газети «Геральд» влаштовувала також виставку картин, де брав участь і наш мистець В. Цибульський. Рецензенти тепло відгукуються про майстерність праць нашого земляка.

Відродно відзначаємо й той факт, що В. Цибульський не цурається українських мотивів. Тепер він працює над портретами Квітки Основ'яненка, Івана Мазепи, Т. Шевченка та Івана Франка.

В. Цибульський

БАНДУРИСТ ОЛЕКСІЄНКО

Олія. 1948.

Дмитро ЧУБ

ВІДПОВІДЬ НА ЛИСТ
(Г. Чернобицький, замість дружнього шаржу)

Знаю я Ваш гнів на мене,
Нахваляння і погрози,
Тому взяв я серце в жменю
І тремчу, як від морозу.
Але що поробиш, вдієш,
Коли дні летять, як в човні . . .
І кружляють мої мрії,
Мов чайки Ваші в Квінстовні.

Та чого бояться знову?
Маю тут безпеку повну,
Навіть стрільна атомові
Не досягнуть із Квінстовну.

Бо живу далеко в хащах,
Де ліси хоронять спокій . . .
То ж сховайте, мабуть, краще
Гнів свій гострий, чорноокий.

А як стріну в хащах диких
Вашу чайку легкоперу,
Передам Вам лист великий
Я на клаптику паперу.

І як він, прогнавши хмари,
Принесе до серця тишу,
Ми, напевно, незабаром
Мирний договір підпишем.

УКРАЇНСЬКИЙ ХОР «ЧАЙКА»

Серед кількох українських хорів, що часто тішать наше серце рідною піснею в Австралії, одно з почесних місць посідає мельборнський хор «Чайка» на чолі з диригентом Ст. Коренем. Організувався він на початку 1952 р., а його першими ініціаторами та творцями були інж. П. Стеценко, mgr. Куціль та І. Клодзінський, які й досі є активними членами хору.

Спершу він був мішаним хором, а пізніше став лише чоловічим. Чисельністю він невеликий (на початку було 13 співаків, а тепер має 20), але своєю впертою працею досяг гарних успіхів.

Хор «Чайка» завжди бере участь в громадських концертах, святах та академіях, а також дає самостійні концерти як для української, так і для австралійської публіки в Мельборні та околицях.

Хор «Чайка» гідно репрезентує українську пісню в Австралії і на міжнародних концертах, а також брав участь у великих концертах з нагоди поїздки королеви Єлисавети II в Мельборні 1954 р. та записав декілька пісень на грамфонні платівки.

Хор «Чайка» під проводом диригента Степана Кореня працює наполегливо далі над собою, щоб нести красу української пісні до своїх слухачів у цій далекій Австралії.

Хор «Чайка» під кер. диригента Степана Кореня. Мельборн. Передній ряд, зліва: пп. М. Глуховець, В. Феделес, В. Денес, С. Горько, О. Павук, Ст. Калужний.

Задній ряд: В. Коваленко, І. Гнатів, О. Куціль, А. Маланюк, В. Іванко, М. Стратій, П. Стеценко, Євг. Радивил (тепер голова хору) та І. Клодзінський. Посередині диригент хору Степан Корень.

ЯРОСЛАВ БУЛКА

Ім'я Ярослава Булки - нашого невтомного танцюриста і керівника ансамблю народнього танку при СУМ-і — вже відоме не лише українцям Вікторії, а й багатьом чужинцям та австралійцям.

Кому ж не сподобається наш меткий український гопак, якого із глядачів не захопить невмирущий запорожець, що з блиском шабель у шаленому герці з вітром проходить по сцені? Недарма ж нещодавно на міжнаціональному концерті - конкурсі наш сумівський ансамбль на чолі з Ярославом Булкою дістав другу премію (перша присуджена за спів) на мельборнській сцені.

І хоч наш танцюрист виглядає ще зовсім молодим, він має за собою вже чималий мистецький шлях. Ще в Західній Україні закінчив два курси танків, де вчили найкращі учні найславнішого нашого танцюриста Авраменка.

Пізніше Ярослав Булка організовує групу народнього танку і бере участь в організації «Сокіл» та виступає на різних імпрезах, концертах, академіях.

Опинившись на еміграції, в Чехословаччині, наш танцюрист і тут створює групу укр. танку з чехів та українців і виступає в окремих містах в Судетах.

В Австралії сумівський ансамбль народнього танку мав уже понад сімдесят виступів не лише в Мельборні, а й далеко поза його межами, зокрема в Джілонгу, в Елорні в Бонегіллі, а свого часу навіть і в Канберрі.

Під час приїзду королеви Єлисавети II Ярослав Булка з своїми танцюристами та групою ньюпортських школярів в підготовці пані М. Сороки — мали найбільше успіхів. Тисячі глядачів були захоплені чудовим українським танком.

Наші танцюристи на чолі з Я. Булкою систематично беруть участь в академіях, концертах, виставах. Один з останніх успіхів — це участь в опереті «Майська ніч» в постанові Музично - Драматичного Театру - Студії при ОДУМ-і.

Закінчуючи цей маленький огляд, бажаємо нашому завзятому танцюристові Я. Булці ще більших успіхів на рідній сцені. Наш рідний танок — велика зброя у популяризації українського мистецтва і українського імени.

Сумівський ансамбль народнього танку під кер. інж. Яр. Булки. Горішній ряд зліва: Р. Гевко - гармоніст, І. Кривинь, М. Євсєєвський, - В. Коваленко, І. Чучман, О. Булка - скрипак. Середній ряд: Я. Кутний, Р. Штереф, К. Юрчишин, інж. Я. Булка - керівник, Е. Фещук, Л. Гіммельрайх, П. Сянський. Перший ряд (долішній): Г. Лиходій, М. Юрчишин, Л. Осадчук.

Фото І. Святківського

АРТИСТОВІ Р. ВАСИЛЕНКОВІ

Дружній шарж

Нехай хто хоче гра Зевеса,
А Ваша роля — Аполона.
І коли спуститесь з небес Ви,
То вже Вам будуть бить поклони
Земні богині . . .
Вічно й нині . . .

Г. Чорнява

С І Н Г — С І Н Г (На святочних танцях у чорношкірих)

Тубільці Нової Гвінеї танцюють і співають при всяких нагодах, а, головне, на кожную врочистість мають свій рід танків і співів. Найчастіше танки являються проявом радості чи виразом якоїсь подяки природі, сонцю й місяцю. Але, крім радісних танків, тубільці мають і понурі танки, які танцюють при похоронах ближнього, або танки добрих чи злих духів. Викликування та проганяння духів завжди пов'язані з кожною врочистістю, а забобонні тубільці не були б задоволені, коли б якенебудь їхнє свято не почалося та не закінчилося б у присутності — як тубільцям здається — «вищої сили», тобто «духів».

Місіонери, розпорошені по всіх закутках Нової Гвінеї, дещо досягли на культурному полі, але тільки до тої міри, що тубільці викликають духів тепер лише потайки, бож кожна віра, без різниці, багато із тих, хоч і добрих духів, не визнає та забороняє.

Тубільці мають для танку і музики спеціальний вроджений талант. Їхні пісні переважно сумні та мелянхолійні. Співають, як і по цілому світі — про любов, зраду й надію, а супровід гітар та своєрідна мелодія ще глибше розкривають душу та вдачу тубільців.

Якщо співає молодий тубілець поблизу хатини, де перебуває та, з усіх найкраща, ви чуєте лише лагідне вібрування, але в його співі почуєте й гомін моря, і стогін вітру, і шепіт джунглів, і запах та красу тропічних ночей. Найчастіше чоловіки співають без жінок, а найлагідніші голоси мають хлопці 12 - 14 років. Співають також жінки, і їх природні голоси, повні сонця та очікування. Крім танків і співів, що відбуваються щосуботи й неділі, є ще так звані Сінг - сінг, що відбуваються при повному місяці. Найважливіший Сінг - сінг відбувається на Різдво. Оцей Різдвяний Сінг - сінг має велике значення. Для християн це є добра нагода прославити народження Христа, але й для тубільців 24. XII є найважливіший в році день, - коли кожний із тубільців знає, що він постарів на один рік.

Хто перебував на Новій Гвінеї, той знає, що на поставлене тубільцеві питання, скільки йому літ, - він найчастіше не дає відповіді. Але коли запитати тубільця, скільки він має Різдв (Крістмасів), - тубілець відповість звичайно стільки, скільки маю пальців на руках, на одній нозі, та ще половину на другій нозі. Якщо тубілець старий, а його волосся біле, він

не радо говорить про свої літа, тому, що жодний з них не знає, скільки йому пробігло тих Різдь, і тому жоден білий не буде здивований тим, коли йому такий старик скаже: «Я старий, моє волосся біле, як молоко, не знаю, скільки маю літ, оце все, що можу вам сказати».

Різдвяний Сінг - сінг на острові Манус в 1950 році був вельми бучний. За три дні до святкування, тубільці з'їздилися з малих і більших острівців, щоб разом відбутися Сінг - сінг.

Приїхали теж тубільці із Західного острова на своїх дивовижних каноях (човнах), що привернули до себе увагу всіх білих. Ці каное були надзвичайно великі, а зсередини виліжені найкращими мушлями, що мають назву «золоті вуста».

**Дівчина Нейві з рибиною.
Острів Самарай. Папуа.**

Тубільці із Західного острова - надзвичайно гарні люди, колір їхньої шкіри кавовий, риси обличчя інтелігентні й делікатні. Особливо привабливі жінки того острова. Вони мають довге хвилясте волосся, палкі іскристі очі, малі, червоні вуста, а їхні руки й ноги такі малі та гарні, що кожна з них під час ходи нагадує вроджену танцюристку.

Тубільці з островів Понам, Бундуралас та Пітілю також прибули урочисто, прикрашені, як личить і належить на Різдвяний Сінг - сінг.

Кожне плем'я прилучалося до племені та спільними силами прилагоджували велику площу для танків та спільної врочистості. В той славний щедрий вечір природа теж сприяла тубільцям. Помалу темніло, веселі гурти набли-

жались до площі, де мало відбутися Сінг - сінг. Місяць вирінув з білявих хмарок і щиро всміхнувся до всіх. Серпанок місячного сяйва посріблів усе, куди тільки досягли його поцілунки. Розквітла пунціяна запалала червоним полум'ям, а ніжні саритари розхилили свої корони, як розпущене волосся дівчаток. Зелене листя касурини зашуміло на хвилину, а потім затихло і вслухалося в тропічну ніч.

Скільки тут краси, а скільки різноманітних звуків, що долітають з близьких джунглів! Тут і сміх папуг, що нагадують крики пустотливих хлопців, і дзенькіт цикад, і безупинний хруст кастаньет, що витворюють діти лісу, своєрідні пташки, то долинає жаб'ячий концерт, що тільки цієї ночі почали свій галас.

Та ось упали перші звуки там - таму. Завирували і понеслися, а танцюристи й танцюристкі вже готувалися до танку.

Кожне плем'я розклало власний вогонь у своєму танковому колі. Кожне плем'я мало свій барабан, і музиканти з нетерплячки вже підкидали свої палички та радісними вигуками викликали танцюристів до виступу.

Перший спільний танок був Манус - Лоронгон. Він був привітом для всіх тих, що приїхали. Чоловіки припоясали свої ляп - ляпи припинками, зіп'яли їх так, що утворили з них своєрідні штанці. А ззаду потім прикріплювали пальмові листки, що нагадували довгі стрічки. Ті стрічки були прикрашені мов різдвяна ялинка. Тубільці на ці стрічки поначіплювали все, що їм впало в очі — яскраві кольорові шматки шкла, ракові ніжки, риби тощо. Волосся того вечора у тубільців було спеціально причепурене, бо кожний цілий рік збирав пір'їнки і пір'я, щоб гідно виглядати на Різдво.

Жінки також не лишилися позаду. Кожна мала нову трав'яну спідничку, кожна мала засушену квітку радості в розпущеному темному волоссі, а деякі, щоб бути привабливішими, простромили через носову перетинку ікли вепрів. Старші жінки, що охоче пильнували вогню, навішали до вух порожні металеві пуделочка з сигарет та в приятельській розмові одна одній поправляли шнурочок на наушницях. Діти, що сьогодні були натерті кокосовою олією, навішали на себе все, що ще лишилося після старших, та, крім того, кожне дитя мало на шиї віночок квітів.

Танок Манусу був гарний, тому що всі танцювали разом.

Чоловіки в першому колі, а жінки в другому. А зовсім голі діти також дотримували ритму барабанів, як і їхні матері та батьки. Що швидше бубнів бубон, то радісніші були їх обличчя. І танцюристи аж летіли напередки, ледве торкаючися землі. По закінченні танку з усіх закутків відгукнулися в один такт там - там і почали танцювати всі.

Тяжко сказати, який танок був з усіх найкращий, тому що кожний танок має в собі щось приємне і символічне. Але танок відірвання від землі є дійсно винятково гарним танком. Стилевий одяг начальника, що мав на голові тяжку корону, прикрашену пір'ям райського птаха, був чудесний. Сонце, місяць і зорі, що прикрашали цього достойника, були високо мистецького виконання. Сам танок був виявом пошани та

дяки природі. Танок вояків (бійців) в силі захопити спортсменів і вояка, і цікаво, з якою точністю тубільці виконують свій танок. Танок Ітамбу є танком молодих невинних дівчат, він був одним з найкращих: з легкістю метеликів викручували молоді красуні своїми лискучими в'юнкими тілами. Червоно забарвлені грудні бородавки світили молодістю та свіжістю, а тугі груди блищали в місячному сяйві, мов бронзові помаранчі. Білі квіти з пір'я на дротах танцювали рівночасно з танцюристками. Спіднички з білої трави розхилилися, а босі ніжки ледве доторкувалися землі. До танку Камбу пригравали музики, а хлопці супроводили його ще й співом.

Темп танку ставав все швидшим та швидшим, а закінчився тим, що всі танцюристи збіглися навколо вогню. Наче за наказом, всі вони стали навколяшки навколо вогню, відчепили свої білі квіти з поясків та з радісними вигуками вкинули їх до вогню.

А тимчасом на різках до золотавого кольору допікалися молоді веприки, личина, риба, раки, солодка картопля, банани та все, що дали від свого багатства джунглі і море. Великий барабан оголосив перерву, всі разом працюють для спільної вечері.

Тубільці розіклали по площі, де недавно танцювали, листя та з усіх сторін приносили садовину, горіхи, а головне — сине бетельове листя з оріхами. Спечене м'ясо краєв на шматки сам Люлювай. Кожне плем'я мовчки відносило собі те, що йому Люлювай приділив. Можна було захопитися спостерігаючи, як тактовно та велика гостина поводитися, і хоч при їжі вони плямкали і облизували свої пальці, а також їли разом із своїми голодними псами, та все ці, т. зв. напівдикі люди трималися з правдивою гідністю людини. Ніхто з них не дивився, чи його сусід не потягнув більшого шматка, ніхто з них не

Дівчина - папуаска Кіяморе, танцюристка із Західного острова.

виявляв ненажерливости. Більше того, навіть діти вичікували терпаче, доки їм батьки чи матері не дадуть їсти. Лише цілі гурти псів увесь вечір ненажерливо метушилися навколо вогню та гризлися за шматки м'яса.

Та ледве танцюристи скінчили вечерю, як хлопці з острова Пітіло почали співати жартівливу пісню про хлопців з Ленію. Всі хлопці щиро сміялися, а за хвилину почали всі разом співати Різдвяну пісню. Співали чудесно. Та як би був здивований автор пісні, коли б побачив, як під цю побожну різдвяну пісню шість хлопців затанцювали танок, який самі називали «Тубільна Ніч». Поміж співом почався «танок духів», який виконували голі чарівниці. Ці чарівниці виглядали справді дуже дивно: крім бананового листка, на тілі не було нічого. Їхні тіла й обличчя були помальовані білим вапном, а ребра якоюсь червоною й чорною фарбою. На головах вони мали чаки (рід чалми) з трави, які їм раз - у - раз сповзали на очі. На тих чаках мали різні прикраси: сокири, шматки іржавої бляхи, скручений дріт, уламки шкла, пляшечки, риб'ячі голови, крокодилячі ніжки тощо. На шиї вони мали різні кістки - від найменших до найбільших - і хоч дехто з них говорив, що це кістки звірят, то все ж таки можна було розпізнати, що між ними є й людські кістки.

Танок почався повільним темпом. Лише кістки злегка хрустіли в тій тиші, що запанувала навколо. Та коли затанцювали так звані закліначі, темп швидкошав, танцюристики дуже захрустіли кістками, почулися шалені скреготи і квиління. Цей танок залишає для незвичного ока негарне враження, але тубільці його люблять.

Як соняшне проміння на травневій гілці, так виступили дівчата з Західнього Острова. Їхнє довге синьо - чорне волосся замерехтіло в повній красі у відблиску вогнів; замайоріли яскраві барвисті вінки квітів на шиях, заметушилися розкішні маленькі ніжки. А гітари видобували найтужливіші мелодії — для тих, що їх розуміли, для тих, що потонули в красі свого рідного п'яного танцю.

Ніч поволі поступалася тонкому світанкові. Птахи своїм щебетанням уже зголошували його наближення, а зволожена трава прохолоджувала стомлені тільки дітей, а там - там повільним темпом уривчасто вибивали останні такти танцюристам.

Білі гості давно відійшли до своїх хат, щоб спочити від нестримного бубоніння там - тамів, що аж збурювали нерви, не даючи заснути.

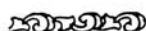
Нарешті сонце вирвалося з-за хмар і золотом замерехтіло на хвилях моря. Коли воно зійшло, жоден уже свідомий тубілець не танцюватиме своїх танків. І тубільці розходилися

по хатах, щоб і собі спочити і бути готовими до двох подальших ночей.

Кожен народ по-своєму святкує і прославляє народження Христа, але ця вродистість цих чорних, таких простих, чарівно - привабливих тубільців, була чимсь надзвичайним.

В їхніх серцях, разом з усім світом, співало:
«Бог Предвічний народився».

З чеської мови переклав Ярослав Булка.

Сцена з оперети «Майська ніч» у постанові Музично - драматичного театру — студії при ОДУМ - і під мистецьким керівництвом арт. Марії Мартинюк. Мельборн.

Фото І. Святківський

Микола ЛАЗОРСЬКИЙ

ПРОФЕСОР В. ЩЕПОТЬЄВ

Професор В. Щепотьєв - полтавець. Вчився в тутешній семінарії і закінчив Петербурзьку Духову Академію з золотою медаллю. Педагогічну свою працю розпочав у Полтаві ж, в семінарії, де викладав західно - європейську літературу, куди було вмонтовано і літературу московську. Читати лекції з літератури української не було чого й думати, оскільки ця дисципліна була під суворим ветою Валуєвського декрету.

Сам ректор семінарії пильно стежив, щоби його «пітомці» семінаристи не захоплювались творами «мазепинських» письменників або, боронь Боже, не говорили між собою «сялянською мовою». Той же ректор доручав своїм помічникам стежити за такими підозрілими лекторами, як Щепотьєв, Ризенко, Сенявський або Пильчиков.

Щепотьєв студював українську народню пісню виключно вдома, приватно і тільки з року 1905 мав змогу виступати перед українською громадою прилюдно. Згодом став одним з ініціаторів жвавих й цікавих нарад членів Полтавської Архівної Комісії. Комісія видала місячник - журнал тої ж назви, в якому брали участь передовсім такі фахівці як Щепотьєв, історик Павловський, археолог Рудинський, лікар Мальцев, статистик Ротмістров, історіограф, знавець старої Полтави Падалка, агроном Королів. Через якийсь рік - два Щепотьєв нав'язав контакт з харківським професором Гагалієм, пізніше з професором Сумцовим і молодю ще тоді аспіранткою, здібним і вдумливим ерудитом Н. Дворянською (пізніше - Мірза - Авак'янц). Група ця редагувала журнал «Минувшина», де містились цікаві шкідливі статті та новини з різних галузів науки не лише в Україні, а й з усього світу.

Професора Щепотьєва я знав добре ще в перші роки його педагогічної діяльності. В Полтаві його називали «українським Піроговим» за чуйність, толеранцію, багатство знання й скромність. Вперше почути його трапилось на весні 1905 р. в Українському Клубі, де він читав реферат «Про Українську Думку». Я був дуже здивований лектором. Говорив він мовою ніби простою, але водночас доткливою, насичуючи її глибоким змістом, та рівною панорамою давньої давнини нашої Землі. Авдиторія слухала лектора, затаївши подих: на крилах історичної правди він переносив нас в імлі віків, в добу Сагайдачного, Сірка, Наливайка й Дикого Поля пишного влітку й таємничо - похмурого восени, в добу бойових кличів, несамовититого гону буджацької орди, ніжного плачу

«білого ясирю», завадіяцьких пісень полків Ландскоронського, двобоїв з яничаром. Лектор був правдивим поетом.

Лектора нагороджували рясними оплесками. Щепотьев завжди лагідно посміхався очима, робив ледь помітний рух й по волі сходив з катедри. Молодь його любила. Щепотьева знала вся інтелігентна Полтава, усі нетерпляче чекали нової його лекції. Час від часу на дверях клубу ясніла коротка оповістка, написана самим референтом. І в призначений день зала була завжди повна. Щепотьев читав лекції частіше про думу, про пісню, пов'язуючи зміст їх з тими вікопомними подіями, які творили нашу яскраво - гранчасту історію. Розбурхував любов до рідного краю, до рідного міста в різний спосіб, принагідно. Казав: на кожному кроці пломеніють сліди нашої давнини. Ось тут їздив на вороному Мазепа до свого полтавського палацу, що на соборній площі, а он там стояла аж до 1801 року крулівська вежа - біля неї було поранено шведського короля Карла XII. Мазурівським шляхом, що на Подолі (у Полтаві, як і в Києві є Поділ) козаки гнали на Січ косяки диких огирів. На Коломійській вулиці, недалеко від семінарії стояв перший український театр; його директором був наш славний поет І. П. Котляревський, а «Наталку - Полтавку» грали там же артисти трупи Штейна і в головній ролі виборного «подвизався» Щепкін.

Найбільшу увагу професор приділяв пісням: він їх збирав по всій Полтавщині й Київщині, заглядаючи принагідно в далекі від залізниць села та самотні хутори. У нього таких визбираних пісень було декілька грубих зошитів; до кожної з них писав коментарі з вичерпною ясністю, систематизував й збирався видати якщо не в Києві, так закордоном. То була його улюблена робота, над якою він сидів роки аж до часів, коли вибухла війна, а слідом за нею і «всеросійський хаос». Скоро було знищено семінарію і професор Щепотьев виїхав був до Харкова, але не надовго: його тягло до рідного міста, до Полтави, де безвиїздно жила його родина. Тут його запрошено до Університету (по вулиці ім. Островського), де він читав літературу аж до приходу большевиків. З цього часу професор занедаб педагогічну роботу і в роках 1923 - 24 я здибав його вже в музейному архіві. Там, у затишку, ми оглядали старі архівні справи. Часи були важкі, понурі, голодні й холодні. Ми жували принесені з дому сухарі, запивали «чаєм» з листя порічок й нотували поживклі від часу рештки «Рум'янцевського перепису», або вилучали старі манускрипти, які в той чи інший спосіб давали матеріял до історії Полтави. Такий документ ми старанно студіювали, записували в журнал і окремо робили для себе нотатки. Роботою керував пан Кротевич, колишній член Округового Суду, піс-

ля панотець Автокефальної Церкви (забито більшовиками). Він поблажливо дивився на нашу працю і сам приносив нові стоси спорохнілих манускриптів. Удвох брались розбирати те, чого не бачив тут ні Костомаров, ні Павловський, ні навіть Гантишин - Каменський або історіограф Падалка. Мріяли відновити історичний музей, віддали до музейних «фондів» деякий фолкльорний матеріал, асортимент старих козацьких люльок, дещо з нумізматики . . . Що сталося з усім тим «фондом» — не знаю.

Так чи так, а днів кропітної муравлиної роботи в архівних кімнатах я ніколи не забуду. Не забуду ніколи й розмов, коли ми - четверо - я, Щепотьєв, Кротевич і зичливий, бородатий Ризенко (вчитель музики) збирались в перерву до гурту. Тут, серед стосів справ й важливого духу цвілі, притишено, щоб була хто не почув гуторили. Оптиміст Ризенко потішав і доводив, що «так» довго не буде.

— Лиха іскра поле спалить, сама щезне, - стукав він герлигою по підлозі й підіймав догори густу брову.

Щепотьєв тільки зідхав.

— Я нічого не можу розглядіти в цій густій імлі божевілля, - казав він тужно. — Бачу криваву вакханалію. Накази того татарина (Улянова — Леніна), того поляка (Держинського) безпрецедентний садизм в історії людства . . . Це щось більше за Марата, жахливіше за Фуко . . . Ризенко схилився до вуха бесідника й, підіймаючи ще вище брову, хрипів: — Я скажу вам, ще почуємо про нову Шарлоту Корде. Злетить, скоро злетить на землю новий «Анти-месник» (так називали Ш. Корде втікачі до Кобленцу).

— Спекаємось усіх червоних маніяків, - казав він уже на порозі архіву й поволеньки сунув додому.

Працювали ми в архіві щось з півроку. Професор в останні дні був мовчазний, неговіркий. Марудна робота нотаря старих актів робила його кволим. Використати багатий матеріал не можна було й думати: не ті часи наспіли. Я бачив, що й мені треба було якось тікати відсіль. За цей час з архіву вже пішов Кротевич, перестав ходити Ризенко; скоро я довідався, що він тяжко занедужав, лежав на самоті, самотньо і помер від голоду (1923).

Одного дня Щепотьєв прийшов до архіву дуже пізно. Сів до столу і схопився обома руками за голову . . . так сидів довго без руху, без слів.

— «Фініта ля комедія!» — шепотів він понуро й повісив капелюха на цвяшок.

Я не розумів і дивився злякано.

— Здається кінець моєму нотуванню «Рум'янцевських па-

перів», - відрік він на мос німе питання і сунув мені газету.

Була то місцева газета. Кидалася у вічі підвальна стаття «Розкритий Злочин», старанно обкреслена червоним олівцем. Писалося там про запільну роботу місцевих українців («бандитів»). Фундатором організації ніби був директор гімназії професор Примо, головними діячами - артист Ніковський, статистик Лойко, урядовець Глушко, згадувався військовик Тютюнник і ще кілька невідомих осіб. Усіх було арештовано. Згодом писалося там же про розстріл усієї групи «змовників». В статті згадувалось кілька разів ім'я професора Щепотьєва, як надхненника «петлюровських синьожупаників і погромників». Я уважно прочитав статтю й мовчки глянув на професора. Він теж мовчав.

— Коли згадали в газеті — борикатися годі, — шепнув він нарешті. Тікати немає куди, а коли б втік, то наразив би родину на жакхливу небезпеку.

— Що ви думаєте тепер робити? - спитав я.

— Що робити? Буду чекати, як віл обуха - і він гірко всміхнувся. Большевики зараз, після аристократії, взялися за українську інтелігенцію. Багато нас загине, - якимось, ніби пророкуючи додав він. — «Фіят юстіція пегеат мундус» — такий тепер девіз чекістів.

Працювати він вже не хотів й швидко пішов додому, смертельно стурбований долею своєї родини. Він ніжно любив сім'ю (дві доньки й дружина). Через три дні його арештували, а через півроку я довідався від його старшої доньки і про суд над професором. Направду не було ніякого суду: Щепотьєва вислали далеко на Північ, близько до Полярного Кола на 5 років.

В ці божевільно тяжкі роки, роки страдницькі найкращих синів матері - України не було й мене у Полтаві, не було і в Україні. Тим же тернистим шляхом і я пішов на Північ аж до морозливого понурого острова Вайгача. Був і на узбережжі Полярного океану, бачив скрізь наших людей, багато бачив, немов уся Україна переселилась сюди. Та проте професора Щепотьєва ніде не здибав. Наче у воду впав.

Багато років минуло, заки я нарешті дістався знову до рідної Полтави. І тут, несподівано зустрівся з дорогою мені людиною. Здибав я професора Щепотьєва у письменника Коваленка, було то надвечір тихого, липневого дня. Я не впізнав його: це був великий дідок з довгою білою бородою, запалими щокима, блідим, виснаженим обличчям. Тільки очі не згасли, - були ті ж лагідні, спокійні.

— Сподобив Бог зустрітись з старими земляками, - казав він, обіймаючи мене. А у самого на очах блищали сльози.

— Здається, не бачились ми щось більш п'яти років, - від-

рік я, сердечно потискаючи руку професора.

— Здається так, - всміхнувся він, - чекісти щедрі на надбавки, не бачились прецінь десять літ . . .

І він тяжко зідхнув. Сидів згорблений і весь час кахикав. Бачив я зламану, скалічену людину. Я спитав, що він думає тут робити. — Мабуть нічого . . . Перекотиполе докотилось до краю, далі немає куди, хіба до ями.

Він помовчав трохи і додав:

— Думка їхати до доньки . . . У Гадячу вона лікарем. Там хочу спочити, набратись сяких - таких сил. Що тепер роби-тимеш? Старому тільки лежати на печі та унукам розповідати про Колиму, але . . .

І професор безнадійно махнув рукою.

. . . Не повірять! Скажуть: бреше старий дід, розказує казки. А ви ж як? — мляво спитав мене.

Я теж махнув рукою.

— Чув . . . чув . . . Казки, казки! — шепотів він, низько схиливши голову: — Шкода, нема кому розказати: розкажеш - довідається ЧеКА і знов Колима, а може що й гірше.

Коваленко весь час сумно мовчав. Тоді зняв з кілочка бандуру, став перебирати струни й тихенько заспівав:

Зажурилась Україна, що ніде прожити:

Витоптала Орда кіньми маленькії діти.

Ой маленькі потоптала, великих забрала,

Назад руки пов'язала, під хана погнала.

Професор слухав і хитав головою.

— Так, так, - шепотів він. — Яка . . . правдива пісня! П'ять віків тому чужинці знущались над нами і сьогодні . . . чужинці мордують нас . . . Орда . . . чужі люди ласують на нашу Землю . . . витереблюють нас і наших малих діточок . . .

Тижнів через два він виїхав до Гадячу (на Полтавщині повітове місто). Від знайомих я знав, що професор жив у доньки відлюдком, заховався у затишок глухого міста, де колись розкошувала Леся Українка. Він принишк, замовк і жив на самоті, не хотів нікого бачити та й сил вже не було навіть привітати будь кого в закутку. Професор вчащав тільки до єдиної кладовищенської церкви, гуляв дома у садочку та іноді порпався в старих зошитах. Писати не хотів, бо добре знав, що його пильнує ЧеКА - ГПУ й кожного разу сподівався трусу. Він був на обліку большевицької агентури. Так спливали дні, тоскні, журні, без будь - яких світлих перспектив, блідих надій. Навпаки - з дня у день ходили по місту грізні чутки про якісь нові драконські порядки, нову чистку, нову незвичайну масакру . . . І справді такий моторошний час насунув, як чорна ніч, укрит жажом всю Україну. Настали вікопомні, прокляті знедоленим народом дні «ежовщини».

Були то дні «безкровної гільотини». В один з таких днів забрали знов професора Щепотьєва. Не арештували, бо не було за що арештувати кволу, немічну людину, а просто забрали, привезли до Полтави й удруге після десяти років заслання кинули до в'язниці. Відомий полтавський кооператор Савон - Фісун, якому чудом пощастило вирватись з полтавської катівні, докладно розповів мені про страдника - професора.

— Сидів він зо мною в камері, де нас було більш десятка в'язнів. Кожного викликали окремо і не щодня. Що таке чекістський допит? Чекістський допит - то ті страждання, ті фізичні муки, які міг зобразити на своїх полотнах хіба лише славнозвісний Гоя, або розповісти Ламартин в своїх мемуарах про французьку революцію. В кожному ЧеКА був свій Фуко (Фуко - кат - садист часів гільотини). У Полтаві такий. Фуко теж був, правдиве ім'я його Блят. Коли кого брали на допит, того брали під руки непритомним: кожен добре знав як Блят вміє мордувати, кожен думав чи сьогодні заганятимуть під нігті голки, а чи будуть прищіплювати пальці дверима, або забивати цвяхи в спину. З професором Щепотьєвим робили трохи інакше: він мав бороду і на допитах кат виривав по довгій волосині з його бороди . . . Волосину за волосиною, скільки часу тривав допит. Приводили його назад спухлого, скривавленого. Стояв довгий час очманілий, тоді з розпачу, ридаючи й хлипаючи, бився головою об стіну, його розраджували, як могли, клали компреси й нишком плакали. Одного разу його взяли знов на допит, мабуть вже сотий раз, коли борода була вже «мефістофельська». Назад він вже не повернувся. Зникла без сліду в «блатовських катівнях» світла людина, гордість українського народу.

Я слухаю жажливу повість старого кооператора про мученика - професора Щепотьєва й мимоволі пригадав Шекспіровські слова:

«Життя - казка і казку ту розповів божевільний».

Т. МИСЮК

Український маляр, приїхавши до Австралії зразу взявся до пензля. Працює над портретами, краєвидами, натюрмортами. Виставка його картин відбувається в Мельборні, далі дві в Аделаїді. Він також посилає свої картини на виставки до Сіднею. Там його «Син українського козака» була нагороджена почесною грамотою.

На першій же виставці фірма «Данлоп» купила одну з картин, кольорова репродукція якої прикрасила календарі на 1953 рік.

Наш маляр є знаний у колах австралійських знавців мистецтва. Івор Френсіс бачить у його картинах «багатство красок, розуміння цілості, майстерність змагання за дійсні артистичні цінності, чарівну передачу характеру у портретах, експресію і свіжість життя у краєвидах». Елізабет Янг пророкує йому великий успіх. Найвище вона оцінює портрети його пензля.

Тихий і скромний по натурі наш маляр не бере активної участі у всіх ділянках громадського життя. Служить своїм пензлем, малює портрети Т. Шевченка, С. Петлюри, Є. Коновальця до академій. А тепер, малюючи портрет С. Петлюри, пильно вивчає літературу, вишукує все, що пролило б більше світла на постать героя нашої історії.

Краєвиди й особливо натюрморти своїм багатством густих м'яких тонів, своєрідним українським кольоритом нагадують полтавські килими. Мистець у кожную працю вклав частину своєї душі. Молодий талановитий маляр працює наполегливо. За дороговказ йому служать слова проф. Ю. Шереха — «переємність національної традиції і дух і рівень доби».

Т. Мисюк
СИН КОЗАКА
Олія

ДУМКИ ПРО ТЕАТР

З усіх ділянок мистецтва, театр на еміграції поставлений в найнесприятливіші умови. Ці умови позбавляють актора справжнього творчого процесу і роблять грань між глядачем і актором. Для справжнього творчого зросту акторові потрібна щоденна праця в театрі, без перерви, з року в рік. Коли до війни актор в середньому грав 25 вистав на місяць, то на еміграції в ліпшому випадку він грає раз на 2 - 3 місяці. Звідси творче законсервування, застій працівників сцени. До того ж репертуар тут в більшості вибирається старий, відомий, граний, що унеможливорює творчість акторові. Звичайно всі відтинки репертуару потрібні і побутовщину відкинути цілком не можна і не треба, але, фактично, граючи в граному до того репертуарі, актори не творять нові образи, а відтворюють старі, колись ідесь вже ними грані. Тому творчість замінює відтворення і штамп. Ще в часі побуту в Німеччині у деяких театрах і у деяких акторів та режисерів був стимул до творчого процесу, а вже в останній час, по всіх закутках нашого поселення, дуже рідко хтось відважиться до постановки нової, свіжої а головне неграної актором п'єси. А як хто і відважиться, то творення нових образів лякає прихильників штампу і такий колектив чи актор переживає творчий процес в своєму замкнутому колі. А де ж те творче горіння, жадоба шукання нового? Відсутність безперервної театральної праці здескваліфіковує акторів в розумінні справжнього творчого процесу.

Грань між глядачем і актором виявляється в тому, що поперше, справді театрально вихованого глядача на еміграції дуже мало, по-друге, театр не веде глядача, не є авангардом суспільства в процесі психологічного розвитку, отже таким чином відходить від свого основного призначення і стає знаряддям розваговим. Силою обставин на психіку і розвиток еміграції впливає оточення країни поселення, особливо це відноситься до молоді, — і тут би потрібна була боротьба українського театру з неукраїнськими психологічними впливами за індивідуальність глядача. А раз цього нема, значить театр губить роль провідника в формуванні психіки суспільства і замість авангарду стає розваговим засобом. І це зрозуміло і закономірно. Бо, навіть, якщо зібрати всіх, наприклад з Австралії, професійних українських акторів, хто прагне справжнього творчого процесу в удосконаленні своєї майстерності, якщо створити один колектив, що став би духовим провідником суспільства, то такий колектив однаково

не виживе, не буде здатний матеріально існувати.

Дозволю собі відійти від цього питання і сказати кілька слів за п'ятирічну працю Укр. Театру Малих Форм. Управа театру намагалась підібрати репертуар, в який би входили всі ділянки драматургії. Було поставлено музичне рев'ю «Всі до театру», пост. Я. Андруховича, нашу невмирущу «Наталку Полтавку», пост. А. Кривецький, героїку сучасності «Розгром» І. Багряного, пост. Р. Василенка, з перекладного європейського репертуару французьку комедію Л. Ленца «Дует в трьох», пост. А. Кривецького, німецьку драму К. Шенхера «Чортиця» (пост. Р. В-ка), італійську сентиментальну комедію Нікодемі «Скампольо», пост. Я. Андрухович, і нарешті трагедію нашої доби «Морітурі» І. Багряного, пост. Р. Василенко. Крім того кожного року силами театру були поставлені художні вечори і концерти присвячені сл. п. Гол. Отаману С. Петлюрі, полк. Є. Коновальцеві, Крути, Базар, Листопад, великий концерт в річницю голоду на Україні, вечір Лесі Українки, Шевченківські концерти, Маланчин Вечір з художньою програмою, вечір творчості Лесі Українки, вечір УПА і інші імпрези, куди театр вкладав свою енергію і працю. Управа УТМФ, її засновники Я. Андрухович, Г. Карпенко, А. Кривецький, А. Теплий і автор цих рядків, винесли на собі весь тягар п'ятирічного існування театру, при самовідданості і жертвенності всього колективу УТМФ.

Чи завоював театр симпатії глядача, чи оправдав своє скромне завдання говорити не буду, цікаві можуть прочитати українську пресу за останні роки з Австралії, Німеччини, Америки, Канади, де в статтях і рецензіях висвітлювалась праця театру. Великий колектив театру складається, звичайно, не лише з професійних сил, але професійні протягом років підтягли добрих аматорів до належного рівня, виховуючи таким чином свої кадри. Вистави з великою обсягою як «Розгром» і «Морітурі», вимагали від колективу кольосальних напружень, суворі, межуючої з жорстокістю дисципліни, але інакше б не було бажаного результату. Брак сталого приміщення на проби, втома людей після фізичної праці, різні зміни, все це переборювалось бажанням творчості і люди сходилися на проби 6 - 7 разів тижнево і спізнання на 5 хвил. вважалось злочином. Звичайно, спочатку були нарікання, «бунти», але поступово весь колектив втянувся в рамки дисципліни і творчого ентузіазму, які лише і витягли ці кольосальні вистави на той рівень, на якому їх бачив глядач. Дивлячись тепер з перспективи часу на минулу роботу, приходиться здивування тому запалові і енергії, які рухали театр. Чи спроможеться і далі театр на такі творчі зриви — покаже майбутнє, бо всі ці негативні, розхолоджуючі

чинники, свої і чужі, закономірні і незакономірні, врешті можуть охолодити і колектив театру. І ще одне: коли на постановку вистави тратиться 3 - 4 місяці, то в нормальних державних умовах ця п'єса грається з рік, а то і більше, залежно від величини міста, плюс гастролі, потім в зміні репертуару часами знов відновляється і грається, це одна річ, але коли ви тратите на постановку 4 місяці (і то в яких умовах!), а граєте лише 2 рази і за ці 2 рази вся місцева суспільність виставу побачить, — то тут проти волі прийде розхолодження і відмежування себе від цього, хоч і творчого, але в цих умовах невдячного процесу. Бо на шлях боротьби за опанування психології суспільства, на шлях гегемонії духовості еміграції театр (влюбій країні поселення) міг би стати, граючи якщо не щоденно, то бодай кілька разів на тиждень, а для цього потрібне велике скупчення населення в одному місці, або гастролі театру, отже праця для актора лише в театрі. А чи громадянство оплатить такий колектив, щоб він самоіснував — питання дуже сумнівне, або просто нереальне. Тому і творчий застій в майстерності більшості акторів на еміграції, скрізь, від Америки до Австралії, тому і розрив між актором і глядачем. Глядач радо йде на готову виставу, квитки продано, але невідрадних умов творення вистави не усвідомить і в відповідний момент не підтримає свій театр.

Все таки знаючи це, колективи українських акторів, по всіх країнах поселення, в міру можливості робили, роблять і робитимуть все, що в їхніх здібностях, щоб не зникла роль українського театру в формуванні світогляду, культури і політичного процесу нашого суспільства. Бо така роль українського театру ще з сивої історії його, від Соленика і пізніших незабутніх корифеїв, аж до нашого часу, до Курбаса. І мрія кожного актора, що віддав свою молодість і присвяту життя українському театрові, — дочекатись хвилини, щоб вийти на сцену у вільній Україні, в складі справжнього професійного творчого колективу. І ця мрія змушує актора не забувати за своє покликання і вдосконалювати свою творчість і майстерність в сучасному для майбутнього.

КАНІБАЛИ НОВОЇ ГВІНЕЇ

Коли глянути на фізичну мапу Нової Гвінеї, в південно - східньому хвості її можна побачити руді візерунки гірських кряжів, промережаних синіми покрученими лініями швидких бурхливих річок.

Тут, через тяжкопрохідні гори, тягнуться адміністративний кордон території Нової Гвінеї та Папуа. І тут же, в цих гірських, малодоступних кряжах, у вічнозелених джунглях живе дике плем'я маленьких чорних тубільців з дивною назвою кука - кука.

Ці кука-кука є канібали, яких Австралія плянує підпорядкувати десь наприкінці 1955 року.

Це вдасться їй не легко.

Кука - кука оголосили війну на всіх зайд — білих чи чорних — і ревниво охороняють свої землі стрілами і луком.

В їхній країні знаходяться, чи радше знаходилися, величезні поклади золота.

В долині однієї лише річки Маркгам було здобуто золота на десять мільйонів фунтів.

Після того, як перші німецькі колоністи і місіонери, ще перед першою світовою війною, пробралися в підніжжя кряжів, де живуть кука - кука, і дізналися, що в долині річки Маркгам є золото - туди почали прибувати поодинокі шукачі золота та потихеньку набивати ним мішки.

Довший час про ці багатющі поклади знали лише одиниці, які за пару днів ставали багачами. Потім, коли таємниця вислизнула і дісталася до Австралії, туди кинулися всі ті, що хотіли стати мільйонерами за одну ніч.

Не всі, звичайно, стали багачами. Коли сухе річище приток та береги самої Маркгам почали видавати з себе менше й менше золота, дехто з шукачів щастя кинувся в інші місця, дехто й даліше вишкрібав залишки чародійного металю, а ще інші впали на думку, що в річці мусить також бути золото! Організували компанію, закупили відповідні машини і почали дренажувати річку. І, звичайно, відняли в річки ще на десяток мільйонів фунтів золота.

Але як і водиться, що де золото, там і насилля, там кров і смерть. Так було й на цей раз у непрохідних, гарячих і парких джунглях Нової Гвінеї. Ті шукачі, що пішли даліше, вище в гори, по ледве помітних стежках шукати золота, зу-

стрілися з лютими кука - кука і не всім щастило лишитись живим від отруйних стріл маленьких диких людей.

Щоб якось боронити життя білої людини, щоб поволі ввести якийсь лад і закон в свою мандатну територію, Австралія, перебравши після першої світової війни він німців адміністрацію колонії, почала обсаджувати побережжя та легше-доступні місця Нової Гвінеї поліційними патрулями. На допомогу цим патрулям почали вербувати місцевих, менше диких, приязніших тубільців.

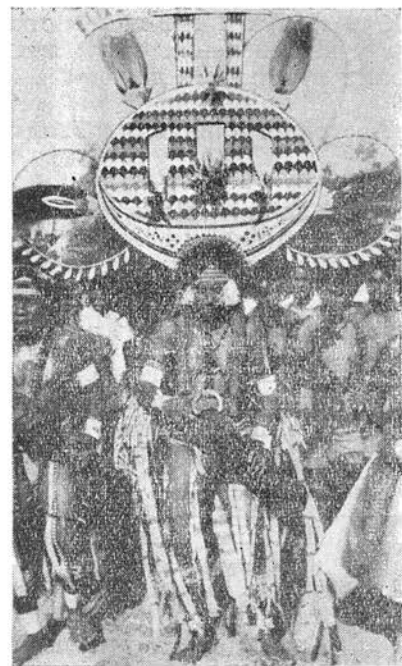
З бігом часу поволі закріплювався закон, а з ним і спокій та лад. Посуваючись далі в джунглі, поставали нові поліційні та адміністративні пости, виряджені найновішими засобами руху та зв'язку.

Через великі труднощі в будові доріг у мокрих, вічно рухливих джунглях, найкращим транспортом в Новій Гвінеї є літаки, що оперують з невеликих летовищ розташованих в сухіших, вільних від джунглів долинах.

Так, поамалу, майже по цілій мандатній території Нової Гвінеї та Папуа повсталала мережа адміністративних центрів, шпиталів, поліційних постів.

Винятком стали лише малодоступні гори, де ще не всюди ступала нога білої людини, де живуть войовничі канібали кука - кука, що й далі не визнають будьякої влади та й посьогодні ще живуть давніми традиціями війни між племенами, традиціями погромів та вбивства.

Поліційних патрулів вони зустрічають роями отруйних стріл. В більшості випадків ці

Танок сонця. На голові папуаса орнамент з пір'я райських птиць.

стріли, окрім отрути, зроблені, неначе остюки на колосках. Коли стріла заходить в тіло, її не можна витягнути, щоб не вирвати великий кусень м'яса. Отрута на кінцях стріл є не що інше, як гниле виділення з м'яса, що спеціально видобувається з смердячих залишків недоїдженного ворога.

Щоб хоч приблизно передати труднощі і небезпеки патрулів, подам читачеві уривки оповідання одного офіцера, з яким я випадково познайомився в Аделаїді.

Його прізвище Алан Грей. Провівши понад десять років на службі в Новій Гвінеї, він приїхав на тривалий відпочинок до своїх батьків. Опалений гарячим сонцем Нової Гвінеї та овіяний вітрами гір, він виділяється своєю кремезною, високою постаттю, неначе казковий Тарзан. В його сірих очах видніється втома, а бронзово - жовта шкіра обличчя вказує не на один напад малярії. Він лише вчора прибув до Аделаїди і знак джунглів над ним ще не встиг розвіятися. Його мова скупа, без нотки вихвалювання чи захоплення. Він говорить ніби про звичайні, буденні події:

«Два тубільці прибули до мого поста з вісткою, що в вірському селищі Веміямія сталося вбивство. Я відразу ж зібрався в дорогу, захопивши з собою трьох тубільних поліцаїв. Через чотири години ходу по покрученій стежці по горі, що підіймалася весь час крутіше й крутіше, ми наближались до Веміямія. Не чекаючи нічого, я зупинив нашу групу трохи спочити і став оглядати в бінокль селище, що висіло над нами на крутому схилі гори. Раптом я відчув щось подібне до доброго стусана в живіт, під ложечку. Я впав на землю, і падаючи побачив, що в животі в мене стримить стріла. Я згярячу схопився на ноги і спробував зробити вбік пару кроків, але стріла стала нестерпною. Раптом сержант Нуза (тубілець), схопив мене ззаду за руки, а другий поліцай схопився за кінець стріли, що стирчав з живота. (Пам'ятаю, як він пробачався). Потім він висмикнув стрілу швидким ривком - що було розумним з його боку — і перший раз в житті я втратив притомність».

Цим патрулям доводиться бути такими ж безоглядними, витривалими, загартованими. Окрім фізичної придатності і хисту, їм доводиться також бути свого роду психологами, щоб відгадувати темні наміри тубільців та завжди тримати окопий і розум, щоб вийти неушкодженому з любой ситуації.

Дикі, люті кука - кука і по сьогодні ще їдять своїх забитих ворогів. Цих маленьких чортиків в одязі з кори ненавидять всі сусідні тубільні племена. В очах тих сусідів кука - кука є всім тим, що для нас є вбивця, гангстер, злодій. Людське життя для кука - кука не значить абсолютно нічого. Алан Грей ілюструє це хоч би таким фактом:

«Одного дня, - говорить він з обуренням, - я купував в одному селищі картоплю. Один з тубільців, поставивши передо мною кошик картоплі, простяг руки по сіль, яка між тубільцями служить за гроші. В цей час інший тубілець підставив свій кошик і відпихнув ліктем першого в сторо-

ну. Той, не довго думаючи, вихопив з-під своєї коряної спідниці сокиру, і стукнув непрошеного конкурента по голові. Його жертва впала на місці з проваленою головою, а він навіть не потурбувався поглянути і, показуючи на свій кошик з картоплею, торгувався даліше».

— Що ж сталося після цього? - питаю його.

— А що ж сталося, — каже Грей, — я мусів на місці накласти на нього наручники й забрати з собою. Його засудили на рік в'язниці, але він втік звідти. Шукай голки в копиці сіна! - додав Грей і всміхнувся куточками уст.

Кука - кука родяться вояками, родяться, щоб вбивати. Ще з дитинства вони при звичаються до трупів, до смерті, бачать забитих ворогів. Часом вони допомагають дорослим смажити ворога на вогні, за що дістають кусень литки чи стегна.

Одиноким інтересом в житті чорних чортиків є їжа та війна. Війна з сусідськими племенами, дикі наскоки на селища, вбивства, безпідставні мордування.

Після наскоку відбувається смаження забитого ворога на вогні, гульбища та військові дикі танці вночі при смолоскипах, на галявинах непролазних джунглів.

Але не тільки тубільці - вороги стають жертвами цих модерних дикунів кам'яного віку. Часте - густо австралійські патрульні офіцери пропадають без сліду з залогою тубільної поліції, виконуючи свою небезпечну службу.

Навіть в цей час, коли пишу ці рядки, австралійська преса подає про загибель двох патрульних партій, що пішли збирати податок та робити перепис. Податок введено для того, щоб розвинути торгівлю поміж племенами, а з тим і зв'язки та дружбу одних з другими.

Ще вчорашні смертельні вороги, сьогодні приносять з гір у долини свої продукти і прибуваючи на ринок, яким служить поліційний пост, складають геть свою зброю, аж потім дозволяється торгівля. Поліція весь час спостерігає, щоб часом за банани чи смажене порося не порозколювали один другому черепів.

Відійшовши від долі патрулів, хочу додати, що сильні поліційні підкріплення, що були послані віднайти загублених патрулів, повернулися з трупами своїх австралійських офіцерів та трьох місцевих поліцаїв. В цій справі тепер ведеться слідство. І саме цих кука - кука Австралія плянує взяти за два роки під цілковиту контролю. Що це є дуже сумнівним, дозволю Аланові передати читачеві один трагічний кінець добровільної акції:

«Одного разу, - розповідає Грей, - я взяв до адміністративного центру Саламауа одного з канібалів, щоб показа-

ти йому трохи цивілізації, щоб той по поверненні до «бушу» розповів іншим, як то живе біла людина. Його посадили в літак, пролетіли з ним над океаном, якого він ще не бачив, бо жив ввесь час в горах, показали йому будинки, авта та величезного звіря, що називається конем. Купили йому дещо і пустили в «буш». Десь через місяць часу, я провадив джунглями групу проспекторів, як дикуни заатакували нас. Стріли посипались з усіх сторін, і кука - кука почали замикати довкола групи кільце. Не маючи змоги далі стримуватись від збройної відсічі, в той час, коли ватажок, піднявшись з-за куца, пустив в мене стрілу, я відскакуючи за укриття найближчого стовбура, вистрілив в нього. Побачивши, що ватажок впав, решта відступила і зникла. Посуваючись далі ми згодом нашли тіло ватажка, в якому я легко пізнав мого пасажир до Саламауа».

Кука - кука є полігамісти. Кожний чоловік має по дві або по три жінки, а ватажок аж шість. Процес одруження в кука - кука починається рано. Дівчата, ще майже діти по 12 років, після оплати певної ціни переходять жити до халупи своїх майбутніх чоловіків. Оплата робиться черепашками, одягом з кори, стрілами, сокирами та ножами.

Після певного періоду, дівчина може рішатись на подружнє життя, приготувавши для свого чоловіка любимої йому страви. Якщо ж дівчина втікає від нього, не бажає стати його дружиною, родичі відкликають заручини і оплата повертається назад.

Деякі антропологи заявляють, що постійна недостача протеїну в харчах кука - кука та брак тваринного м'яса стали причиною канібалізму. Кука - кука дивляться на людське тіло, лише як на м'ясо.

Деякі ж адміністративні службовці вказують на те, що канібалізм має в собі певні ритуали, зв'язані з традиціями.

Кука - кука, що їдять м'ясо своїх ворогів, ставляться ж до своїх мертвих з повагою. Померлих близьких вони місяцями вудять на вогні у своїх халупах і висушивши на кістк, відносять потім у ліс або гори, де й лишають їх.

Цікава подія, пов'язана з канібалізмом та родинною трагедією сталася недавно в одному з селищ. Алан Грей говорить, що факт він передає без найменших перебільшень або змін.

«Молода дівчина, замість приготувати своєму майбутньому чоловікові його любимої страви, «піднесла йому гарбуза». Той з люті почав молотити її кием, аж доки не забив її. Тоді він, замотавши її в кору та підсмаживши добре на вогні, підніс печеню батькам в подарунок. Ті з радости та із щирости зята почали гульбище, заїдаючи печеню. Аж раптом хтось

з них впав на думку, що то за печеня! Не знайшовши свого зятя - садиста, родичі дівчини, щоб помститись, вбили його кузина!

Такими є канібали кука - кука, що частинно складають півторамільйонне населення Нової Гвінеї та Папуа. Не зважаючи на їхню дикість і жорстокість, їх з часом може все таки вдасться втамувати і цивілізувати. Це й є якраз те, до чого прагне австралійська адміністрація в своїй тяжкій, невдячній праці.

Окрім адміністрації, велику гуманітарну роботу роблять там десятки церковних місій, що є переконаними, що християнство вирве чорних кука - кука з пазурів канібалізму.

Старі баби - папуаски приготувалися до танку.

Завдання
Виконано
Вчитель

НАШЕ МИСТЕЦТВО

Український нарід від непам'ятних часів виявляв свою живучість в мистецькій творчості.

Були часи, коли мистецька культура України стояла дуже високо й променіла на сусідні краї. Мистецтво української гравюри, наприклад, випередило у свій час багато європейських народів. Українські малярі 15. ст. малювали Вавель в Кракові й Сандомирський собор. Українські малярі й музики поклали основи під російську культуру. І навіть, сьогодні, коли світ такий багатий талантами, наші мистці вміють сказати цікаве й гомінке слово.

Ми стояли б, безперечно, на одному з перших місць у світі, якби ми більше вчилися, чи може, якби ми були мали змогу вчитися. В найновіших часах ми не дали світові ні одного великого музика, бо ряд наших дуже талановитих музиків були або самоуки, або недоуки. Один із велетнів англійського духа каже: «Ідея є в тобі, але той матеріял, з якого оформити цю ідею — це ти сам». Подібне явище сьогодні з нашими письменниками.

Очевидно, бездержавність грає велику роль у вияві мистецьких сил. Але сьогодні, зіткнувшись з культурним багатством світу, ми маємо можливість вчитися, поширити свої горизонти і творити духові цінності у свобіднішій атмосфері, як колись.

Наша спільнота мусить цінити мистецтво, як один з найважливіших факторів національного існування. Мусить поставити його і творців на належне місце, уважно прислухатися до голосу мистців, бо ж вони іноді нічого більше не хочуть.

Мистцям же треба зрозуміти, яке поважне місце вони займають у забезпеченні майбутнього свого народу, і що вони мусять покласти всю свою силу на службу батьківщині. Дехто може сказати — «мистці мають бути незалежні». А я нагадаю слова італійського критика і мистця Северіні, який каже: «Незалежність це так, але не байдужість».

Пригадаймо собі чого довершив Глінка і Чайковський у формуванні модерної російської нації, яку могутню силу мали мелодії Верді в національному відродженні модерної Італії. Нашим мистцям нема потреби втікати від свого, але якнайглибше вrostати в рідний ґрунт і черпати з нього життєдайні соки, яких вони ніде не знайдуть. Рембрант, Тьєпол, Лютрек були великими мистцями, бо вони змальовували середовище, в якому вирости, яке знали, змальовували свою

єпоху й її го́мін.

Я розкажу вам ось таку історію.

Я зайшов до одного з наших молодих малярів і побачив образи голландських жінок.

Я запитав: Чи Фермер їздив на Україну, щоб шукати типів для своїх картин? Чого ж ви претесь у Голандію, якої не знаєте, ні навіть, не бачили? . . . Цей маляр став моїм ворогом і обходить мене здалека. Правда болить.

Ми пережили бурхливу епоху, повну терпінь і скрижалів, повну подій і ідей. Де жили наші мистці? У хмарах? . . . На виставці малярства в Мюнхені, де українці заняли чоловіче місце, я бачив садочки, річки, левади, квіти, голубе небо, а тільки не епоху, в якій живемо. Для чого живуть мистці, що будують вони, — це перше питання, що будиться в душі. Це не питання, це зойк.

Емоції будять до чину, але які емоції дають нам наші мистці, і чи думають вони про те, що нам тих емоцій треба, що очі всієї нації звернені на них, бо усі ждуть від них духового корму. Життя стане пустим і мертвим, якщо не буде більше естетичних і етичних емоцій в рідному храмі культури. Тоді голодні корму звернуться до чужого і забудуть своє.

Отже, проблема нашого мистецтва, що як естетичний і етичний волевий чинник відіграє дуже поважну роль в житті одиниці й спільноти, мусить зайняти передове місце в розв'язці наших державних аспірацій.

Ви скажете: «мистців тяжко організувати».

Їм треба не так організації, як аудиторії. Вони ж у свою чергу, мають здобувати собі аудиторію. Але найважливіше, це виховання доросту і створення атмосфери, в якій вирости б таланти.

Весь мистецький рух, куди й зачисляю літературу, мусить бути координований в усьому світі.

Хоч і розкинені по далеких краях, творці мусять пов'язатися вузлами духа для добра і слави свого народу. Творити цінності вічні й непереможні, як гранітні острови в морі, ось завдання.

Ми любимо Німеччину — Гете, Баха, Бетговена, Італію — Леонардо да Вінчі, Мікель Анджелльо, Францію — Монтена і Верлена — це те, що залишається тривким і вічним. Емерсон каже: «нема нічого випадкового в мистецтві, воно виростає з інстинктів нації, що його творить».

Нам треба почитного й цікавого журналу в Австралії і сильних, цікавих журналістів на весь світ.

Чи не соромно згадати, що такий літературно - мистецький журнал «Київ» у ЗДА має всього 800 передплатників. Це говорить яскраво про нашу духову вбогість. Значення твор-

чого рідного слова й видавниче діло, це першорядні чинники на шляху до культурних вершин і національної зрілості.

Хай наші поети пишуть вірші, від яких заб'ється наше серце новим ритмом. Ось ми вже п'ять років у широкому світі. Я ще не чув пісні на цю тему. Душа молодніє і груди випинається, коли пісня на устах... А чейже, кожна епоха творить пісні, мелодії, що додають віри і вогню. Чи повмирили вже барди? Чи поржавіли струни? Чи, може, закостеніли пальці? А може, зігнило серце, в якому вже ні ритм, ні мелодія не беруться? А хочеться часто випрямити спину й заспівати, хочби для того, щоб ствердити той непереможний факт, що я існую.

Проблема творців, це першорядна проблема, а щойно тоді йдуть репродукенти, масові гуртки, чи культурні й мистецькі організації, як театри, хори, оркестри, лекції тощо. В широких масах, на всі лади мелодією, жестом, словом мають повторюватися форми й ідеї наших мистців. І тому творці стоять нарівні з великими учителями й провідниками. А коли їх нема, нема учителів, нема проводу, нема нації, а череда овець.

В консеквенції мистецький нарібок іде на службу до чужих, а молодь не знає до кого звернутися, в кого вчитися.

«Бо війна війною» в постанові Ньюпортського драмгуртка.
Реж. Я. Гевко.

МИКОЛА САС

Молодий, надзвичайно обдарований сценічними здібностями, він присвятив себе театрові, головним чином, балетові.

Від семи років почав учитися сценічного й характерного танку у балетмайстра Ю. Кардашинця. Скінчив драматичну школу під проводом реж. Ю. Шерегія, Вчився в класичній балетній школі при Празькій Опері у відомого балетмайстра С. Махова. Пізніше, у першого соліста Віденської Опері К. Покорного.

Талановитий юнак вже 1945 року став членом Укр. Ансамблю Народніх Пісень і Танків Закарпатської України.

У році 1947 вступає до Укр. Репрезентативного Театру в Пряшів (Чехословаччина).

Ще в Європі виступав на сцені в ролі Тяпкіна - Ляпкіна («Ревізор» М. Гоголя), Дмитра («Безталанна», Карпенка - Карого), танцює в «Запорозжі за Дунаєм», і «Майська Ніч».

Виступає також у балетах «Петрушка», «Принц Ігор», «Дон Жуан» та в інших.

Приїхав до Австралії в 1951 р. Знову працює на сцені і даліше вчиться, тепер в Студії Клясичного Балету Дороті Слайн. Він член УТМФ, багато разів виступав на сцені в постановках цього театру, та, як провідник танкової групи, на міжнародних концертах.

М. Сас є вчителем народніх танків в Укр. Школі в Аделаїді, а також провадить курс танків при Клубі Союзу Українок П. А. Цим стає на допомогу нашим паням з Союзу у їхній наполегливій праці, в їхніх намаганнях згуртувати укр. молодь, не дати їй розпорошитися в чужинецькій оточенні, виховати щирих, відданих патріотів.

Українці Аделаїди нетерпляче чекають на виступ п. М. Саса на австралійській сцені, в одній з головних ролей в балеті «Гізелля».

Ми горді за нього. Він гідно репрезентує українців перед чужинцями в царині сценічного мистецтва. Бажаємо йому дальших успіхів.

Микола Сас

ВОЛОДИМИР КОРОЛИК

Артист Вол. Королик почав свій творчий шлях у театрі Й. Стадника, далі працював у театрі ім. Тобілевича й Заграва, де під мистецьким керівництвом незабутнього В. Блавацького оформився хист актора.

За 28 років праці на сцені він виконав ряд головних і другорядних ролей у десятках різних п'єс.

У свій час виконанням ролі Ніздрі (Гріх) звернув увагу вибагливого критика М. Рудницького, який порівняв його до арт. Крушельницького.

У 1949 році В. Королик приїхав до Австралії. Тут, на жаль, у мистецькому житті участі не бере.

Арт. Вол. Короликові

(дружній шарж)

Чи сняться Вам колишні лаври?
Де Ваші мрії, гордість де є?
Згадайте шлях минулий, славний,
І досить, досить «голідею»!

Колеги ждуть на Вас, артиста,
Глядач прихильний і ласкавий —
Налийте ж час Ваш творчим змістом
Працюйте, закотіть рукава !!!

Домажа

КУЛЬТУРНО — МИСТЕЦЬКЕ ЖИТТЯ В СІДНЕЇ

(Хронікальний огляд)

Культурне й мистецьке життя в Сіднеї розвивалося поступово, в міру того, як поставали нові організації і як діяли їхні культурно - освітні референтури. Перші імпрези організовували українські громади. В основному це зводилося спершу до відзначення різних національних свят та роковин, зрідка відбувалися популярні реферати. Згодом увійшло у звичай, що всі важливіші національні свята й річниці улаштовували відділи громад по своїх осередках. До того слід додати деякі імпрези спеціального характеру, як наприклад сіднейський відділ улаштував «Вечір Гоголя», «Авторський вечір письменників НПП», Академію з нагоди 700 ліття Львова та інші. З інших організацій заслуговують на увагу такі:

Театр. Організатором першого театрального гуртка був Я. Масляк. Ще 7. 10. 50 р. відбулися загальні збори гуртка, на яких було вибрано управу в складі: Я. Масляк - голова, члени: С. Хвиля, Е. Новичевський, М. Свідерський і Л. Гаєвська. Гурток прийняв назву: Драматичний гурток при Українській Громаді в Сіднеї. А 20 січня 1951 р. відбулася перша вистава «Різдвяна ніч». Це був монтаж, що складався з трьох частин: 1) Вокально - балетна частина - уклав Е. Новичевський, 2) «Різдвяна ніч» - одноактівка за Гоголем, 3) «Цар Максиміліян» - сатирично - вертепна сценка Я. Масляка. В гуртку було 32 особи. По виході з гуртка Я. Масляка та арт. С. Хвилі праця на деякий час припинилася. Пізніше п. Подригуля почав готувати «Мартина Борулю». Згодом режисером гуртка став п. Ф. Маслюк, і 1. 12. 1951 р. було поставлено «Мартина Борулю».

По приїзді до Сіднею артистів п-ва Мартинюків Я. Масляк і арт. С. Хвиля включились до нової групи, куди належали вже: п. Рихтовський, п. Робітницький, п-ні Дубровська і п. Свідерський - адміністратор. Ця група під мист. проводом реж. М. Мартинюк дала 1. 9. 1951 року концерт. В програмі були фрагменти з «Запорожця за Дунаєм», «Чорноморців» і третя дія «Наталки Полтавки». Концерт пройшов з успіхом. Після від'їзду п-ва Мартинюків до Мельборну ця група перестала існувати.

Від 1951 року існувала балетна група п. Е. Новичевського. За яких півтора року існування ця група дала низку дуже вдалих виступів як серед українців, так і серед австралійської публіки. Основою цієї групи були: п-ні Тиравська, п. Г. Храпач, п. Л. Коломийців і п. М. Свідерський. Зокрема п-ні Г. Храпач мала великий успіх в дуетних виступах з балетмайс-

тром Е. Новичевським.

22. 2. 1952 р. Драматичний гурток реорганізувався, змінивши назву на Українське Мистецьке Товариство при Українській Громаді в Сіднеї, про що ми даємо в альманасі окреме місце. У березні 1952 року організувався «Гурток прихильників сцени» під реж. арт. Ст. Хвилі, Група складалася з 11 осіб. Перший виступ - це участь у «Великому вечорі», улаштованім Союзом Українок 23. 3. 1952 р.

7. 6. 1954. р. ця група дала ревеву програму укладу п. Я. Масляка «Чим хата багата» при співучасті балетної пари Е. Новичевський — Г. Храпач.

18. 7. і 22. 8. 53 р. була поставлена комедія Я. Масляка «Моя дочка - Шкаралупка». 10. 4. 1954 р. ця група брала участь у «Веселому вечорі», улаштованому Союзом Українок. програмі «Панчішкова справа» одноактівка Я. Масляка і ревева частина. Декоратор П. Кравченко. Ядро групи: В. Кравченко, Л. Пеленська і п. С. Хвиля, один з найкращих акторів професіоналістів в Сіднеї, режисер групи і дуже добрий куплетист, далі С. Саракула і Я. Масляк. З часом вибору С. Хвилі культурно - освітнім референтом стейтової управи група не виявляла жадної діяльності.

1954 р. організувався укр. театр при відділі Укр. Громади у Бенкстаун. Спершу режисером був п. Подригуля, а потім став арт. Дорошенко. Цей театр поставив «Наталку Полтавку», «Вечір комедії, танку і пісні» (в програмі «Куди вітер віє» Ст. Васильченка, виступи балетної пари Тиравська - Дорошенко та сольові виступи п-ні Мороз та п. В. Рихтовського), «Мати наймичка», «Його велике кохання» Бровна.

Основа групи: п. Подригуля, Суховерська і п. Дорошенко. Адміністратор п. Суховерський.

Хор. Перший чоловічий хор постав в 1950 р. Він мав назву «Укр. хор під дир. М. Струка». Він складався із 28 осіб. За рік свого існування підготував понад 20 пісень і мав коло 100 проб. Хор дав 14 концертів і мав успіх і добрі відгуки як в українській, так і в австралійській пресі. Мав також виступи в радіо ABC.

1. 7. 1954 р. засновано українське співоче Т-во «Боян». Спершу це був чоловічий хор і мав 33 співаки. Диригентом був п. Т. Фіголь, а головою згодом обрано п. Лопату, а пізніше диригентом став п. Майківський, який мав 10 виступів.

1952 р. створено мішаний хор під дир. о. Манька і жіночий квартет під дир. В. Матіяша. Квартет існував пів року і мав три вдалі виступи. В листопаді 1952 р. в наслідок оголошеного конкурсу диригентом хору «Боян» став співак В. Матіяш. Хор складався із 28 чоловіків і 12 жінок. Мав 23 виступи. За час свого існування хор вивчив 22 колядки і 30 світських пі-

сень. Хором «Боян» зацікавилася Міністерство освіти і по перевірці проб, від квітня 1954 р. оплачує диригента п. В. Матіяша.

Тепер хор готується до двох виступів в радіо АВС і до власного концерту, що має відбутися в листопаді у сіднейській міській залі.

Крім хору «Боян» існують ще в Сідней церковні хори - при УАПЦ під дир. п. Лясківського і при Грек. Католицькій Церкві під дир. Микловича.

Солісти. Таїса Тарас — про неї даємо місце окремо.

Василь Матіяш, баритон, співак високої класи, соліст мангаймської опери, дав низку власних концертів ще в Німеччині. В Сідней мав багато успішних виступів як перед українською, так і перед австралійською публікою. Бере активну участь в громадському житті і є диригентом хору «Боян».

Олександра Гай, колоратурне сопрано, має за собою низку вдалих виступів перед українською й австралійською публікою.

Зіна Мороз, сопрано, мала кілька вдалих виступів серед української публіки, солістка хору «Боян», кілька пісень у її виконанні записано на грамофонні платівки.

Рудюк, бас, дуже популярний співак серед української публіки, бере активну участь в українських імпрезах. Дав самостійний концерт разом з піаністкою Кларою Скрипченко і п-ні Одарською (козачка).

В. Рихтовський, героїчний тенор, дуже вдало дебютував в ролі Петра в «Наталці Полтавці», виступав як соліст у «Вечорі комедії», танку і пісні».

Музичне життя. Кляра Скрипченко — піаністка високої майстерности. Музичні студії закінчила в Німеччині. Відома і високо оцінена серед української і австралійської публіки. Має за собою цілу низку блискучих виступів. Бере активну участь у нашому мистецькому житті.

Анатолій Мірошник, - молодий талановитий піаніст і композитор, автор «Української рапсодії». Тішиться великою популярністю серед української і австралійської публіки. Дав самостійний концерт в австралійському міському театрі.

Мистці живого слова. Найпопулярніші мистці живого слова в Сідней — це п. Вога, Кравченко і Лада Пеленська.

Крім них, мають значний успіх також ред. С. Домазар та А. Жуківський.

Письменники. З письменників та поетів, що беруть участь у громадському та літературному житті Сіднею та українській пресі, всім відомі такі імена: письменниця Ірина Винницька (І. Пеленська), Наталія Зибенко, І. Наріжна, Ів.

Стоцький, В. Онуфрієнко, Я. Масляк (Грицько Волокита) та
видатний науковець і голова австралійської філії НТШ Др, Е.
Ю. Пеленський.

СТАНКЕВИЧ

Учасниці на вечорі української ноші у Клубі Союзу Україн-
інок в Аделаїді: п-ні Г. Станкевич, Рома Єшан, Л. Сас, Х.
Йосипчук, О. Голойда з донечкою Лесею, Надя Єшан.

Фото А. Станкевич — Ю. Словачевський.

ДО НАШИХ ЧИТАЧІВ

Випускаючи в світ альманах «Новий Обрій», ми в цей спосіб відзначаємо п'ять років життя і праці української еміграції в Австралії. З цієї нагоди й пробуємо підсумувати окремі здобутки, зокрема наших літературно - мистецьких сил, розкиданих по широких просторах цієї країни, і часто всіма забутих. Одночасно хочемо показати читачам, що ці наші мистці, діячі нашої культури, уміють не тільки працювати із джаганом чи лопатою в руках або на фабриках заварстатами, а можуть також творити мистецькі цінності, про що іноді згадує і австралійська преса, а ще краще й чутливіше мусить розуміти наша еміграція, закинута далеко від поневоленої батьківщини.

Творчості наших мистців сприяє ще й той факт, що вони живуть у вільній демократичній країні, де над головою не висить батіг диктатури й примусу, що ми завжди з приємністю відзначаємо.

Випускаючи цей альманах ми цілком свідомі, що наша перша спроба має окремі недоліки як у формі, так і в змісті, проте і цей почин показує, що нам пощастило згуртувати на цих сторінках більшість наших творчих сил і що цей матеріал принесе нашому читачеві багато корисного, повчального й цікавого. Віримо, що в подальшій практиці ми залучимо до співпраці й решту наших літературно - мистецьких одиниць, які не встигли взяти участь або з нашої вини лишилися осторонь.

ХТО ФІНАНСУЄ АЛЬМАНАХ?

Альманах «Новий Обрій» завдячує свій вихід частині учасників альманаха, окремим особам та організаціям, що були ласкаві дати нам позичку, а саме:

Р. Василенко, Єв. Гаран, Н. Яхненко, С. Криволап, В. Цибульський, В. Фокшан, Українське Мистецьке Товариство (Сідней), Союз Українок (Аделаїда).

Всім позичкодавцям висловлюємо найщирішу подяку.

**Редакція альманаха
«Новий Обрій»**

З М І С Т

Г. Чорнобицька —	Чайка	5
	Передчуття	6
В. Русальський —	Людина з похмурим обличчям	7
Н. Яхненко —	Івась	13
Г. Чорнобицька —	Пейзаж	20
В. Онуфрієнко —	На озері	23
Г. Волокита —	Весняне кохання	35
Г. Чорнобицька —	У лісі	44
Є. Гаран —	Шизофренія інтерпланетарис	45
К. Гімельрайх —	З плавнях мекалісти	51
І. Наріжна —	Лист з Австралії	52
В. Онуфрієнко —	Австралійська література	54
Г. Ловсон —	Завтра	58
Г. Кендал —	Через багато літ	59
Р. Кровфорд —	В Галліполі	61
Н. Мекдоналд —	Темний місяць	61
Н. Яхненко —	Перше травня Казіки	62
А. Салавей —	Снігопад	69
І. Стоцький —	З експедиційного щоденника	70
Г. Чорнобицька —	Обрій	79
Є. Зозе —	На рейді	80
Дм. Чуб —	Іван Рубчак в житті і на сцені	83
Б. Сібо —	Сінг — сінг	95
М. Лазорський —	Професор Щепотьєв	101
Р. Василенко —	Думки про театр	103
П. Вакуленко —	Канібали Нової Гвінеї	111
Р. Драган —	Наше мистецтво	117
Сильветки українських артистів та мистців. Дружні шаржі.		
Нотатки про українське життя в Австралії.		

УКРАЇНСЬКА ВИСИЛКОВА КНИГАРНЯ В АВСТРАЛІЇ

має постійно на складі книжки такого змісту: белетристику, поезії, релігійного і наукового змісту, підручники до навчання англійської мови, словники, дитячу літературу, шкільні підручники, музичні ноти, пісенники, релігійні образи, портрети, мапи України, зори українських вишивок, а також книжки про Україну англійською мовою.

Багато журналів і часописів заступає в Австралії і на них приймає передплату.

Має постійно на складі багато українських платівок, інші спроваджує з Америки на замовлення.

Каталог висилається безплатно.

Пишіть до нас у всіх справах, а ми, якщо не маємо на складі, то по можливості постараємося спроводити з інших країн.

Писати на адресу:

**FOKSHAN LIBRARY & BOOK SUPPLY,
1 BARWON STREET,
GLENROY, W.9, VICTORIA**

Друковано в друкарні «Єдність», Аделаїда.